

Propōis quartæ de ðinæ Cōmentum.

¶ **V**terius forte dubitaret aliquis quō res intellectuales dicantur esse in aia modo accide-
casi i. diuisibili & multiplicato. Dicendum q̄ sicut inter ipsas intelligentias distinguendam,
& dicebamus: q̄ illud quod intelligit intelligentia superior per unum conceptū & per unū
sp̄m hoc intelligit intelligentia inferior per multos conceptus: & per multas sp̄s. Sic pos-
sumus distinguere de ipsis alibus respectu intelligentiæ. Nam ipsæ aia sunt infra intelli-
gentias intelligentiæ. n. per alas ipsos motores orbium. Per intelligentias vero intelligimus
gentias intelligentiæ. n. per alas ipsos motores orbium. Per intelligentias vero intelligimus
substantias separatas quarū non est immediate mouere corpora. oportet ergo q̄ aia quæ at-
tingit corpora cælestia quæ sunt supra maxima inferiorum, sint infima superiorum. Unde anti-
quæ cælorū intelligentiæ in inferiores se habent ad superiores. Et ideo quod verificata
intelligentias, sicut intelligentiæ inferiores se habent ad superiores. Et ideo quod verificata
tur de intelligentiis inferioribus respectu superiorum: hoc verificatur de alibus cælorum
respectu intelligentiarum. Et ideo dicitur intelligi intelligentia modo unito, sunt in aia
intelligibiles, & intellectuales conceptus qui sunt in intelligentia modo unito, sunt in aia
modo diuiso, & plurificato. Nam quod intelligit intelligentia per unū sp̄m, & per unū
conceptū aia (quia nō est tunc p̄cipue) intelligit q̄ multas sp̄s, & p̄ multos conceptus.
¶ **V**terius forte dubitaret aliquis quō res intellectuales que non mouentur sint in aia per
modum motus. Dicendum q̄ aia est nature intellectuales, & unquodq̄ agens agit per
modum nature suæ. ideo aia cœli intelligendo agit, & per suum intelligere, & per suum
velle mouet cœlum; Immaginantur aut̄ phylosophi q̄ oportet mobile esse proportionatū
mobile: & q̄ maxime hoc oportet esse in corporibus cælestibus: & in animabus cœli. Va-
de & phylosophus in. 1. 2. Metaphysicæ: inquit q̄ corpora cælestia, & substantiæ sepa-
rate se habent in vniuerso quasi liberi in domo, qui non licentiantur ad opera extranea:
Possunt aut̄ dicere quod extraneū opus est si sit in proportionatum. Ideo in cœlo secun-
dum phylosophū dicta, est maxima proportio inter motorem & motum. Vult ergo Au-
thor dicere quod conceptus intelligentiarum sunt ita alti: & cœlū intelligere est ita sub-
lime, quod non est proportionatū rebus mobilibus; & ideo a tali intelligere, & a talibus
conceptibus, nō potest immediate fluere motus. Et ideo (secundum eos) inter intelligen-
tias & cœlos oportet dare quasdam alias substantias medias: quas vocat animas a quibus
potest immediate fluere motus. Ea ergo (secundum hunc modum loquendi) quæ sunt in
intelligentiis modo non mobili, id est modo non proportionato mobili, sunt in animabus
per modū motus, id est per modum proportionatum motui: quia a cœceptibus qui sunt in
intelligentia nō potest immediate fluere motus tanquā a proportionatis, sed potest imedia-
te fluere motus a conceptibus, qui sunt in anima tanquam a proportionatis.

¶ **V**terius forte dubitaret aliquis. Vtrum sit vera ista phylosophorum opinio. Dicendum
quod aut intelligitur de necessario, aut de cōgruo, si intelligitur de necessario, vt ip̄i phy-
losophi intellexerunt falsa est. Immaginantur enim phylosophi ip̄i quod intelligentia su-
perior non possit mouere orbem inferiorem, & quod nō possit mouere immediate vnum
lapidem huc inferiorem. Sed istud est factum cogitare. Nam cum agant per liberi
arbitrium & voluntatem, si possunt malus possunt & minus. Si enim ignis est dominus suæ
actionis, & ageret per liberi arbitrium si posset calcæcere mulum, posset & parum. Sed
si intelligitur non de necessario: sed de cōgruo, habet aliquam veritatem. Congruū est
enim quod infimæ inter intelligentias sint motores corporū, & congruum est quod natu-
ra corporalis administratur per intelligentias infimas non per superiores: & hoc oīno con-
cordat cum distis sanctorū. Imaginabimur ergo quod forme vt sunt in intelligentiis su-
premis, sunt modo valde vniuersali vniū & simpliciter. & vt sunt in rebus sensibilibus) sunt
modo valde particulari & contradi. Sed (vt sunt in intelligentiis infimis quas vocat Au-
thor cœlorum animas) sunt quasi modo medio: & ideo tales conceptus in animabus cœ-
lorum dicuntur esse per modum motus, quia sunt magis proportionati rebus mobilibus.
Propter quod congruentius est quod a talibus cœceptibus immediate causetur motus, & ad-
ministratio corporū q̄ a cœceptibus existētibz in sup̄nis intelligentiis. ¶ **D**einde est dictū

Propō quinta de ðinæ.
¶ **T**am ergo ostēsum est q̄ res intellectuales & sensibiles sunt in anima. Vt
runtamen res sensibiles corporeæ motæ, sunt in anima per modum ani-
malem, & spiritualem vniū, & res intellectuales vniæ quiescentes sunt
in anima per modum qui multiplicat motum.

¶ **E**pilogat circa determinata dicens. (Ita ergo ostensum est q̄ res intellectuales & sensibi-
les sunt in aia. Vtuntamen res sensibiles corporeæ motæ sunt in aia per modum anima-
lem, & spiritualem vniū. &) etiam manifestum est q̄ res intellectuales vniæ quiescen-
tes sunt in anima per modum qui multiplicat motum. ¶ **N**otandū autem q̄ quicquid est
in anima est in ea per modum anime i. animaliter: & quia anima est supra sensibilia & in-
fra intelligentias res sensibiles, quia sunt in aia animaliter, sunt in ea superiori modo quā
in se ipsis, intelligibilia autem econtrario. ¶ **N**otandum etiam quod ea quæ sunt in anima
sunt in ea per modum motus non formaliter sed causaliter, non quia. s. in anima sit forma-
liter motus, sed quia ab anima immediate causatur motus. Ea ergo quæ sunt in anima cōpa-
rata ad corporalia se habent vt quiescentia eo q̄ in aia formati non sit motus. comparata
vero ad intellectualia, se habent per modum motus eo q̄ ab aia immediate causatur motus.

PROPOSITIO QVINTA DECIMA.

¶ **M**ais sciens qui scit essentiam suam est rediens ad essentiam suam re-
ditione completa.

¶ **P**ostquam Author determinauit de anima in cōparatione ad aia, ostendens quō anima eo-
gnoscit aia a se, in parte ista (vt dicebatur) determinat de aia in cōparatione ad seipsam. In propō
ostendens quō anima cognoscit seipsam & essentiam suā. Est aut̄ intentio Authoris quod
anima cognoscit seipsam & essentiam suā, quia est rediens ad essentiam suam reditione cō-
pleta. Duo aut̄ facit, quia primo proponit hanc veritatem sine hanc propositionem. Scri-
do propositionem propositionem declarat & manifestat. ibi, (quod est quia.) Dicit ergo quod
(omnis sciens qui scit essentiam suam est rediens ad essentiam suam reditione completa.)
¶ **D**ubitarē forte aliquis de quo proprie dicitur quod sciat essentiam suā. Dicendū quod
secundum Authorem istū, triplex est substantia intellectualis causata vt intelli. gentia aia co-
lestis & aia humana, quæ sic differunt, quia aia humana est coniuncta corpori secundum
esse & secundū operationem. Nam aia humana & habet vnum esse cum corpore, quia est
forma corporis, & habet operationē in corpore, quia est motor corporis, aia vero cælestis
continetur corpori s̄m operationē quia est motor cœli, sed non cōiungitur ei s̄m esse, q̄
non sit vnum s̄m esse ex aia cœli & cœlo. Intelligentia vero nec cōiungitur corpori s̄m esse
nec s̄m operationē: Voluit. n. Author iste q̄ intelligens nō esset mortuus corpore. ¶ **L**ar-
ge aut̄ loquendo de scire: tū intelligentia q̄ aia cœli q̄ aia humana pōt scire essentia suā.
Sed si volumus facere vniū in hoc verbo scire: & si volumus s̄m q̄ dā appropinquat loqui,
dicemus q̄ intelligentia intelligit essentia suā: Aia cœlestis scit essentia suā: Aia vero huma-
na ad aliter vel p̄ intentionē noscīt essentia suā. Propter hoc scit dī q̄ illud q̄ est p̄pria ope-
ratio potest, & in q̄ p̄ se & immediate scit potentia scit utrum nomē potest: illud vero in q̄
nō potest & immediate scit potentia scit utrum nomē aliud: vt quia voluntas p̄ se & p̄rio scit in fi-
ne. It̄ respectu finis est esse ipsum velle: quia vero in ea q̄ sunt ad finē voluntas nō scit p̄
se, & p̄rio, sed p̄ aliud, vt p̄ finē: it̄ respectu ratiō non dī esse velle, sed eligere. & it̄ scit
tertio Ethicorū, q̄ voluntas siue velle est ipsius finis. Eligere vero corū, quæ sunt ad finem.
Sic etiam quia intellectua potentia scitur in ipsi principia, non autem in conclusiones.
Ideo respectu principiorū dī esse intellectus siue intelligere: respectu aut̄ cōclusionorū est scia
siue scire. ¶ **Q**ue si volumus adaptare ad p̄positū, dicemus q̄ s̄m hunc Authorem. Propria

Propo quinta decima.

Operatio intelligentis est intelligere. Sed propria operatio anime celestis non est intelligere: ita quod secundum seipsum anima celestis intelligat. Nam ipsa suscipit impressionem ab intelligentia, & est etiam quasi instrumentum intelligentie. Propter quod anima celestis (secundum hunc auctorem) cogit intelligere per participationem, participando. scilicet intelligentiam vel suscipiendo impressionem ab ea. & quia magis propria (sicut hunc modum loquendi debet, quod illud intelligat, quia propria operatio eius est intelligere, sed id quod novit anima celestis magis proprie debet dici quod illud sciat quod illud intelligat. Et hoc sequendo positionem huius auctoris, quia secundum ipsum deficit anima celestis ab ipso intelligere, quia eius propria operatio est movere. Nam quod movet anima celestis habet ex se, & aut intelligat (secundum hunc auctorem) habet ex impressione intelligentie. Cui ergo scientia nihil aliud sit quam quaedam forma notitia deficit ab intellectu, movetur autem celestis quod est quod finium, & deficit ab intelligere intelligentiam; ideo tunc potest dici quod quaedam scientia & quodam scire. Differt ergo anima celestis ab intelligentia quia intelligentia intelligit essentiam suam, anima vero celestis deficit a tali intelligentia propter quod dici potest quod non intelligat: sed sciat essentiam suam, anima autem humana (quia nascitur ignorans) per addiscere vel per intuitionem eo modo quo potest, venit in notitiam essentiae suae. Poterit ergo esse intellectus proprius, quod omnia sciat essentiam suam: omnia autem celestis cuius est scire essentiam suam hoc modo sciat ipsam essentiam suam, quod redit ad eam reductione completa.

D. Videntur forte dubitare aliqui virtutum de intelligentia verificetur quod sic rediens ad essentiam suam. Dicendum quod redire ad aliquem dicitur aliquo recessum ab illo: intelligentia ergo in intelligendo essentiam suam, non proprie dicitur redire ad seipsum: quia nulla habet operationem magis propriam quam intelligere. Unde ei non cogit intelligere essentiam suam rediendo ad essentiam suam: sed intelligit essentiam suam, eo quod intellectus eius principaliter fertur in essentiam suam: Sed (ut diximus) propria operatio anime celestis (sicut hunc auctorem) est movere, & ex eo quod propria operatio eius est movere: dicitur quodammodo recedere ab intelligere: quod quod competit ei scire & intelligere essentiam suam, rediendo ad essentiam suam. Sciendum autem quod si redire ad essentiam suam dicitur solum conuertens ad essentiam suam: Sic omne quod cognoscit essentiam suam, dicitur redire ad essentiam suam, quia per intellectum conuertit se super essentiam suam: Et sic hunc modum loquendi, loquitur Proclus, 83. Propter sui libri, cum ait, quod omne sui ipsius cognitivum est ad seipsum: quod conuertitur supra essentiam suam: Sed etiam aliquo modo dicitur ab intelligentia essentiam suam redire conuertens super hunc auctorem, anima celestis, & non intelligens. Anima autem celestis sic redire conuertit super hunc auctorem, anima celestis, & non intelligens. Anima autem celestis aliquid non dicitur ab intelligere: quia est ipsum movere, cum eius propria operatio sit aliquid aliud ab intelligere: quia est ipsum movere. Ergo anima celestis intelligit vel scit essentiam suam rediendo, vel conuertendo se supra essentiam suam. Anima autem humana ab alio modo dicitur redire ad essentiam suam, quia, sicut non intelligit essentiam suam, per essentiam suam, sed per species aliorum: ideo dicitur in Tertio de anima quod intellectus noster sic seipsum cognoscit, cognoscendo, scilicet, & per species aliorum.

E. Videntur forte dubitare aliqui quid appellat hic auctor redire ad essentiam suam reductione completa. Dicendum quod illud est complete tale, quod est secundum omnia tale: & illud complete redit ad essentiam suam quod secundum omnia sua redit ad eam. Ita autem non sunt nisi tria, substantia, virtus, & operatio. Sed virtus & operatio non dicuntur aliud & aliud redire. Nam hoc modo virtus redit in aliquid quando secundum operationem tendit in illud. Immo si vellet aliter distinguere dicemus, quod in re sunt quatuor, scilicet, substantia, effectus, virtus, & operatio, sed substantia, & effectus, non habent aliud & aliud redire: Sic virtus, & operatio, non habent aliud & aliud redire. Duplex est ergo reditio ad essentiam suam, vel secundum substantiam, vel secundum operationem. Redire enim ad seipsum secundum operationem, est habere operationem ad se conuertens, scilicet, & per species aliorum.

Propo quinta decima.

se conuertens, vel habere operationem que terminetur ad seipsum, sicut ad suam essentiam. Redire ad seipsum secundum substantiam, est habere substantiam per se statem non alij in habitu. Illud ergo conuertitur ad suam substantiam per suam substantiam vel ad seipsum per seipsum quod se ipso stat, vel per seipsum existit. Propter quod conuertitur ad seipsum secundum substantiam idem est, quod conuertitur secundum esse, vel idem est quod esse & existere per se, & in se, non autem in alio & per aliud. Secundum quem modum forme materiales non conuertuntur ad seipsum secundum substantiam, quia non sunt substantie per se existentes, sed substantie inherentes materie. Intelligentie vero & anime conuertuntur ad seipsum vel ad substantiam suam, quia sunt substantie per se existentes. Convertitur autem ad seipsum vel ad substantiam suam secundum virtutem, sicut secundum operationem. (ut dicebamus) est habere operationem que terminetur ad seipsum. Sicut cum aliquid intelligit, vel cognoscit seipsum. Redire ergo ad se, vel ad suam substantiam, reductione completa contingit tunc secundum substantiam, secundum quidem secundum substantiam, cum non sint substantie per se existentes: nec secundum operationem ad seipsum redeunt cum non habeant nisi operationem transiunt in exteriorem materiam: ignis enim caliditas est seipsum, sed aliud. Ita autem corpora, sicut ista composita aliquid existere: partes autem non existunt per se, & in se: sed sunt per totum, & in toto Artiman huiusmodi corpora, & huiusmodi composita non redeunt ad se reductione completa: quia non redeunt ad se ipsa secundum operationem, quia non habent operationem, que terminetur ad se ipsa: Sed intelligentie & anime celestium (loquendo de reductione, prout reductione non dicit recessum: Sed prout dicit tantum conuertionem ad seipsum) redeunt ad se reductione completa: quia & secundum substantiam, & secundum operationem conuertitur ad se. Sciendum autem substantiam quidem: quia sunt substantie per se statem, secundum operationem vero quia habent operationem supra se conuertens. Unde patet quod non valet istud est ad se conuertens secundum substantiam: ergo est ad se conuertens secundum operationem: quia multa existunt ad se, & per se, que non habent operationem que terminetur ad se: Sed bene valet conuertens: hoc conuertitur ad se secundum operationem, ergo conuertitur ad se secundum substantiam: quia quicquid non indiget alio ut operetur, ergo conuertitur ad se. Si quidem, potest operari in se ipso, oportet quod existat in se ipso. Est enim substantia nobilior, & minus dependens quam operatio, quicquid ergo habet operationem non indigentem materia extrinseca & non indigentem alio in quo recipiatur habet & substantiam per se existentem & non indigentem alio in quo recipiatur habet & substantiam per se existentem & non indigentem alio in quo existat: quod si sic esset mater dependere eius subsistentia quam operatio: quod est indigentem. Et quia sciens essentiam suam & id quod cognoscit seipsum est ad se conuertens secundum substantiam, & non indiget alio in quo recipiatur eius operatio, oportet quod sit ad se conuertens secundum substantiam, ita quod non indiget alio in quo substantia sua subsisteret. & quia hoc est conuertens & redire ad essentiam suam, conuertens & reductione completa, quod aliquid est tale tam secundum operationem quam secundum substantiam: ideo bene dicitur quod quicquid scit essentiam suam, & quicquid cognoscit seipsum, quod redit ad essentiam suam reductione completa, vel quod conuertitur supra se ipsum conuertens completa. Eadem est ergo haec propositio. 1. r. de carnis, scilicet quod omnis scientia essentiam suam est rediens ad essentiam suam reductione completa, cum proponit. 83. Proci, quod omne sui ipsius cognitivum est obsequium, per omnem modum ad se ipsum conuertens suum.

V. Videntur forte dubitare aliqui quid dicitur, sit quod hoc corpora, & ista composita aliquid modo conuertuntur ad seipsum secundum substantiam, verum ita proprie dicitur sit de corporibus quod conuertuntur ad seipsum secundum substantiam sicut de substantiis separatis. Dicendum quod sicut conuertitur ad seipsum secundum operationem est habere operationem non indigentem alio ad quod terminetur. Sic redire vel conuertitur ad seipsum secundum substantiam est habere substantiam sicut per se statem non indigentem alio ad sui substantiam. Sed non indiget alio ad sui substantiam quantum ad presens spectat potest esse triplex: vel quia non indiget alio tanquam materia

Propōnis quintæ decimæ Cōmentum.

quiritur ut ipsa essentia suam possit intelligere: id est scia per quā seipsam intelligit nihil est aliud q̄ actio intelligibilis. Hoc ergo modo certificat̄ q̄ scia intelligens non est nisi actio intelligibilis non de qualibet scia eius intelligendo illud dictum: Sed de sciatā per quam intelligit essentiam suam. Sedm hoc ergo est sensus q̄ aia, vel intelligens scia essentia suam, vel conuertens se per scientiam super essentiam suā conuertit se super eam per actio nem intelligibilem: quia scia per quam intelligit essentiam suam, præter essentiam, & præter intellectum intelligens aliquod aliud principium non habet. Nihil est ergo aliud scientia intelligens q̄ actio intelligibilis. ¶ Deinde cum dicit.

ET hoc nō est ita nisi quia sciens & scitum sunt vna res. Quoniam scie tia sciens essentiam suam est ex eo & ad eum, ex eo quia est sciens essen tiam suam, ad eum: quia est scitum.

¶ Declarat quod dixerat ex parte sui ipsius: Nam si scia est ipsa actio, illud quod conuertit se per sciam conuertit se per actionem, & per operationem intelligibilem: sed propter hoc non dum conuertitur est sic, q̄ ipsa cōuersio sit supra seipsam, vel sit respectu sui ipsius. Ideo in hac parte declarat hoc dicens, q̄ (& hoc) v̄ q̄ sciens essentiam suam conuertat se supra seipsam (non est ita nisi quia sciens, & scitū sunt vna res) & ideo in talibus sciens, & scitum sunt vna res (quā scia sciens essentiam suam est ex eo, & ad eum: ex eo, quia est sciens essen tiam suam ad eum, quia est scitum). ¶ Notandum autē q̄ semper sciens aliquod per actio nem intelligibilem conuertit se super illud quod scit, sed q̄ scit aliud à se, tunc talis con uersio non est supra seipsam, & tunc sciens, & scitum nō sunt vna res: sed q̄ scia scien tiam suā: & per sciam conuertit se super essentia suā, tunc non solum est ibi conuersio: sed et est ibi conuersio supra seipsam: & tunc sciens, & scitū sunt vna res: & tunc est ibi processio ab eodem ad idem: sive ab eo & ad eum, ut aia intelligit seipsam est ibi processio ab aia, & ad aiam: sicut & ad aiam, ut est scitū: sic & cū intelligens intelligit seipsam est ibi processio ab intelligens, & ad intelligens. ¶ Deinde cum dicit.

QVOD est, quia cū scientia est scientia sciens, & sciens scit essentiam suam: eius operatio est rediens ad essentiam suam. Ergo scientia eius est re diens ad essentiam ipsius iterum.

¶ Ofsendit q̄ in tali processu quum, scia, vel intelligens scit seipsam non solum est ibi cō uersio per operationem, sive per actionem: quia talis scia est ipsa actio intelligibilis (ut dice bat declaratio prima). Et non solum est ibi conuersio intelligens, vel animæ supra seipsam: quia in tali processu idem est sciens, & scitum (ut dicebat declaratio secunda) sed et est ibi conuersio quæ dī dicit reditioque est ab eodem in idem. Sic & in tali processu cum intelli gens intelligit seipsam, est ibi processio ab eodem in idem: ut intelligens scit seipsum, & scitū sunt vna res: quia scia sciens essentiam suam, vel conuertens se per scientiam super essentiam suā conuertit se super eam per actio nem intelligibilem: quia scia per quam intelligit essentiam suam, præter essentiam, & præter intellectum intelligens aliquod aliud principium non habet. Nihil est ergo aliud scientia intelligens q̄ actio intelligibilis. ¶ Deinde cum dicit.

Notandum autē q̄ operatio intelligitur esse media inter operantem, & operatum: ita q̄ operatio incipit ab operante, & terminatur in operatum. Operans enim per suam opera tionem tendit ad suam operatum: scia, & operatio intelligibilis intelligitur esse media inter sciens, & scitum: sive inter intelligens, & intellectum: Ita quod sciens per suam scientiam tendit in rem scitam: & intelligens per suam operationem intelli gibilem tendit in rem intellectam: Si ergo idem sit intelligens, & intellectum: & scitū & scitum.

Propōnis quintæ decimæ Cōmentum.

& scitum: ita quod res aliqua sciat, & intelligit seipsam, & per scientiam in seipsam tendit tunc tale tendere non erit, nisi quoddam reuertat̄: quoddam redire: scitum, n. & operatio intelligibilis incipit à re, ut est sciens, & intelligens: & redit, & terminatur in rem, ut est scia & intellecta. Cum ergo res intelligit seipsam est ibi conuersio per operationem intelli gibilem, & est ibi conuersio rei supra seipsam, & est ibi conuersio, quæ debet dici reditio. Res ergo aliqua sciens essentiam suam per operationem intelligibilem est rediens ad seipsam, & ad essentiam suam. ¶ Deinde cum dicit.

SECVNDA pars principalis Cōmentum.

ET non significo per Reditionem substantiæ ad essentiam suā: nisi quia est scis fixa per se non indigens in sui fixatione: & sui essentia re aliqua regente ipsam quoniam est substantia simplex sufficiens per se ipsam.

¶ Postquam Autor ostendit quod sciens essentiam suam per operationem intelligibilem redit ad essentiam suam: declarat quod sciens essentiam suam non solum scdm operationem, sed et secundum substantiam redit ad essentiam suam: id est (& non significo) vel & nō est significatio (per reditionem substantiæ ad essentiam suam, nisi quia) supple res sciens essen tiam suam (est scis fixa per se non indigens in sui fixatione: & sui essentia re aliqua regente ipsam, quoniam) supple res talis sciens seipsam (est substantia simplex sufficiens per seipsam). ¶ Notandum autē quod quicquid in sui operatione non indiget alio: op̄ q̄ sit substantia fixa simplex per se scis sufficiens per seipsam, non indigens materia, vel corpore regente, & substantie ipsam. Ideo dī in propōne 44. Procl, quod oē ad se ipsum conuertitur, est antipostarion. i. per se sufficiens. Vel per se exulens. Cum ergo intelligens essentiam suam sit ad se ipsum conuersiuum, quia per actionem intelligibilem conuertit se supra seipsam, op̄ q̄ id quod est tale sit quid immateriale, per se exulens non indiget alio regente ipsam: v̄ aia ipsa humana s̄ sit immaterialis, quia non est de materia educta: quia est p̄fectio mate rietion pot̄ libere se supra seipsam conuertere. Nihil n. naturaliter pot̄ se libere supra se ipsum conuertere, nisi sit in corpore, & a corpore absolutum. Dicimus autē naturaliter, quia tenet fides nostrarū corpus quod nunc est aia ad fixationem, in reuertente erit ei ad allocationem, & ad solatium, sed hoc non erit ex natura, sed ex virtute diuina: Ideo dī in 45. propositione Procli, q̄ omne q̄ est ad se conuersiuum incorporeum est: & decimate xta propōne eiusdem scribitur, q̄ oē q̄ est ad se conuertiuum h̄ substantiam separabilem ab omni corpore. ¶ Notandum et q̄ de sciente essentiam suam dno declarata sunt quorū primum est q̄ tale sciens per operationem intelligibilem redit ad essentiam suam, quia ibi idem est sciens, & scitum. Secundo declaratum est q̄ sciens essentiam suam non solum s̄m operationem intelligibilem: sed et s̄m substantiam redit ad seipsam, & ad essentiam suam: quia quod scit essentiam suam redit ad seipsam, s̄m substantiam, quia h̄ substantiam per se stantem non indigentem alio: Cum ergo duo declarata sunt unum sequitur ad aliud. Nam redire vel reuertē se ad substantiam sequitur ad redire vel ad conuertē se ad aliud. Nam rationem: quia quicquid non indiget alio: in quo sua operatio recipiatur redit vel est ad se conuersiuum, secundum substantiam: quia non indiget alio: in quo sua substantia subsisteat, est antipostarion. ¶ Notandū et q̄ redire reditione completa est redire s̄m substantiam, & secundum operationem. Et quia sciens essentiam suam (ut declaratum est) redit ad essentiam suam, & secundum substantiam, & secundum operationem, cum hoc sit redire cōplete, bene dictum est q̄ sciens essentiam suam est rediens ad essentiam suam reditione completa.

¶ Dicitur forte aliquis cum dictum sit q̄ redire complete est redire s̄m substantiam, & secundum operationem. Vtrum in sola reditione scdm operationem sit aliqua reditio cō-

Proclus.

T

Proclus.

V

Propo^o Sexta decima.

plera. Dicendum q̄ cum sciens scit essentiam suam, & per operationem intelligitib^{is} redit^{is} supra seipsum ex sola operatione intelligenditunc in tali reditione est triplex completio: quare una sumitur ex parte ipsius reditionis, alia ex parte ipsius scientis: & tertia ex parte modi sciendi. Ex parte quidem ipsius reditionis est ibi reditio completa: quia nullus scit directe essentiam suam, nisi fiat cum per essentiam suam. Unde & alia nra, quia nō cognoscit se, nisi cognoscendo aliam non cognoscit se directe, sed quasi per quandam reflexionem. Sciens ergo directe essentiam suam, scit seipsum. Operatio ergo intelligibilis in sciente essentiam suam incipit ab essentia, & per essentiam terminatur in essentiam: ita q̄ ibi essentia est res sciens, est medium sciendi, & est ipsa res scita: Est ergo ibi processus ad eandem in idem. Et quia hoc est redire completitudo ex parte ipsius reditionis in tali processu est reditio completa. Secūdo est ibi reditio completa ex parte ipsius scientis. Nam scitum est in sciente non per modum sciri, sed per modum sciens: quia receptum est in recipiente per modum recipientis: & non per modum recepti. Si ergo idem est sciens, & scitum: scitum erit in sciente per modum sciri, vel per modum sui ipsius cum idem ponatur esse sciens, & scitum. Sed quod est in aliquo per modum sui ipsius est ibi perfectio: & tunc tale sciens perfecte scit seipsum, & tale scitum erit perfecte scitum. Ergo in tali scia, vel in tali reditione ex parte ipsius scientis erit quidam perfectiois modus. Tertio est ibi perfectio ex parte modi sciendi. Nam sciens in redite essentiam suam non intelligit dicuntur: sed totū intelligit simul. Propter quod directe intelligens essentiam suam, nihil resistit ei intelligendum de essentia sua & quia hoc est quidam perfectiois modus, q̄ nihil ibi reflectit^{is} ultra intelligere. Ergo est ibi ex parte modi sciendi quaedā perfectio, & quaedā cognitio.

PROPOSITIO SEXTA DECIMA.

MNES virtutes quibus non est finis Pendentes sunt per infinitum primum, quod est virtus virtutum. Nō quia ipsæ sunt fixæ stantes in rebus entibus: Immo sunt virtutes entibus habentibus fixationem.

¶ Postq̄ A uobis determinanti de Deo de intelligentiis: & de aliabus colorum: siue de ipsis vniuersalibus causis secundum se. In parte ista determinat de sciendum earum operationes componendo eas adiuuicem. Circa quod tria faciunt quia primo ostendit quō se habeant inferiora ad superiora. Secūdo quō conuerto v3 quō se hāt superiora ad inferiora. Tertio cōparat vniuersaliter oīa ad oīa. Scda ibi. (Causa primo regit oēs res) in principio. xx. propōns. Tertia ibi (substantia vnitę intellectualis) in principio. xxv. propōns. Cōparando autē inferiora ad superiora duo facit: quia primo ostendit q̄ inferiora dependent à superioribus scđm virtutem. Scđo declarat q̄ dependent secundū essentiam: ibi (res oēs) in principio. 18. propōns. Circa primum duo facit: quia primo ostēdit q̄ inferiora à superioribus scđm virtutem dependent. Scđo declarat q̄ in ipsis virtutibus sunt gradus: quia quędam virtutes sunt magis vnitę, & magis infimite: & magis proprię quę primorquazdam vero minus vnitę magis finitę, & magis remotę à primo. Scda ibi (oīs virtus vnitę) in principio. de cōmplexione propōns. Circa primum duo facit: quia primo proponit propofitionem quandam, secundū propofitionem propofitam declarat. ibi (quod & si aliquis.)

¶ Dicit ergo q̄ (oīs virtutes quibus non est finis pendentes sunt) vel vt hāt quiddā textus, dependentes sunt (per infinitum primum, quod est virtus virtutum. Nō quia ipsæ sunt fixæ stantes in rebus entibus, immo sunt virtus) rebus (entibus habentibus fixationem.)

¶ Notandum autē q̄ in hac propōne duo tanguntur. Quorum primum est, quō virtutes

Propo^o Sexta decima.

quibus non est finis i quō virtutes intelligentiarum se hāt ad infinitum primum. i. ad deū, quia sunt pendentes, vel dependentes per ipsam Deum, siue per ipsam infinitum primum quod est virtus virtutum, quia nulla virtus h3 rationem virtutis, nisi per ipsam: Secundum quod in propofitione tangitur est quō res fixę stantes se hāt ad intelligentias. Propter qđ aut q̄ ipsę intelligentię, siue ipsę virtutes quibus non est finis non sunt fixę stantes in rebus entibus, sed sunt virtus talibus rebus entibus habentibus fixationem. Est ergo propofitionis intentio, q̄ virtutes quibus non est finis sicut virtutes intelligentiarum dependunt ab infinito primo: & hoc quantum ad partem primam propofitionis: & q̄ res fixę stantes in rebus entibus dependunt ab ipsis intelligentiis: quia ipsę intelligentię nō sunt hmoi res fixę stantes in rebus entibus. Immo intelligentię ipsę sunt virtus talibus entibus habentibus fixationem: & hoc quantum ad secundam propofitionis partem.

¶ Notandum ē q̄ hanc secundam propofitionis partem v3 non quia ipsę sunt fixę stantes in rebus entibus, immo sunt &c. Quādam legunt singulr, & dicunt cōter textus hos esse corruptos, referunt autē hoc ad ipsam Deum siue ad ipsam primū dicentes: q̄ ipse Deus non est fixus stans in rebus entibus: immo est virtus rebus entibus habentibus fixationem: sed cum oēs textus habeant hoc dictum pluralr, & non singulariter, & cum habeant bonum intellectum: referendum est hoc plr ad ipsas intelligentias, vel ad ipsas virtutes quibus non est finis, & non sunt fixę stantes &c. Immo meliorem intellectum h3 referendo hoc ad intelligentias q̄ ad Deum: quia si referatur ipsa secunda pars propofitis ad Deum, non erit nisi quędam incultrio: & quędam replicatio prioris dictam in prima parte propofitionis dī q̄ virtutes quibus non est finis dependunt per infinitum primum quod est virtus virtutis. Si ergo secunda pars legatur singulr erit replicatio prioris dictus v3 q̄ ipsam primum nō est tales virtutes fixę, sed est virtus carum. Sed si legatur plr de ipsis intelligentiis habebit alium intellectum, & alium sensum à prima parte. Nam in prima parte erat sensus q̄ virtutes intelligentiarum sunt dependentes per ipsam primum infinitum in secunda vero parte erit sensus q̄ intelligentię sunt virtus rerum stantū in rebus entibus, & rerum fixarū.

¶ Dubitaret forte aliquis, quia videtur hoc esse falsum. V3 q̄ ipsę virtutes quibus non est finis, siue ipsę intelligentię non sunt fixę stantes in rebus entibus. Nam quito aliquid est suspensuratum in gñe entium, siue in rebus entibus magis h3 esse fixū, & stans. Si ergo ipsę intelligentię, siue ipsę virtutes quibus non est finis sunt virtus rebus entibus habentibus fixationem: sequitur q̄ ipsę intelligentię sunt supra hmoi res fixas, & per consequens sequitur q̄ ipsę sunt magis fixę, & magis stantes, falsum est ergo quod dī, q̄ ipsę intelligentię non sunt fixę stantes in rebus entibus. Dicendum q̄ factenda est vis in eo quod dicit, in rebus entibus: q̄ si exponatur textus, q̄ intelligentię non sunt fixę stantes in rebus entibus. (vt iam expofitum est) i. in gñe entium non accipitur ibi genus pro gñe prædicabili, sed pro subceptibili, Et est sensus, q̄ intelligentię non hāt fixationem, & statum circa aliquod determinatū subiectum, siue circa aliquod determinatum corpus: intelligentię ergo non sunt fixę stantes in alio: ita q̄ determinatū sibi aliquod determinatum corpus subiectum, ideo signanter loquitur A uobis dicens quod non sunt fixę stantes in rebus entibus. Possimus autē distinguere, vel quandam adaptationem facere inter esse fixum, & esse stans in aliquo. Dicendum enim q̄ intelligentię (secundum modum loquendi philosophorum) sunt omnino absolute à corpore. Intelligentię ergo non sunt in rebus entibus: nec sunt in rebus alijs, sed hāt esse absolutum, & sunt per se existētes. Sed antē fixę, vel sunt stantes in rebus entibus, quia sunt contingētę corporibus. Itaque ergo duo gña animarum possunt dupliciter loqui de animabus. Nam quędam animę continguntur corporibus solum secundum operationem, vt anime colorum, quędam autem secundum operationem, & sim esse, vt anime nostrę, vel etiam aliorum animalium, vel etiam plantarum. A hęc ergo colorum sunt fixę in rebus entibus: i. habent operationem fixam, & determinatam ad aliquam rem, vel ad aliquod ens, siue ad aliquod corpus: vt motor orbis saturni scđm modum loquēdi philosophorum) ita fixam h3 operationem ad orbem illum, q̄ nullum alium orbem,

Propō sexta decima.

nec aliquid aliud corpus mouere possit: Et ideo motores orbium appropriatos appellauerunt phylosophi, orbium animas. Quia sicut anima ita mouet proprium corpus & aliud corpus siue magnum siue partium mouere non possit nisi mouendo proprium corpus: ut anima equi non possit immediate mouere corpus canis, licet corpus caninum sit multo minus corpore equi. Sed si anima equi uult mouere corpus caninum mouebit propriam corpus, & proprium corpus impugnet in canem, sic anima uebis satamū (secundū phylosophos) non potest mouere aliud caelum non obstante q̄ huiusmodi orbis sit maximus omnium orbium Planetarū. Sed hoc modo anima orbis satamū mouet alios orbis, quia mouet proprium orbem, & mouendo ipsam motu resolutionis mouet alium orbem alios orbis inferiores. Dicere. n. q̄ anima uultus orbis possit immediate mouere orbem vel aliquid aliud corpus est ponere (secundū phylosophos) q̄ ars textoria subintraret fistulas. Sicut. n. variæ artes requirunt diuersa organa, ut ars textoria requirit pedanes, tibiales uero vitantur fistulis, ita q̄ ars textoria non subintrat fistulas nec uittus fistulis: Sic uia aia non subintrat aliud corpus, nec (secundū phylosophos) immediate potest mouere aliud corpus. Vtrū autem hæc phylosophorum sententia ueritatem habeat de animabus caelorum. Ita q̄ motor uultus orbis nullo modo immediate mouere possit aliquid aliud corpus: & uerum ueritate habeat de aia humana, ita q̄ etiā absoluta a corpore nullum aliud corpus mouere possit (sicut quidam Theologorū ponunt) non est præsentis speculationis: sufficit autem ad præsens scire hoc, q̄ intento phylosophorū fuit, q̄ anime siue caelorū siue aliorum corporum ita habent operationem fixam, & determinatā ad proprium corpus, q̄ nulla eorum contingente possunt aliquid aliud corpus mouere. Animæ ergo caelorum quia eorum q̄ sunt corporibus secundū operationem, sunt fixæ in rebus entibus: habent operationes fixas & determinatas ad aliquas res carnes, ut ad propria corpora: Sed atq̄ nolite & multo magis aliorum aliam & planetarum sunt fixates. i. existentes in rebus entibus, ut in proprijs corporibus. Intelligentiæ autē (quas Author appellat uirtutes quibus non est finis) nec sunt fixæ nec fixates in rebus entibus: quia nec secundum esse nec secundum operationem continguntur corporibus.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis. Quare Author cū dixit q̄ uirtutes quibus nō est finis, uel intelligentiæ nō sunt fixæ fixates in rebus entibus, postea subiunxit q̄ sunt uirtutes entibus habentibus fixatione. Videtur. q̄ sicut prius fecit mentionem de duobus, v3 q̄ intelligentiæ nec sunt fixæ nec sunt fixates in rebus entibus postea debuit facere mentionem de duobus v3 q̄ sunt uirtutes rebus entibus habentibus fixationem & statum. Dicitur q̄ per aias habentes fixationem in rebus entibus, intelligimus aias continentas corporibus secundum operationē, per aias uero fixates. i. existentes in rebus entibus intelligimus animas continentas corporibus s̄m existere siue secundū esse. posuerunt ergo phylosophi hic ordinem v3 q̄ Deus immediate insinat in intelligentias & præsertim in primam. Intelligentiæ autē secundum ipsos insinuat immediate in aias caelorum, atq̄ uero caelorum mediante motu cœli insinuat in aias inferiores. Vñ in supremo gradu est ipse Deus, in secundo uero gradu sunt intelligentiæ, in quas insinat ipse Deus. In tertio autē gradu sunt atq̄ fixæ in rebus entibus. i. sunt atq̄ caelorum, quæ sunt fixæ & continent q̄ corporibus secundum operationem: sed in quarto gradu sunt atq̄ fixates. i. sunt atq̄ in inferioribus quæ sunt continentæ corporibus secundum existere siue secundū esse. Deus ergo est uirtus intelligentiæ & hoc dicitur pars prima propōnis. Intelligentiæ sunt uirtutes aiarum fixarū, & hoc dicitur propōnis pars secunda, postea autē esse & tertia pars propōnis, q̄ atq̄ fixæ est uirtus aianū statum, sed de hoc non curauit Author, quia sufficienter hoc tertium dictum datur intelligi per duo antecedentia dicta. Ad quæstionē ergo propōniæ patet responso per iam dicta. Nam uerū est q̄ intelligentiæ non sunt fixæ fixates in rebus entibus, quia nec sunt continentæ corporibus (ut diximus) secundum operationē, nec secundū esse. At tamen intelligentiæ (secundū prætaxatum phylosophorū modum) nō sunt immediate uirtutes aiarum statum. i. existentia

Propō sexta decima.

existentiam & continentiam suis corporibus secundum esse, sed immediate sunt tantum uirtutes animarū fixarum. i. continentiarū corporibus suis fixam & determinatam operationem. Volens ergo Author ostendere quō intelligentiæ sunt uirtutes, noluit mentionem facere de fixatione, sed de fixatione tñ quia (ut dictum est) intelligentiæ non sunt immediate uirtutes animarum statum, sed tantum fixarum.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis, Vtrū animæ istæ inferiores debeant dici fixates & non fixæ. Dicendum q̄ (s̄m prætaxata) loquēdi modum) atq̄ istæ inferiores dicuntur fixates. i. existentes in rebus entibus, quia non sunt per se fixates, nec habent per se esse, sed sunt & existunt in alijs, ut in corporibus. Propter quod certum est, aias istas inferiores non esse fixates nec existentes per se, sed esse fixates & existentes in alijs rebus entibus ut in corporibus. Sed ueram debeant dici fixæ uel non, dicere possumus q̄ figure se aliquid est determinate agere in illud determinatio aut potest intelligi & quantum ad operationē & quantum ad re operationem. Aia ergo caelorum (secundum prætaxatum loquēdi modum) uere secundū operationem sunt fixæ in rebus entibus & earum operatio est fixa & determinata, & est fixa & determinatum quid est illud circa quod operari hnt. Est. n. earum operatio fixa & determinata, quia semper mouent eodem modo, semper acquasi reuolunt sua corpora, & non solum est ibi fixio quantum ad operationem, quia semper agunt eodē modo: sed etiā est ibi fixio quantum ad rem operatā, quia semper agunt circa idem corpus. Illius. a. i. abus (ut probari habet in de celo & mundo) non accidit lassitudo: ideo semper mensurantibus temporibus peragunt mensurabiles motus, atq̄ autem istæ inferiores & si semper immediate operentur circa idē corpus: at tamen quia eis accidit lassitudo nō semper operantur eodē modo, ideo istæ inferiores atq̄ & si sunt fixates. i. existentes in corporibus, non tamen in eis habent fixationem. i. fixam operationem. Dicimus ergo q̄ intelligentiæ nec sunt fixæ nec fixates in alijs rebus entibus: quia nec determinantur ad corpus secundū esse nec secundum operationē, animæ autē caelorum sunt fixæ sed non fixates: quia nō habent in corporibus esse, uel existentiam: sed hnt in eis fixationem. i. fixā operationem. Iste autem atq̄ inferiores sunt fixates. i. existentes in rebus entibus: Sed nō fixæ, habent. n. in corporibus esse, uel existere, sed non hnt in eis fixationem. i. fixā operationem, sed per quandam ergo adaptionem aia caelorum: sunt fixæ in rebus entibus: & atq̄ istæ inferiores sunt fixates. Iñ cōtra, sians pot accipi pro fixo, & conuertor. s̄m quē modū loquēdi atq̄ caelorum sunt fixæ & fixates, istæ etiā atq̄ inferiores habent esse fixū & fixas. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis sextæ decimæ.

¶ **Q**uod & si aliquis dicat q̄ ens primū causatū intelligentiæ sit uirtus cuius non est finis: dicemus q̄ non est uerū. Imo est ei uirtus quædam.

¶ Propōsitā propōne declarat ipsam. Habebat autem propōsitā propōis partes duas. Quarum prima erat: q̄ uirtutes quibus non est finis. i. intelligentiæ habebant insinuatam uirtutis suæ per dependentiam ab alio. i. ab infinito primo. Secunda uero pars erat q̄ ipse intelligentiæ non erant fixæ in rebus entibus: nec fixates, quia non erant continentæ corporibus, sed erant uirtutes in entibus habentibus fixationem. i. erant uirtutes aiarum caelorum quæ ergo facit. quia primo determinat partem propōnis primæ. Secundo secundam: & Tertio epilogat circa determinatā. Secunda ibi (ens ergo primum). Tertia ibi (redemus ergo & dicitur concludit intentionem ibi (s̄m proculdubio) Circa primum quantum facti s̄m q̄ quædruplī ostendit q̄ in his uirtutis intelligentiarum dependet ab aliquo alio, ut ab infinito primo. & primo probat hoc ex eo q̄ intelligentiæ hnt uirtutem partentiam. Secundo

Propōnis sextæ decimæ Cōmentum.

54

Et eo q̄ si habent aliquo modo virtutem infinitam non habent eam simpliciter infinitam, sed solum ad inferioris. Tertio ex eo q̄ et hoc q̄ habent virtutē non omnimodo infinitam hāc est defectuam. Quarto probat q̄ virtus intelligentiæ dependet ab alio, non solum quia est particularis (vt dicit rō prima) & non solum quia non est per eam modum infinita (vt dicit rō secunda) & non solum quia virtus intelligentiæ est defectiva (vt dicit rō tertia) sed etiam quia est ab alio acquisita. Secunda ibi (& virtus quidē) tertia ibi (& est res) quarta ibi (ens aut primum) Dicitur ergo (q̄ &) supple q̄ intelligentia & infinitas virtutis eius dependet ab alio vt ab infinito primo (sicut dictū est in prima parte propōnis) patet quia si aliquis dicit, q̄ ens primum causāū intelligentiā. I. (vt virtus cuius non est finis) supple simplici (dicemus q̄ non est verum: imo est ei virtus quædā) q̄ d. q̄ quantumcūq; intelligentia sit primum causāū. Attamen eo ipso q̄ est causāū non est ipsa virtus essentialis. Sed male ei virtus quædā. competit ei habere virtutem quandam. i. virtutem particularem. For-metur ergo sic ratio. Quicquid non est essentialit̄ ipsa virtus sed habet virtutem quandā. i. particularem habet et virtutem q̄ infinitatem virtutis dependentē ab alio. Sed intelligentia eo ipso q̄ est quid causāū est huiusmodi, ergo &c. ¶ Notandum autē q̄ non negat Author q̄ intelligentia habeat aliquo modo virtutem infinitā. sed negat q̄ intelligentia sit ipsa virtus infinita, vel q̄ sit ipsa virtus cui nō est finis, quia non est essentialit̄ ipsa virtus. ¶ Notandum etiā q̄ eo ipso q̄ aliquid est quid causāū ab alio, & est etiā per aliud, hoc ipsum quod agit habet per aliud. & per aliquid super additum suæ substantiæ. si. n. aliqua res causā ageret immediate per suam essentia. agere esset ei essentialis. Non ergo ageret vt mota ab alio sed essentialit̄ competeret ei q̄ ageret. Propter quod nō ageret vt organū nec instrumentum (de cuius rōne est q̄ agit motum & agitatum ab alio) quod non pot̄ comprehendi causāto: quia quolibet causāū agit in virtute alienius causæ, & agit vt organum & vt motū ab aliqua causā. signanter ergo loquitur Author cum dicit q̄ causāū non est virtus, sed in est ei virtus quædā. Intelligentia ergo eo ipso quod est quid causāū nō est essentialit̄ ipsa virtus: Sed agit per virtutem quandā particulārē imperatā suæ substantiæ. ¶ Dubitaret forte aliquis, q̄ ex his verbis habeatur q̄ infinitas virtutis intelligentiæ dependet ab aliquo alio. Dicendum quod quicquid non est ipsa virtus, sed inest ei virtus, habet virtutem particulārē: & quicquid habet virtutem particulārē habet virtutem deperdentem ab alio. Dato etiā quod aliquo modo habeat virtutem infinitā habet eam infinitatem suā virtutis ab alio dependentem. Quia ergo intelligentia non est ipsa sua virtus. Dato quod virtutis eius quodāmodo non sit finis, oportet quod in hoc sit dependens ab aliquo alio, vt ab infinito primo, que oīa sic declarantur. Nā si intelligentia eo q̄ quid causāū est, non est ipsa virtus, sed inest ei virtus (vt in notabilibus declarauimus) cum omne quod recipitur in aliquo recipiatur in eo per modum rei recipientis & nō rei recipientis. Virtus ergo intelligentiæ quia est virtus recepta nō recipitur ibi per modum plantitudinis virtutis, vel secundum omnem modū virtutis, sed secundum modū intelligentiæ, ita quod virtus illa non erit ea eorū si sui plantitudine sed erit particularis & contraria secundū modum intelligentiæ recipientis, propter quod declaratū est primum videlicet quod (eo ipso quod intelligentia non est ipsa sua virtus) sed inest ei virtus, habet virtutem quandam. i. contrariam & particulārē. Secundum etiā de leui declaratur, videlicet q̄ si intelligentia habet virtutem quandā & particularem quod habet virtutem dependentē ab alio. Nam magis & minus, vt declaratur in. 4. Metaphysicæ. Semper sumitur per comparationem ad simpliciter, & semper dependet a simpliciter. In virtute autē particulari recipitur magis & minus. Nam ex hoc est virtus particularis & contraria, quia est virtus recepta secundum magis vel minus, ergo vel in essentia recipientis, vel in virtutibus recipientis in ea oportet esse magis & minus, non in essentia recipientis quia omnis forma nō modo substantialis sed etiam accidentalis (secundum Authorem sex principiorum) est simpliciter & inuariabilis essentia consistens, sed in virtutibus recipientis, omnis autem talis virtus inficiens magis & minus dependet a virtute quæ est virtus per essentiam: & quæ est virtus a

Propōnis sextæ decimæ Cōmentum.

54

virtutum. bene ergo dictum est quod intelligentia eo ipso quod habet virtutē quandam, id est particularem habet virtutem dependentem ab infinito primo quod est virtus per essentiam: & est virtus virtutum. Tertium etiam declaratur videlicet quod si intelligentia habet virtutem dependentem ab alio, dato quod virtus illa sit aliquo modo infinita, oportet infinitatem illam ab alio dependere. Nam infinitas virtutis dicit quandam modum virtutis a quo autem dependet res oportet quod dependat & modus rei. Habens ergo aliquo modo virtutem infinitam, si sua virtus dependet ab alio, oportet quod & infinitas illius virtutis ab alio sit dependens. ¶ Deinde cum dicit.

Et virtus quidem eius non est facta infinita nisi inferioris, non superioris. Quoniam ipsa non est virtus pura, quæ non est virtus nisi quia est virtus.

N

¶ Olfendit hoc idem ex eo quod intelligentia non habet infinitam virtutem per omnem modum dicens (& virtus quidem eius) .i. intelligentiæ (non est facta infinita nisi inferioris, non superioris. Quoniam ipsa non est virtus pura quæ) .i. virtus pura (non est virtus nisi quia est virtus) Formetur ergo sic ratio. Quicquid non est infinitum per omnem modum dependet ab eo quod non est nisi virtus & quod est virtus infinita per omnem modū, sed virtus intelligentiæ est huiusmodi. r̄. i. n. est infinita per omnem modum, non est enim infinita nisi inferioris, ergo &c.

¶ Dubitaret forte aliquis quomodo intelligentia sit infinita ad inferioris & nō ad superioris. Dicendum quod (secundum phylosophum) in tertio physicorum, infinitum est cuius partem accipientibus semper est aliquid extra sumere. Virtus ergo intelligentiæ est infinita ad inferioris quia nunq; sic comprehenditur a inferiori quia semper sit aliquid extra sumere.

Nam quæ enim comprehenditur ab inferiori non tamen est infinita, & incepta a superioris licet sit infinita & incomprehensa ab inferiori, non tamen est infinita, & incepta a superioris licet a superioris etiam totaliter comprehenditur, saltem ab infinito primo, sicut ab ipso Deo.

¶ Verius forte dubitaret aliquis quomodo intelligentia non sit virtus pura que non est virtus nisi quia est virtus. Dicendum quod Augustinus. 8. de trinitate cap. 3. probat quod Deus (quia non est nisi bonus, ideo est summum bonum & omnis boni bonum, ita a simili dicere possumus quod id quod non est nisi virtus & quod est pura virtus, oportet q̄ sit summa virtus, & omnis virtutis virtus, quod sic declaratur. Nam quod est pura virtus, & quod non est nisi virtus oportet quod sit essentialiter virtus & quod sit virtus non recepta. Nam quod habet virtutem receptam est aliud q̄ virtus: quia semper natura recipientis est aliud a natura recepti. Quod ergo non est nisi virtus non est virtus recepta in alio. Virtus autem non recepta in alio, est summa virtus & habet omnem rōnem virtutis.

Sicut si esset albedo separata haberet omnem rōnem albedinis. Deus ergo est virtus pura quia est virtus que non est nisi virtus. Cetera autem entia sunt aliquid aliud a virtute, & habent virtutem in alio receptam. Virtus etiam aliorum entium non potest esse infinita simpliciter, sed oportet quod dependat a virtute simpliciter infinita, intelligentia ergo non est virtus pura, nec est virtus infinita, per omnem modum, nec est virtus que non est nisi virtus. Propter quod oportet quod eius virtus dependat ab eo quod non est nisi virtus & quod est omnium virtutum virtus. ¶ Deinde cum dicit.

Augusti-

Z

Mam magis & minus, vt declaratur in. 4. Metaphysicæ. Semper sumitur per comparationem ad simpliciter, & semper dependet a simpliciter. In virtute autē particulari recipitur magis & minus. Nam ex hoc est virtus particularis & contraria, quia est virtus recepta secundum magis vel minus, ergo vel in essentia recipientis, vel in virtutibus recipientis in ea oportet esse magis & minus, non in essentia recipientis quia omnis forma nō modo substantialis sed etiam accidentalis (secundum Authorem sex principiorum) est simpliciter & inuariabilis essentia consistens, sed in virtutibus recipientis, omnis autem talis virtus inficiens magis & minus dependet a virtute quæ est virtus per essentiam: & quæ est virtus a

T. 60. 18.

Author sex principiorum. sapientis magis & minus dependet a virtute quæ est virtus per essentiam: & quæ est virtus a

Et res quæ non finitur neq; superioris neq; inferioris. Ens autem primum causatum. i. intelligentia habet finem et virtus eius est finis quā remanet ens.

P

¶ Adducit tertiā rationem sumptam ex eo quod virtus intelligentiæ est defectiva dicens. (Et est res quæ nō finitur neq; superioris neq; inferioris) videlicet prima causa que est nulla parte habet finem, & subdit quod (ens autem primum causatum, scilicet intelli-

Propōnis sextæ decimæ Cōmentum.

gentia) que est primum ens causalium (h3 finem, & virtus eius est finis). i. est finita (quoniam remanet ens). i. est ens remanens, & defectivum. Nam illud est remanere, quod incompletum permanet, & non h3 est cōpletum. Formetur aut sic ratio. Quidquid est ens remanens imperfectum, & h3 virtutem cui est finis. i. finem illud h3 virtutem dependētem ab alio finis est intelligētia, ergo &c. ¶ Notandum aut qd auctor aliquando vocat intelligētiā virtutes quibus non est finis: alquando aut dicit intelligētiā hanc finem, & virtus eius dicit esse finem, quorum verumq; verum est. Nam virtus intelligētiæ est finita, & infinita, finita ad superius infinita vero ad inferius. Est enim virtus eius infinita quodammodo nō autem per omnem modum.

¶ Dubitaret forte aliquis. Vnde sequitur hæc cōsequētia, qd si intelligētia h3 virtutem, que remanet, virtutem defectivam qd h3 virtutem dependentem. Dicendum quod hec loquutio est similitudinaria ad modum quem videmus in ponderibus. Nam qui non potest totum portare pondus op3, quod aliquid remanet de illo pondere quod non portetur, ex defectu ergo virtutis est, quod aliquid remanet de pondere. Sic cum virtus non potest totū facere, aliquid remanet de effectu quem non potest virtus complere. Talis ergo virtus defectiva est. Finis autem est ois virtus causalis, quia nihil potest talis virtus facere, nisi per se ipsa actione superioris causæ. Vere ergo ois talis virtus in ois opere suo remanet. In ois opere suo deficit. Et quia virtus debilis in agendo dependet ab eo per quod perficitur eius actio, ideo ois virtus causalis eo, quod est virtus defectiva, est virtus dependens. Bene ergo dicitur est, quod intelligētia ex eo, quod habet virtutem remanentem, & deficientem habet virtutem ab alio dependentem. ¶ Deinde cum dicitur.

ENS autem primum creans est infinitum primum purum, quod est quia entibus fortibus non est finis, propter acquisitionem suam ab infinito primo puro; propter quod sunt entia infinita. Et ideo est ens primum pure aliquid quod ponit res quibus non est finis.

¶ Ad hoc quartam rōnem simplicem ex eo, quod intelligētia h3 virtutem ab alio acquirentem dicens, quod (ens autem primum creans) vel causas aliqui textus habet causalium, sed videtur littera esse corrupta, vt p3 ex antiquis textibus. Ens ergo primum creans, siue causalis, est infinitum primum purum, quod est, quia entibus fortibus non est finis. i. entia fortia cuiusmodi sunt intelligētiæ sunt infinita, vel habent quendam modum infinitatis (propter acquisitionem suam ab infinito primo puro propter quod) infinitum primum purum (sunt entia infinita), qd, quod contra sortia sunt entia infinita propter infinitum primum purum, & propter acquisitionem quam habet ab infinito primo puro, & subdit (& ideo est ens primum pure) Aliqui textus inquit non est ens primum, sed est corrupta (vt p3 ex antiquis textibus). Ideo ergo est ens primum ipsam (aliquid quod ponit res quibus non est finis). i. quod dat rebus, qd participant aliquid de infinitate. Formetur ergo sic rō. Quocumq; hinc infinitatem suam virtutis acquirentem ab alio dependens ab illo quod ponit res quibus non est finis. i. quod dat rebus, qd participant aliquid de infinitate, & sint entia fortia. Intelligētiæ sunt finis ergo &c. ¶ Notandum autem quod illud dicitur forte de cuius manibus nihil potest eripi. Ideo intelligētiæ dicuntur fortes secundum naturam, quia sua naturalia perdere non possunt.

¶ Dubitaret forte aliquis qd prima causa, siue Deus sit infinitum primum purum. Dicedum quod infinitum idem est, quod non hās finem, siue non hās terminum, iuxta ergo duplicem terminum erit duplex infinitum. Est. n. terminus secundum quantitatem secundū, quod dicitur punctus est terminus sine linea superfluitate & superfluitate comparis. Secundū, hoc ergo dicitur linea infinita si non erit assignare vltimā puncta inter que linea ipsa conueniatur, & superfluitas dicitur infinita (& potissime superfluitas plana, si non erit assignare lineas

Propōnis sextæ decimæ Cōmentum.

lineas inter quas talis superfluitas continetur, & corpus dicitur infinitum, si non erit assignare superfluitatem, vel superfluitas cōtinentes ipsam. Est quod dicitur est de quantitate cōtinua veritatem habet de quantitate discretiva. Nam sicut in quantitate continua assignamus terminos: puncta vel lineas vel superfluitates sic in discretiva assignabimus terminos ipsas veritates. Si ergo non esset deuenire ad vltimā veritatem continētem vel terminantem numerum oporteret qd ille numerus esset infinitus. Vno ergo modo dicitur infinitū quod caret fine, & termino quantitatiuo. Alio vero modo dicitur infinitū quod quantum est de se non habet finem, & terminū perfectionis: quod dupliciter potest contingere, vel propter perfectionis defectum, vel propter perfectionis excellentiā. Primo modo materia prima dicitur esse quid infinitū, & quid indeterminatū, & quid indistinctum. Ipsa. n. materia prima, quæ tum est de se non est finitum, nec quid perfectum, nec quid determinatum, sed est in potentia ad perfectionem, finem & terminum. quia est in potentia ad ipsam formam que eam perficit, finit, & terminat: Hoc ergo modo dicitur infinitū propter carentiam perfectionis, & secundum hunc modum infinitatis, omnia que sunt in potentia secundum qd huiusmodi sunt infinita & indeterminata: quia secundum quod huiusmodi caret fine & termino. Vnde cōmuniter talia infinita vocantur infinita privatiue, quia licet non sint finita, sunt tamen apta nata finiri. Hoc enim importatur nomine privatiue, videlicet quod est id quod non est tale, est tamen aptum natum esse tale, sic materia de se non est finita, nec terminata, nec perfecta, est tamen apta nata finiri, terminari, & perfici, similiter etiā quecumq; sunt in potentia sunt infinita & indeterminata privatiue, quia caret perfectione & sunt apta nata perfici, caret fine & sunt apta nata finiri. Secundo modo dicitur infinitum quod caret termino perfectionis nō propter perfectionis defectū, sed propter perfectionis excellentiam. Nam si esset aliquid quod tantū haberet de perfectione, quod nō determinaretur ad aliquid genus perfectionis, sed esset quoddam pelagus infinitū substantiæ, & haberet in se perfectiones omnium generum, non solū que sunt, sed etiam que potest esse & etiam (si dici potest) vltra quæm esse possunt, tale quid esse infinitum quia nō haberet finem & terminū perfectionis, nō propter perfectionis carentiam, sed propter perfectionis excellentiā. Tale quid infinitum est ipse Deus: qui non determinatur ad aliquid genus perfectionis. Sed in ipso congregantur perfectiones omnium generū (vt declarari habet in. 5. Metaphysicæ: huiusmodi autem infinitum, dicitur infinitum generatione, id est nō finitum. Non enim tale infinitum est infinitum privatiue ita quod sit aptum natum finiri, sed est infinitum negatiue, quia non habet finem, & terminum perfectionis. Vnde & cōmuniter distinguitur duplex infinitum privatiue. scilicet & negatiue dicitur: Sed licet huiusmodi distinctio sit vera est tamen valde superficialis, propter quod melius est distinguere de infinito modo quo dicitur esse, videlicet quod est infinitū propter perfectionis carentiam: & sic quicquid est in potentia secundum qd huiusmodi est infinitū, & hoc modo infinitatis potissime est quid infinitum ipsa materia prima, cui essentialiter esse in potentia, vt declarari habet inde substantia orbis. Alio modo dicitur infinitum propter perfectionis excellentiam, & sic nihil est simpliciter infinitū nisi solus Deus. Ex hoc autem patet qd materia est infinitum vltimum, Deus autem infinitum primum. Nam quantum aliquid est imperfectius: tanto tenet inferiorem gradū in genere virtutum. Si ergo materia est infinita propter perfectionis carentiam & ei potissime cōpeteret talis modus infinitatis, oportet qd ipsa sit summe imperfecta. Propter quod erit infinitū virtutum, vt ibi vltimum idem sonat qd infinitum. Deus autem est infinitus propter perfectiōnis excellentiā oportet qd teneat supremum gradū in virtutibus. Propter quod erit infinitū primum, & superius. Ex hoc etiam patere potest qd est infinitū purū, simplex tibi in se admixtionis habens, quia si esset ibi aliquid admixtionis, esset ibi aliqua compositio. Non est autem cōposito ex actu tantū, sed ex actu & potentia. Effet ergo ibi actus receptus in potentia & esset ibi perfectio recepta in potentia. Propter quod ibi esset perfectio cōrrecta, & per consequens nō esset ibi perfectio excellentiā. Patet autem qd Deus est quid infinitum propter perfectio-

Propōnis sextæ decimæ Cōmentum.

animam, & ens primum creans citi quid infinitum, virtutes ergo intelligentiarum sunt virtutes quibus non est finis. Rursum quia primum ens est supra infinitum quod est intelligētia, offensum est, & tales virtutes quibus non est finis sunt dependentes per infinitum primum in quo consistebat pars propōtionis prima. ¶ Deinde cum dicitur.

ET reliquæ bonitates simplices, quæ sunt vita, & lumen, & quæ sunt eius familia sunt causæ rerum omnium habentium bonitates secundum, quod infinitum est, a causâ prima super causam primum. Ens vero creans est causâ oīs vitæ influēs bonitates: suas imprimis super causam, quod est intelligētia, deinde descendit super reliqua causata intelligibilia, & corpora a mediāte intelligētia.

¶ Epilogat quantum ad partem propōtionis secundam dicens: Q. uod, & reliquæ bonitates simplices, quæ sunt vita, & lumen, & quæ sunt eis familia) ut puta alie perfectiones diuinae, ut sapientia, & cetera talia, quæ sunt causæ rerum omnium habentium bonitates) Bonitates ergo, & perfectiones existētes in prima eā, ut vita, lumen, sapientia, scientia & cetera talia sunt causæ oīum aliarum bonitatum & perfectionum, & subdit exemplificādo de infinito (¶ *¶* q. d. q. infinitum est a causâ prima super causam primum), q. d. q. ista perfectio quæ est esse infinitum, est primo in eā prima, & a causâ prima, in primis derivatum est super causam primum quod est intelligētia, & subdit, q. (ens vero creans) quod est eā omnis vitæ) supple est vita, quæ est in eā prima, similiter reliquæ bonitates sunt descendentes ab ipsâ causâ prima, quæ est influens bonitates suas in primis super causam primum, quod est intelligētia) Tale, scilicet, causatum primum. Et subdit (deinde descendit) talis influentia (super reliqua causata intelligibilia, & corpora) i. super causata corpora (mediate intelligētia.) ¶ Notandum aut q. causata intelligibilia vocat Author alas colorum, influentia ergo, & perfectiones derivantur à causâ prima in intelligētiā, & per intelligētiā derivantur tales influentia, & perfectiones in causata intelligibilia, in alas colorum, & et in corpora caelestia, intelligētiæ ergo ipsæ non sunt, sed sunt virtus animabus, vel in animabus, & in hoc fiat veritas secundæ partis propōtionis.

¶ Notandū ē q. ab intelligētia (¶ *¶* huius Authoris istam) derivatur influentia in causata intelligibilia, i. in animas colorum, & in corpora caelestia, sed non eodem modo, quia in animas derivatur talis influentia primo, & postea medianibus animabus derivatur in ipsa corpora caelestia.

PROPOSITIO SEXTADECIMA.

MINIS Virtus vitæ plus est influens q. virtus multiplicata.

¶ Postquam Author ostendit, q. omnes virtutes quibus non est finis dependent per infinitum primum, vel ab infinito primo, in parte ista (ut dicebat) declarat, q. in ipsis virtutibus sunt gradus, quia quædam magis multiplicatæ, & minus infinitæ: quia sunt magis approximantur primo, quædam magis multiplicatæ, & minus infinitæ: quia sunt magis recedentes à primo, Circa istam declarat ibi (Q. uod est.)

¶ Dicit ergo q. (omnis virtus vitæ plus est influens quam virtus multiplicata.)

¶ Notandum

Propō decima septima.

¶ Notandum aut q. hanc eandem propōtionem ponit Proclus in. 91. propōne sui libri in his verbis: Omnis potentia existens vniūser est infinitior q. plurificata. Verba quidē varia sunt hic, & ibi, vna tamen, & eadem sententia est.

¶ Dubitet forte aliquis quid sit virtutum esse infinitam. Dicendum q. in virtute est esse infinitam dicit, quia op. q. sit res aliqua. Rursum ab ipsâ virtute derivatur actio, & tertio in ipsâ actione est modus agendi. Infinitas ergo virtutis, vel accipitur ex eius essentia, vel ex actione eius, vel ex ipsius modo agendi. Infinitas autē essentialis op. q. accipitur, ¶ *¶* & ad istam. Genus autē & dicta sunt termini inter quos clauditur essentia rei causatæ, ut si differentiam. Ex hoc ergo est aliquod ens finitum: quia clauditur inter certum genus, & certam differentiam, & inde est q. oratio continens proprium genus, & propriam differentiam, aliolophus differentionem, terminum vocat, est autē terminus idem quod finis. Est ergo differentio terminus: quia continet genus, & differentiam, quæ sunt finis, & termini rei. Si ergo differentia, & infinitum essentialiter per locum ab oppositis) erit quod nec ad genus aliquod, nec ad differentiam alio cuius generis determinatur. Et ¶ *¶* hoc virtus Dei est infinita essentialiter: quia essentialiter huius virtus est ipsa diuina essentia: quæ non determinatur, ad aliquod prædicamentum, nec ad alias aliquorum prædicamentorum: secundo modo potest accipi genus, & ad certam differentiam vel spem, ita determinatur ad certum modum agendi. Nam ipse modus agendi ex forma, & ex specie, est accipiendus, ut ignis, quia est nature igneæ agit, genitudo, & calefaciendū, & quod est nature frigide agit, refrigerando. Habent ergo causata determinatum modum agendi, & ideo habent determinatam, & finitam naturam. Vel hinc causata determinatum modum agendi ex parte mentis, & ex parte temporis in quo agunt, q. tanta virtus agit in tanto tempore. Cuius ergo causato cōpente determinatur modus agendi, secandum determinatum tempus, ut cuiuslibet causato est ratione, cuiuslibet causati. est quod agit in tempore, q. si producere suum effectum: De lucem in instanti, & albedo multiplicat istam speciem, vbiq. ad oculum in instanti, dicit debet q. lux solis non h3 contrarium, & quod intentiones colorum non proprie sibi contrariant, & q. illuminatio facta à luce solis, & multiplicatio speciei coloris non sunt actiones reales. Sed loquendo de actione reali secundum quam requiritur aliquod reale op. q. fiat in tempore, quæ oēs huius actiones sunt ex contrariis, & in contraria (ut declarari habet in primo physico, & in. 12. metaphisicæ) tales actiones a virtute causata non possunt fieri in instanti. Sed in tpe hinc fieri. Huiusmodi aut virtutem infinitam Deus h3: quia sicut ipse in sua actione ne præsupponit materiam: quia materia ipsa est effectus eius, & nulla e3 præsupponit effectum suum. Sic in sui actione non præsupponit differentiam materię. Q. uod ergo agens requirit ips in actione sua, hoc est quia prius disponit materiam: & disponendo materiam inducit formam. Sed si materia obediēt agenti ad numerum, & statim h3ret disposita, tale agens non requireret tempus in actione sua. Et tale agens ex modo agendi argueretur, esse virtutis infiniti. Nam si tanta virtus in tanto tempore, & maior virtus in minori tempore, & secundum q. minoratur tempus crescit virtus. Operet q. illud quod operatur in non tempore sit infinita virtus. Tertio potest accipi infinitas virtutis ex ipsâ actione, sicut virtus, quæ operatur in maiorem effectum. Illa ergo virtus, quæ nunquam potest operari in maiorem effectum, quia potest operari maiorem, oportet quod sit infinita. Talis autem est virtus primi agens, infinitas ergo virtutis ex essentia, ex modo agendi, & ex

¶ Quinto metaph. T. c. 22.

T. c. 42.

43. 44. &

47. & 12.

metaph.

T. c. 6.

D

E

actione potest accipi.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis virtum in rebus causatis reperitur infinitas virtutis. Dicendum q̄ in nullo causato pot̄ reperiri virtus infinita simpliciter, nec quantum ad essentiam virtutis nec quantum ad modum agendi, nec quantum ad ipsam effectum, siue ad ipsam actionem. Non quantum ad essentiam, quia quilibet virtus causata est determinata ad certam genus, & certis est circumstantiis limitibus, & modis agendi omnium causarum limitatorem quandam habet. Nam res siue se habet ad esse, iā & ad agere. Virtus n. cuiuslibet causati est quid recipitur in eius essentia. Iuxta ergo excellentiam essentiae oportet q̄ sit excellentia virtutis, & iuxta excellentiam virtutis op̄, q̄ sit excellentia modi agendi, & t̄ actio. Si ergo essentia cuiuslibet causati est finita s̄m excellentiam, & perfectionē, quia est determinata ad certam predicamentum, & ad certam differentiam generis, oportet q̄ & virtus, & actio, & modus agendi, & cetera que sequuntur essentiam, & modum essentiae sint finita, & limitata. Simpliciter ergo non reperitur infinitas virtutis in rebus causatis. Attenit non est inconueniens ipsa causata aliquid participare de infinitate, quia non eodem modo determinatum ad modum agendi, & quantum ad actionem. Quantum ad essentiam quidem inuenimus, intelligentias aliquid participare de infinitate, quia non eodem modo determinatur ad genus, nec eodem modo sunt in genere sicut ipsa sensibilia corpora. Nam h̄mōi corpora sunt in genere, quia habent naturam compositam ex duobus naturis, ex potentia, & actu, siue ex materia, & forma, ita quōd in eis sumitur, & proprie genus, & proprie differentia. Nam à toto, vt h̄ rationem potēte sumitur ratio generis, à parte aut̄ formali sumitur ipsa dīa, vt animatum quod est dīa sumitur ab anima, nec aliud significat animatum nisi ipsam animam, siue nec album aliquid aliud significat quāam ipsam albedinem. Concretum enim & abstractum, siue denominatum, & primum eandem rem significat, sicut aut̄ in modo significat. Si ergo dīa sumitur à parte formali, vbi non est pars formalis, sed est ipsa forma, ibi proprie non potest sumi ratio dīa. In intelligentis ergo, quae non sunt compositae ex materia, & formae, sed sunt formae per se, h̄mōi non proprie potest sumi ratio generis, & dīe. Si ergo in ipsis intelligentis acciperemus rationē ḡnis, & differentiae. Differentia ibi accepta non potest dicere partem naturae cum natura in eis sit simplex, & non habeat partem, & partem, nec sit composita ex duobus naturis. Differentia ergo ibi accepta, & genus ibi sumptum non differentia: ita quōd vnum eorum diceret partem, & aliud totum: sed quodlibet diceret totum propter quod dīa illa directe subiiceret ḡni, & esset ibi negatio, si coniungeretur generi, & si ordinaretur predicamentum ex talibus generibus, & differentijs: tunc h̄mōi differentiae non caderent à lateribus, sed caderent in recta linea predicamentali, cum dicerent totum, siue, & genera. Non proprie ergo ibi potest sumi ratio dīe: & per consequens, nec proprie ratio ḡnis, quia quod non proprie h̄ dīam non est proprie genus, sumetur tamen ibi aliquo modo ratio generis, dīe, & speciei. Nam ipsa natura intelligente h̄ non sit composita ex duobus naturis, t̄ non est actus purus, nec potentia pura, duobus n. respectibus actualitatem, & potentialitatem importat. Ex tota ergo natura, vt h̄ rationem potentialitatis sumitur ratio generis, & ex eadem tota natura proprie h̄ rationem actualitatis sumitur ratio dīa. Ex tota vero natura, vt h̄ rationem virtutis sumitur ratio speciei. Dīa ergo differit ibi à ḡne quasi eodem modo quo differit speciei. Nam sicut species non differit à genere realiter, ita q̄ vnum dicit partem rei, & aliud totum, sed solum secundum rationem: quia illud idem totum quod dicit genus per modum partis, & per modum potentiae dicit sp̄es per modum totius, vt per modum potentiae, & actus. Et quia differentia talis secundum, scilicet rationem non impedit predicamentum, ideo directe predicatur genus de speciei. Sic & differentia, quia non potest ibi differre à genere (vt dictum est) nisi solum secundum rationem: quia illud idem totum quod dicit genus per modum potentiae dicit differentia per modum actus, & quia talis differentia non impedit predicamentum, per se, & directe predicabitur genus de tali differentia quod est contra rationem ḡnis, & differentiae. Non ergo proprie potest ibi sumi ratio ḡnis, & dīa.

F

G

78

Et in hoc ipse intelligente essentiali, aliquid participat de infinitate. Sic et & quare ad modum agendi, & quantum ad actionem aliquid de infinitate participat. Nam si ex Vegetatione adionis arguimus infinitatem virtutis. Ipsae animae coelorum ex modo suo agendis quia scilicet velocissime mouentur supercoelestia corpora aliquid participat de infinitate virtutis, & multo magis de h̄mōi infinitate participat intelligentia, quae sunt supra ipsas animas coelorum, sic etiam quantum ad ipsas operationes, siue quantum ad ipsas operata, est ibi aliqua participatio infinitas virtutis. Nam cum animae coelorum moueant corpora tantae magnitudinis sicut sunt corpora caelestia. Si ex eo quod agens potest mouere maius, & maius corpus dicitur habere maiorem, & maiorem virtutem, mouere tam magis corpus non potest esse sine magna virtute, & sine participatione infinitas virtutis. Et si animae coelorum participat hoc modo aliquid de infinitate virtutis, multo magis de h̄mōi modi infinitate participat intelligentia quae (vt dictum est) sunt supra animas coelorum. Hoc ergo modo una potentia est infinitior alia, & plus participat de infinitate, quam alia, vel ex modo agendi, quia minus requirit de tempore, vel ex ipsa actione, quia requirit minus opus.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, quemodo potentia, siue actus dicitur vnum. Dicendum quod possumus distinguere triplex vnum, videlicet aggregatione, continuitate, simplicitate, in his autem, quae sunt vnum secundum continuationem continentem dicitur esse virtus vna quantum ad manentem continua, vt si ignis est quid vnum continentem dicitur, dicitur in eo esse virtus vna quantum ad manentem continuum, & totus. Si autem videtur per partes, ita quod in vna parte dominus ponetur vna pars ignis, & in alia alia, virtus illa ignis, quae prius erat vna dum ignis erat totus, & continuus, dicitur postea esse diuisa quando scilicet ignis est per partes diuisus. In his autem quae sunt vnum aggregatione, virtus dicitur esse vna quantum ad ipsam aggregationem, vt patet in multitudinem pugnantium, in quibus est virtus vna quantum ad ipsam aggregationem, sicut in vnum coniuncti, & aggregati, sed tunc in eis est virtus dispersa quando ipsi dispersi sunt, & diuisi sic et est in ignem, quo potest esse virtus vna non modo continuata (vt declaratur est) sed et aggregatione. Nam si ignis est aliquid vnum corpus continuus, tunc erit ibi virtus vna continuata, sed si fiat ignis ex multis corporibus, vt puta ex multis lignis erit ibi virtus vna aggregatione. Tertio modo potest dici, virtus vna simpliciter, & sic in intelligentis est virtus vna simpliciter quia quanto est intelligentia simplicior, tanto virtus eius est superior, & tanto h̄ virtutem magis vnam. Imaginabimur, n. quod ens, & vnum conuertantur, & quod per illud per quod aliquid h̄ esse ens, habet quod sit vnum: & quia entitas rei potissime sumitur ex actualitate, quantum ad aliquid est in potentia dicitur non esse, quando aut̄ est actu, est esse. Et sicut ex actu sumitur ratio entitatis: sic ex actu sumitur ratio vnitatis, & simplicitatis. Intelligentia ergo plus participat de actualitate, plus participat de vnitatis, & simplicitate, & est in eis virtus magis vna.

¶ Vltimus autem dubitaret forte aliquis quid habet veritatem proprio modo propofita. q̄ virtus vna plus h̄ infinitam q̄ virtus multiplicata. Dicendum quod in his, quae sunt vnum simpliciter, non h̄ dubium quod dicitur, intelligentia enim, quae sunt vnum simpliciter, ita quae habet naturam simplicem non compositam ex duobus naturis, plantum est quod in talibus virtus magis vna est magis infinita. Nam in rebus causatis (vt partu) accipitur infinitum non simpliciter, sed secundum participationem, ut illud dicitur in talibus habere virtutem magis infinitam quod h̄ virtutem magis actiuam constat aut̄ quod quicquid agit, agit secundum quod est in actu. Quod ergo plus h̄ de actualitate plus h̄ de infinitate, & quod est actualius, est & actiuus. Cum ergo ex hoc vna intelligentia sit simplicior alia, quia est propinquior primo, & minus h̄ de potentialitate admixta, ideo virtus recepta in intelligentia superior, quae plus habet de actualitate, & minus de potentialitate, est actualior, & per consequens actiuior. In talibus ergo quia idem est esse magis vnum quod magis actualis, & quia quanto aliquid est actualius tanto actiuus est. Ergo in talibus quanto aliquid erit vnitius tanto erit actiuus, & per consequens magis infinitum. Sed

Supra C. F. G.

M

in his, quæ sunt unum aggregatione, vel continentate, videmus ad sensum quod virtus vaia est infinito. i. actiuor, & validior quàm non vaia, vt exercitio quàm diu aggregatus est, & virtus, fortior est, quàm sparius nullus est, resistentis sic et videmus quod mille lapilli parui cadere possunt super alicuius hominis caput vnus post alium absq; eo quod in aliquo lapsi sit super hominis caput caderet seipsum in ipso capite faceret: ratio aut huius sumi potest ex resistentia passiva. Nam passum non pot sufficenter resistere excellenti agenti, pot aut resistere agenti debili. Et quia aliquod aggregatum est vnum agens forte, diuini vero est multa agentia debilia. Plus pot vnum agens forte cui non potest resistere passim quàm multa agentia debilia quibus in cognitis, quod virtus vaia, infinito est, i. fortior, & vaia, sed et, vt cõter ponitur in cognitis, quod virtus vnus, infinito est, i. fortior, & validior q̄ multiplicata. Videmus namq; in hoie, quod per ipsam potentiam intellectum cognoscat oia intelligibilia, sed per multas potentias sensitiuas cognoscat sensibilia. Habet ergo homo intellectum vnum, sensum aut multiplicatum, multo aut validior est, intelligit quàm sensus: sic et quia homo alia potentia cognitiua cognoscat intelligibilia, & alia sensibilia: intelligentia vero eadem potentia cognitiua, vt intellectu cognoscat particularia, & vaia certalia op̄. n. quod intelligentia habeat cognitiuam de particularibus cum operetur circa aliquod particulare, vt circa caelum: quod si dicatur quod intelligentia non operatur circa caelum: sed anima. Dato quod hoc concedamus, nihilominus habebimus intentionem, quia anima operatur circa hoc caelum. Intelligentia aut operatur circa hanc animam. Habet ergo notitiam huius aie: sed hanc animam perfecte non pot cognoscere, nisi cognoscat operationem eius, quæ est mouere aliquod caelum. Hanc aut operationem cognoscere non pot, nisi cognoscat illud particulare caelum, quod mouet illa anima. Intelligentia ergo habet virtutem cognitiuam vnitam: quia habet intellectum tantum. Homo aut habet virtutem cognitiuam multiplicatam: quia habet intellectum, & sensum: fortior autem, & validior est illa vna virtus cognitiua intelligentie q̄ sunt omnes virtutes cognitiuæ humane. Deinde cum dicit

COMMENTVM Propofitionis decimæ septimæ.

QVOD est quia infinitum ipsum quod est intelligentia est quid propinquit vni vero propter illud ergo factum est q̄ in oī virtute propinqua vni vero est plus infinitas q̄ in virtute longinqua ab eo.

Propofita propofitione declarat eam circa quod duo facit, quia primo facit quod dictum est. Secundo epilogat circa determinata ibi (iam igitur manifestum est) Circa primum tria facit, scilicet quod tripliciter probat, quod virtus vnita fit infinitior, & fortior quàm multiplicata. Nam primo probat hoc prout virtutes comparantur ad ipsum primum, scilicet ad ipsam Deum. Secundo prout considerantur secundum se. Tertio prout referuntur ad suos effectus. Secunda ibi. (Quod est quia) Tertia ibi (& illius quidē significatio.) Dicit ergo (quod est) videlicet quod virtus vnita est infinitior quàm fit virtus multiplicata. (Quia infinitum ipsum quod est intelligentia est quid propinquum vni vero. Propter illud ergo factum est) sapientie, q̄ ipsa fit virtuosior, & infinitior, ideo subdit (quod in omni virtute propinqua vni vero,) scilicet vni puro, & vni primo. (Est plus infinitas) id est est plus de infinitate virtutis (quàm in virtute longinqua ab eo) est ergo vis huius rōnis, quod quia intelligētia est simplicior, & propinquo vni primo, scilicet ipsi Deo, ideo est infinitior, & h̄ plus de virtute q̄ h̄at aia cœli, vel cœli ipsum, vel aia causata, q̄ sunt magis longinqua a Deo. Tunc sapientiam est q̄ et sic se habet in virtutibus, sicut se habet in intelligentiâ respectu aliorum

aliorum causarum. Sed quanto intelligentia est simplicior, & vnitor, tanto est deo propinquo, & per consequens est infinitior q̄ aia causata, ita & virtutes quanto vniores sunt tanto sunt deo propinquiores, & per consequens tanto infinitiores. Deinde cum dicit.

QVOD est, quia quā incipit multiplicari destruitur eius virtus, & tunc destruitur eius infinitas, etiam non destruitur, nisi quando diuiditur.

Probat hoc idem si consideretur virtus s̄m se dicens. (Quod est) sapientie, q̄ virtus vnita est magis infinita (quia quando incipit multiplicari destruitur eius virtus) & quia sapientie destruitur, (tunc destruitur eius infinitas) .i. eius fortitudo, & eius vigor. Et subdit q̄ (et non destruitur) eius sapientie virtus (nisi quā diuiditur) Tunc ergo sapientia est ratio. Quod si ad destructionem virtutis sequitur destructio infinitatis, & non destruitur virtus, nisi per diuisionem, & per multiplicationem, consequens est q̄ infinitas in virtute referuatur, & per diuisionem tollitur, & quia sic est virtus vnita erit infinitior, & fortior q̄ multiplicata. Multiplicatio, n. destruit infinitatem, virtus aut efficit ipsam. Quodlibet aut est magis in eo per quod efficitur q̄ in eo per quod destruitur. Infinitas ergo virtutis erit magis in valitate per quam efficitur, q̄ in diuisione, & multiplicatione per quam destruitur.

Dubitarit forte aliquis quo infinitas virtutis per vnitatem efficitur, & per diuisionem, & multiplicationem destruitur. Dicendum q̄ virtus comparat rei ex forma, & ex actu, diuisio aut, & multiplicatio competit rei ex materia, & potentiale quæ vt est in seipso metaphis: forma non diuiditur, nisi per materiam, q̄ ergo aliquid fit actiuum, & validum hoc h̄ ex actualitate, q̄ aut fit passiuum, & infirmum hoc h̄ ex potentiale. Virtus ergo quæ in actualitate fundatur, & ex actualitate oritur virtutem infinitat, & augmentat: diuisio vero quæ ad potentialitatem spectat infirmatatem, & augmentum virtutis destruit, & tollit. Virtus ergo vnita est infinitior non solum per comparationem ad Deum, quia, s. est Deo propinquo, rōis et prout consideratur s̄m se, quia, s. est actualior. Deinde cum dicit.

ET illius quidem significatio est virtus diuisa, & q̄ ipsa quanto magis aggregatur, & vnitur, tanto plus magnificatur, & vehementior fit, & efficit operationes mirabiles, & quanto magis spargitur, & diuiditur minoratur, & debilitatur, & efficit operationes viles.

Probat hoc idem prout virtus comparatur ad suos effectus dicens (& illius quidem, significatio) .i. q̄ ita fit (est virtus diuisa) .i. ipsa virtus diuisa significat, & ostendit nobis ad sensum per suos effectus, quod fit minorata, & vilificata (& quod) fit simple, ita patet quia (ipsa) .i. virtus, quanto magis aggregatur, & vnitur, tanto plus magnificatur, & vehementior fit, & efficit operationes mirabiles, & quanto magis spargitur, & diuiditur minoratur, & debilitatur, & efficit operationes viles) Ex ipsis ergo operationibus p̄, quod vnitas virtutem augmentat, & diuisio eam debilitat. Si enim fit exercitio bene virtus inuadet exercitium aliam, & faciet operationes mirabiles. Si vero fit diuisus fugabitur, & faciet operationes viles. Deinde cum dicit.

I A M I G I T V R Manifestum est, & planum q̄ virtus, quanto magis appropinquat vni puro, & vero fit vehementior eius vnitas: & quanto vehementior fit vnitas, infinitas in ea est magis apparet, & manifestas, & operationes eius sunt magnæ, & mirabiles, & nobiles.

T. cō. 12.

R

S

¶ Propōsitā propōne declarat & manifestat eam, circa quod duo faciū, quia primo ostēdit quō omnia entia sunt ab ente primo, vivente autē a vita prima, intelligentia vero ab intelligente priō, siue ab intelligentia prima. Scđo per modū recapitulationis ostēdit quō hinc causata diversimode esse hnt a sua cā ibi (redēamus autē & dicamus.) Dicit ergo (qđ est, quia si oīs cā dat suo causato aliquod) quia imprimē ei similitudinē suam (tūc p̄culdubio pri- mū ens dat) oibus (causatis suis ens) i. esse (& similiter vita priā dat causatis suis motū) & vitam (quā vita est processio p̄cedens ex ente priō quieto, & sempiterno, & est motus pri- mus) est. n. vita quidā motus primus p̄cedens ab ente primo, sempiterno, quieto, & immo- bili, & subdit qđ (& similiter intelligentia) i. p̄ple priā (dat causatis suis scđam, quod est quia oīs scđa vera non est nisi intelligentia, & intelligentia est primū sciens qđ est insūens scđam sup oīa reliqua scđa) i. sup oīa reliqua intelligentia, & hinc scđam. ¶ Notēdū autē vim rōnis huius in hoc cōsistere, qđ dat cāto aliqd quia dat ei similitudinē suā. Ergo a priō ente est esse qđ est similitudo eius in alijs entibus, & a priā vita est vivere, qđ est similitudo eius qđ est in alijs vivētibz, & a prima intelligentia erit intelligere & scire qđ est similitudo eius in alijs intelligētibz & scientibus. ¶ Notēdū etiā qđ aliqui libri hnt qđ primū scđas est insūens scđam sup reliqua scđa, sed correctior scđa est qđ hnt, sup reliqua scđa, vt p̄ ex antiqz rextibus. ¶ Dubitaret forte aliquis, quō vita sit primus motus p̄cedens ab ente quieto, & sempiterno. Dicendū qđ ea que movetur ex se sunt prius mota qđ ea que moventur ab alio: Vā physiofophus probat qđ cōalū movetur ex se: quia dignum est qđ primus motus cōparat pri- mo mobili, motus ergo ex se est motus primus, & quia ista dicitur vivere que movetur ex se, ideo vita est motus primus, & iste motus primus est p̄cedens ab ente primo, quieto, & sempiterno, quia temper motus p̄cedit ab immobili, non. n. est abire in infinitū, sin. omne quod movetur ab alio movetur, quia nihil movet seipsum primo, oportet devente ad aliquod oīo immobile. Primū ergo dē vivere non qđ cōp̄ter motus, nec qđ ipse movetur ex se, nec ab alio, sed ita dē vivere quia operatur ex se & habet dīam sup operatio- nis. Non. n. est agens ex necessitate naturæ sed per intellectū, omne autē agens per intellectu habet dīam suā operationis, & operatur ex se, & dicitur vivere, & ex hoc ipsā actio intellectus dicitur est vita. Nā & ipsum intelligere est quoddā opus vitæ, siue est opus vivē- tis, quia est opus habentis dīam suā actionis. Habet etiam specialem rōnem, quare actio intellectus dicitur vita. Sed non est p̄sentis speculationis. Sūfficit autē nūc scire qđ Deus dicitur vivere, quia operatur ex se, & quia operat per intellectu, a hō autē vivere, & a suo operari per intellectu, & a se ipso movere in se imobili est oīs motus, iuxta illud Boetij. Immobilis in se manens dat cōdā movere. Si ergo ab hoc immobili qđ est motus, est vita sit quidam motus, quia est quidā motus primus, cōsequens est qđ ab hac prima vita, & ab hoc immobili sempiterno sit omnis vita, patet ergo qđ ipsā vita non est nisi quidam motus pri- mus p̄cedens a tali ente primo immobili sempiterno.

¶ Vicerius forte dubitaret aliquis quō scđa non est nisi intelligentia. Dicendū qđ, p̄ scđam non acquiritur scđa, & cognitio sentitua non meretur dici scđa. scđa ergo nō est nisi intel- ligentia, quia non est nisi cognitio intellectiva. Et quia sic est, prima intelligentia, siue pri- mum intelligens est primū sciens, & est insūens scđam super cāa reliqua, que sunt scđa. Vel postquam dicitur qđ scđa nō est nisi intellectu, quia nō est habita nisi per intellectu, i. per cognitionē principis, que dē intellectu vel intellectu, quia nō est habita nisi per intellectu, i. per cognitionē primi principij: quia in eo relictus oīs. Scđa ergo nō est nisi intel- ligentia, & nō est causata nisi qđ intelligentiā. i. per cognitionē primi principij, vel per cogiti- onē que est primū principū, quia ipsam primū principij est in a cognitio, & est sua intel- ligentiā, est. n. Deus ipsa sua actio. Intellectiva ergo siue cognitio primi principij, est principū oīs scđz, & est ipsam primū sciens, est ipse Deus: quia Deus (vt dicitur est) est sua cognitio. Dupple ergo pōt exponi rextus, primo vt per intellectu intelligitur cognitio intellectiva & tunc est plana ista. V3 qđ scđa vera non est nisi intelligentia. i. cognitio intellectiva, nō sen- tiūa. Et intelligentia primari cognitio intellectiva prima est primū sciens, i. est ipse Deus.

¶ Vicerius forte dubitaret aliquis quō scđa non est nisi intelligentia. Dicendū qđ, p̄ scđam non acquiritur scđa, & cognitio sentitua non meretur dici scđa. scđa ergo nō est nisi intel- ligentia, quia non est nisi cognitio intellectiva. Et quia sic est, prima intelligentia, siue pri- mum intelligens est primū sciens, & est insūens scđam super cāa reliqua, que sunt scđa. Vel postquam dicitur qđ scđa nō est nisi intellectu, quia nō est habita nisi per intellectu, i. per cognitionē principis, que dē intellectu vel intellectu, quia nō est habita nisi per intellectu, i. per cognitionē primi principij: quia in eo relictus oīs. Scđa ergo nō est nisi intel- ligentia, & nō est causata nisi qđ intelligentiā. i. per cognitionē primi principij, vel per cogiti- onē que est primū principū, quia ipsam primū principij est in a cognitio, & est sua intel- ligentiā, est. n. Deus ipsa sua actio. Intellectiva ergo siue cognitio primi principij, est principū oīs scđz, & est ipsam primū sciens, est ipse Deus: quia Deus (vt dicitur est) est sua cognitio. Dupple ergo pōt exponi rextus, primo vt per intellectu intelligitur cognitio intellectiva & tunc est plana ista. V3 qđ scđa vera non est nisi intelligentia. i. cognitio intellectiva, nō sen- tiūa. Et intelligentia primari cognitio intellectiva prima est primū sciens, i. est ipse Deus.

qui est insūens &c. ¶ Scđo modo pōt exponi ista, vt per intellectu intelligentia intelligatur cogiti- o principis, & potissime cognitio primi principij, i. ipsius dei, & potissime cognitio quā Deus habet de seipso. Tunc ergo erit sentus qđ scđa vera non est nisi intellectu, i. nō est nisi per intellectu, i. per cognitionē & per scđam, quā hnt Deus de seipso. Nā oīs alia scđa, & oīs alia cognitio derivata est a cognitione & a scđa dīma. Et subde qđ intellectu, i. cog- nitio ipsius primi principij, siue cognitio & scđa que habet Deus de seipso, est ipsam pri- mam scđam, quia Deus est sua cognitio, & hoc primū sciens est insūens scđam super reliqua entia que sunt scđa. i. que sunt scientiam habentia. ¶ Deinde cum d. cit.

SECVNDA Pars Principalis Commentum.

¶ Edamus ergo & dicamus qđ ens primū & quietū est cā causatū, & si primū ens dat oibus rebus ens. Tunc dat eis per modū creationis. Vita autem prima dat eis que sunt sub ea vitam, non per modum creationis, sed per modum formæ, & similiter intelligentia non dat eis que sunt sub ea de scientia & de reliquis rebus, nisi per modum formæ.

¶ Ostendit per modum recapitulationis quō omnia hnt, causata diversimode esse hnt a sua cā. Nam licet oīa entia habeant esse ab ente primo, & vivencia habeat vivere a vita pri- ma, & intelligentia habeat suū intelligere ab intelligentia prima. Hoc tñ non est eodē modo quia esse est ab ente primo & creationē, vivere autē est a vita prima, & intelligere ab intelli- gentia priā per informationē ideo ait. (Redēamus ergo & dicamus, qđ ens primū & quietū est cā causatū. Et si primū dat oibus rebus ens) i. esse (tunc dat eis) i. rebus ipsum esse. (Per modum creationis: vita autē prima dat eis que sunt sub ea vita non per modum creationis, sed per modū formæ. Et similiter intelligentia nō dat eis que sunt sub ea de scđa & de reli- quis rebus) i. de reliquis bonitatibus (nisi per modum formæ.) ¶ Notandū autē qđ cōiter hī rextus sunt corrupti: sed ita debet stare rextus, sicut nunc legimus, vt patet ex antiqz rextibus. ¶ Notandū etiam qđ hec propō hie posita, qđ res hnt essentia pp ens pr mut & c. Habet in libro Procli, & est propō. 120. habetur autē sub his verbis. Oīa quidē quæcunq; entia ex fine sunt & infinito pp primū ens oīs autē vivencia sui ipsoz, sunt motiva pp vitā pri- mā, oīa autē cognitiva cognoscē recipiunt pp intellectu primū. Ad cuius cūctā sciendū qđ oīa entia creata sūt cōpōta ex fine & infinito. i. ex potentia, & actū, siue ex essentia & esse, ita qđ ipsā potentia, de se est infinita & interminata, siue autē & terminatur p actū & essentia qđ est de se est finita, & interminata finitur & terminat per esse, tale autē esse qđ sit cōpōsitū cum essentia hnt entia pp ens primū, sed qđ sint vivencia & qđ moveant seipsā hnt pp vitam pri- mam, qđ autē sint cognitiva & cognitione participēt habēt pp intellectu primam. Hec autē verba si bene cōsiderentur oīo eundē intellectum hnt cum propōne hie posita.

¶ Dubitaret forte aliquis quō esse sit p modū creatiōis, vivere autē & intelligere & relique bo- nitates sint p modū formæ, siue p modū informatiōis. Dicendū qđ hoc brevit hnt diffinitatē. Nā illud dē p̄duci p modū creatiōis qđ p̄duci nullo p̄proprio, illud autē dē p̄duci p mo- dū formæ vel p modū informatiōis qđ p̄duci aliquo p̄proprio, & ga inter p̄dictiōes priā p̄fectio est esse, & quia esse nulla alā p̄fectiōne p̄supponit, qđ p̄duci p modū creatiōis, re- liquæ autē p̄fectiōes quia p̄supponit esse dīr p̄duci p modū formæ vel p modū informati- nis. Imaginabimur. n. qđ sicut dicitur (quia sūt magis cōtrarij) sic hnt p modū formæ p̄fectiō generis sic oīs aliæ p̄fectiōes (quia sunt magis cōtrariæ qđ esse) sic hnt per modū formæ p̄fectiō ipsius esse, sicut ergo qui intelligit aīa, intelligit aliquid qđ est in potentia ad hanc dīam vel ad illā. Sic qui intelligit esse, intelligit aliquid qđ est in potentia ad hanc p̄fectiōne & ad illā, vt qđ est in potentia ad talē p̄fectiōne qđ est vivere, vel qđ pōt esse talē ens in quo relictat vivere, & talē in quo relictatur intelligere, vel aliq p̄fectiōis. Accipit ergo hic esse pro eo quod de re primo apprehendit & qđ primo intelligitur esse productum.

materia est existens sub forma vnius contrarij est in potentia ad aliud cōtrarium, vt materia existens sub forma nigri est in potentia ad formam albi, modo si quod est potentia trale possit dici, vel meretur notari tale, tunc vnum contrariū meretur nomen alterius contrarij: & sic nigrum possit dici album, & album nigrum quod nullus diceret. Anima ergo humana nō meretur dici intellectualis quum sit potentia pura in genere intelligibilitatis. Dicendum quod non est simile de materia respectu forme ad quā est in potentia, & de anima nostra siue de intellectu humano respectu specierum ad quās est in potentia, nā materia non potest seipiam facere in actu, nec potest seipiam facere in forma, pp quod si esset materia absoluta ab oī forma, nec esset ens actu formati, nec virtualiter, quia nulla haberet in se potentia nec virtutem pp quam possit seipiam in actu facere. Materia ergo si absoluta esset ab oī forma, nullo modo esset ens actu, sed aīa humana in sui primordio antequā acquirat aliquam spēm intelligibilem licet non sit formaliter actu in genere intelligibili, et tamen virtualiter actu in genere ipso intelligibili. Aīa quidem humana non est formaliter actu in genere intelligibili, quia in sui primordio, antequā acquirat aliquā speciem intelligibilem nullā habet formā per quā sit intelligibilis actu, nec etiā per seipiam est actu intelligibilis. Sed sit actu intelligibilis per spēs aliorum. Vnde & hoc modo cognoscit seipiam cognoscendo alia, vt declarari habet in tertio libro de aīa. Anima ergo humana per se ipsam nō est formaliter actu intelligibilis, sed sit hoc modo intelligibilis recipiendo species aliorum, sed licet non sit de se formaliter actu intelligibilis, est tñ de se virtualiter actu intelligibilis. Nam licet aīa humana sit oīa fieri per intellectū possibile & in hoc assimilatur materie, quia fm intellectu possibile est oīa fieri quantum ad spēs, sicut & materia prima fm potentia pure passivā est oīa fieri quantum ad formas materiales. A tamen ipsa eadem aīa humana, q̄ est oīa fieri fm intellectum possibilem, est etiā oīa facere fm intellectum agentē, & in hoc materiam primam excellit, quia materia prima non habet in se virtutē actiuam per quā possit se facere actu sub forma, pp quod absoluta forma (vt dicebatur) nec formaliter, nec virtualiter meretur dici ens in actu, sed aīa humana hēt in se intellectum agentē quē facit seipiam in actu fm intellectu possibile. Sicut ergo ars facit materiam in actu quādam ad formas artificiales, & agens naturalē facit materiam ipsam in actu quādam ad formas naturales: sic etiā intellectus agens respectu intellectus possibilis quādam ad formas siue spēs intelligibiles (vt declarari hēt in tertio de aīa) se hēt quāsi ars ad materiam, & intellectus possibilis & intellectu agentē sit in actu quādam ad ipsas formas intelligibiles. Aīa ergo humana licet de se non sit actu formati in genere intelligibili quia q̄ intellectu quō possibile est oīa intelligibilia fieri. Est tñ virtualiter actu in genere intelligibili, quia in se hēt intellectu agentem in actu per quē est oīa intelligibilia facere. Aīa ergo humana potest dici intellectualis, quia est aliquid virtualiter actu in genere intelligibili, ita q̄ ante acquisitionē seipē in genere intelligibili ratione intellectus agentis est virtualiter actus, post seipiam vero acquiritur, & post ipēs intelligibiles recipias in intellectu possibile est actu in gēe intelligibili nō solum virtualiter pp intellectu agentē, sed etiā formati per receptionē specierum intelligibilium in intellectu possibile. Argumenta autē in oppositū soluta sunt per iā dicta.

Vterius forte dubitaret aliquis. Verum in ipsa intellectualitate sunt gradus, vel vtrum aliquę forme debeant dici magis intellectuales q̄ alię. Dicendum q̄ aīa nostra modicē participat de intellectualitate, vel modicam est intellectualis, at multam est rationalis. Differēt n. intellectualē, & rationale, nā ex hoc dicitur intellectualis, prout apprehendimus aliquā simpliciter virtutē, & sine discursu, & inde est q̄ cognitio prin cipiorū dī intellectu, quia principia simpliciter & sine discursu se offerunt intellectu, sumus autē rationales quantum ad ea, quę apprehendimus discurrendo & ratiocinādo, & inde est q̄ scribitur lexo Ethicorū q̄ ad principia non est rō, quia principia non intelligimus ratiocinādo & discurrendo, & quia modica sunt illa quę apprehendimus simpliciter intellectu, & sine discursu respectu eorū quę apprehendimus ratiocinādo & discurrendo, iō bene dictum est q̄ nos multū sumus rationales, modicē autē intellectuales. Aīa autē cœlorum & intelligentiē plus hāt de intellectualitate & magis

Cap 9.

T. c. 17. & . 18. I

sunt intellectuales q̄ nos sumus, quia mihi intelligūt cū discursu. Tñ aīa cœlorum q̄ intelligentiē in principijs intelligunt cōclusiones & in subiectis intelligit ea quę sunt in eis, ita q̄ non intelligunt discurrendo a principijs ad cōclusiones, nec intelligunt cōponendo proprietates cū subiectis. Nihil ergo intelligunt ratiocinādo & discurrendo, sed sine discursu apprehendūt tam eas q̄ effectus, tam principia q̄ cōclusiones: ergo magis sunt intellectuales intelligentiē & aīa cœlorum q̄ aīa nostra. Sic n. est q̄ simplici est magis q̄ quod est fm quid, nos autē sumus intellectuales fm quid, quantum ad principia q̄ apprehendimus sine discursu, intelligentiē autē & aīa cœlorum quantum ad aīa quia (vt eictum est) nihil intelligunt discurrendo. Aduertendum tñ q̄ ipse aīe cœlorum quędam intelligentiē sunt, sed tñ intelligentiē inferiorē, nā dignum est q̄ infima in intelligentijs attingat summam in corporibus. Cum n. summa corpora sint corpora cœlestia, dignum est q̄ ipsa attingant per vias intelligentijs. Et n. lex Dieritiss fm Dionysium cōiungere infima summorum (supnis infimorum). In dignum n. est q̄ summa intelligentiē administrant corpora, cū corpora quantum adq̄ summa sint valde imperfectionabilia ipsi intelligentijs primis administratio ergo corporum quantum adq̄ summa debet fieri per inferiores intelligentias, has autē inferiores intelligentias motrices super cœlestium corporū vocat ille Auctor cœlorum aas, ioco & nos vt saluata veritate aliquem modum induamus loquendi, fm Auctorem huius libri cuius expositionē intēdimus) intelligit aīas inferiores motrices orbē vocamus cœlorū aīas.

Vterius autē dato q̄ aīa cœlorum & intelligentiē sint magis intellectuales q̄ aīa nra. Dubitaret forte aliquis, vidē ipse intelligentiē sint magis intellectuales q̄ cœlorum aīa, & vī q̄ non, quia (vt patet ex q̄stione pcedenti) Hoc est esse intellectuales, intelligentiē sine discursu, & quia quibet intelligentia & quilibet aīa cœlestis intelligit oīa sine discursu, contē quens, est, q̄ vna non sit magis intellectuales q̄ alia. Dicendum q̄ esse magis & minus aīa intellectualē, est hīc magis & minus de intellectuali lumine. Propter quod dicere possimus q̄ aīa nostra minus sunt intellectuales q̄ aīa cœlestes, quia minus hāt de intellectuali lumine, aīa vera cœlestes sunt minus intellectuales, q̄ intelligentiē, quia minus hāt de hmoi lumine: & inter ipsas intelligentias sunt aliqę magis intellectuales quā alię: quia plus hāt de intellectuali lumine. Deus autē non solum plus hēt de intellectualitate quā alia, sed est quodammodo intelligens per se ipsum: quia suū intellectuale lumen, est infinitum. Dicimus n. q̄ intellectuāle lumen potest deferre ad quantum, v3 ad intelligendum principij, ad intelligentiē ea quę possunt elici ex principijs, ad intelligendum vītores cōceptus, & ad intelligendum oīa simur, intellectu ergo ille qui in suo lumine solum potest cognoscere principia, non autē ei sufficit lumen suū ad intelligendum ea quę possunt elici ex principijs, sed oportet q̄ cum quodā studio & cum discursu, & ratiocinatione veniat in cognitionem eorū, quę eliciuntur ex eis, hmoi in quā intellectuāle modicū habet de intellectuāli lumine, talis autē est intellectuāle noster, cui in solo lumine intellectuāle agentis abiq̄ ratiocinatione & discursu sunt nota ipsa principia, statim n. cum nostro intellectuāli principia offeruntur in solo lumine intellectuāle agentis sunt ei nota & assenti eis, dum tñ intelligit significatiōes terminorum. Verum quia hmoi lumen est valde debile iō cognitio principijs non statim cognoscimus effectus: sed oportet per studiū & ratiocinādo & inquisitionem discurrere a principijs ad cōclusiones & a causis ad effectus. Immo pp debilitatē luminis nri nra cognitio nō semper incipit a priori, ita q̄ nō solum intelligimus discurrendo a causis ad effectus, sed etiā intelligimus ordine pposito. In intelligentijs autē, & in aīabus cœlorū est lumen fortius. Et n. lumen illud ita potest, vt non solum sufficit ad intelligendū principia, & ad intelligentiē eas, sed etiā sufficit & est potest tale lumen vt simul in causis & in principijs intelligit effectus & cōclusiones. Propter quod dicitur & bñ, q̄ tā aīe cœlorū, q̄ intelligentiē sunt magis intellectuales q̄ aīa nra. Verum intelligentiē pp magnā claritatē sui luminis. Intelligit q̄ vītores spēs, & per vītores cōceptus gāte cœlestes, & etiā quia inter ipsas intelligentias sunt aliqę intelligentiē superiores quę intelligunt per vītores conceptus, & per vīterialiores species quā inferiores (vt declaratum fuit supra in propositione decima) cōsequens

Propō decima nona.

Dionysius

M

N

Propo decima nona.

est q̄ vniuersaliter intelligente habent plus de intellectuali lumine & sint magis intellectuales, q̄ aīe caelorum, & intelligentes superiores magis q̄ inferiores. Deus aut ipse quia propter immensitatem sui luminis intelligit oīa simul, ideo est summe intellectualis, lumen ergo intellectuale in aīabus nostris s̄m te absq; alio discursu, solum sufficit ad intelligendum principia. In aīabus autē caelorum tale lumen est potentius, quia in eis nō sōlū iustificat vt sine discursu possint intelligere principia sed etiam iustificat vt sine discursu possint intelligere quae possunt elici ex principijs. Adhuc autē in intelligentijs & potissime in intelligentijs superioribus est hmoi lumen potentius, quia non sōlū iustificat in eis ad intelligendum sine discursu principia, & quae possunt elici ex principijs, sed etiam est hmoi lumen sufficiens in intelligentijs ad intelligendum per viiores conceptus q̄ intelligant intelligentes inferiores, in Deo autē (vt dictum est) tanta est plenitudo intellectualis luminis, vt vno simplici intuitu oīa simul distingat & perfecte cōprehendat, sunt ergo aīe caelorum (quia plus hnt de intellectuali lumine) magis intellectuales q̄ aīe nostrae, & vt intelligente sunt magis intellectuales q̄ aīe caelorum & intelligentes inferiores magis q̄ inferiores. Et Deus est summe intellectualis excedens oīa s̄m intellectu aliter, quia in ḡe intelligibilia tenet s̄p̄mū gradū actus purus cui nihil est de potētia admixtu. ¶ Vltimus forte dubitaret aliquis. Vtrum aīe brutorum sint aīe tantū, & vt q̄ non, quia aīa dicitur ab aīando. Ex hoc n. dicta est aīa quia corpus animat & viuificat. Cum ergo aīe brutorum vltra hoc q̄ corpus animant & viuificant habeant multas rerum nouitiam & cognitionem, vt q̄ non debeant dici aīe tantum: sed aīe plantarū que nihil hnt vltra id q̄ corpus viuificant & cōseruant bene s̄m hoc erunt aīe tantū. Dixerunt q̄ aīe brutorū debent dici aīe tantū, nam si vltra viuificant ē aīationem corporis habent q̄ sensus aliquarum rerū, notitiam & cognitionē hmoi tamam cognitionē sensuata non est data brutijs vt dicitur eis ad scientiam, sed tñ vt dicitur eis ad necessitatem vitae. propter quod dicta est inter sensus hominum & brutorū, quia (vt oī in principio primi metaphysicē) per oīam necessitatē diligimus sensus & maxime illū qui est per vitam quia plures dīas rerum nobis demonstrat. Diligimus ergo sensus non solum quia dēferunt nobis ad necessitatē vitae, sed etiā quia dēferunt nobis ad cognitionē & sciam pręter n. oīm necessitatē vitę (vt patuit per phylosophum) diligimus ipsos sensus, non sic autē est dictūm de ipsis brutijs, nā si canis videt leporem non intuetur ipsūm vt videt cuius coloris sit, nec vt leat inter colores distinguere, sed vt cum apprahendat, & vt eo vtiatur pro alimento, & si leo audiat certū non dēlectatur in voce cerui, vt sciat distinguere inter aquam & gram, sed quia audiat ip̄am sicut cum esse ap̄inquum, & cito sperat ex ip̄o rescā. Non ergo dēlectant bruta in sensibus nisi in quātum dēferunt eis ad necessitatem vitę. Aīe ergo brutorū sunt aīe tantū: quia, & si pręter hoc q̄ viuificant corpus hnt cognitionē aliquarum rerum, illa tñ cognitio ap̄tē non meretur dici aliquid pręter viuificationē corporis: quia nō dēferunt eis nisi ad necessitatē vitę, & ad corporis viuificationē. Quod ergo dicebatur q̄ aīe plantarū sunt aīe tñ, & non aīe brutorum, dici debet q̄ vtręq; sunt aīe tantum, quia non hnt sensus nisi vt dēferunt s̄b ad necessitatē vitę, & ad viuificationem corporis. Attamen in huiusmodi animabus sunt gradus, quia ipsam viuificationem corporis nobilitiori modo excercant animę brutorum quāam plantarum. ¶ Deinde cum dicitur.

COMMENTVM Propositionis Decimę nonę.

R
ET hoc non est ita, nisi quoniam neq; est intelligibilis rota, neq; animal a tota, neq; corporea tota, neq; dependet per causam quae est supra eam, nisi quae ex ea est cōpleta, & integra: & p̄der per causam quae est supra eā.
 Proposita

Propo Vigesima.

¶ Proposita propositione declaratur, & manifestatur eam. Circa quod duo fiat, quia Primo manifestatur propncem aliam generalem, & in eāminis eandem declarat eam speciatim per partes s̄b. (Sed quia non oīs intelligentis) vel vt hnt quidam textus. (Sicut quia non oīs intelligentia) ¶ Dicit ergo, (& hoc non est ita) vel non fit ita, vt quod in eubus causatis quaedam aīe tñ, quaedam corpora animata, quaedam corpora tñ, hoc i. non est ita, vel non fit ita, (nisi quā) ipsa supple natura entis causati (neq; est intelligibilis, tota, neq; aīalis, tota, neq; corpus ca tota) Er tūdit quod (neq; dependet) supple natura entis causati (per eam, quae est supra eam, nisi quae ea) i. ex tali eā superiora (est completa, & integra, & quae supple res inferior completa, & integra, (pendet per causam, quae est supra eam) supple dependētia tali, quod denominatur per eam causam. ¶ Dubitaret forte aliquis quā ex his verbis habeat a uerbo intentionem propositam. Dicendum quod duo assumunt hic a uerbo in dictis s̄is, quorum primum est, quod ipsa natura entis causati non est tota intellectualis, nec tota aīalis, nec tota corporea, Ex quo habet q̄ ens causatum non est intelligens tñ, nec aīe tantum, nec corpora tantum, sed est oīa ista tria, sedm quod assumit est, quod non oī inferioris dependet a superioribus, ita quod debent dici intellectuales: nec oēs aīe nec oēs aīe sic dependent ab intelligentijs, ita quod debent dici intellectuales: nec oēs intelligentes sic dependent a Deo, q̄ participant diuinam bonitatem in tanta plenitudine, q̄ per excellentiam mereantur dici diuinae: talis dependentia est solum in tanta plenitudine, & perfecta in intelligentijs dīi diuina. Ideo figuranter dicit Author, q̄ non dependet supple res inferior per eam, quae est sup̄ eam (supple tali dependentia, q̄ denominatur a eā, quae est supra ipsam) nisi talis res inferior, quae ex ea. i. ex tali superiori est completa, & integra, quae res inferior completa, & integra, pendet per eam, quae est supra eam, supple dependentia tali, q̄ denominatur ab ea. Si ergo non tota natura entis est intelligētia, nec tota est aīe, nec tota est corpora, (vt dicit dictum primum) & si non oīa inferiora dependent a superioribus, supple dependentia tali, q̄ denominatur ab eis, sed solum sic dependent inferiora perfecta, & integra (vt dicit s̄m dictum) Fer primum dictum, si quod non omnia entia causata sunt intelligentia, nec oīa aīe, nec oīa corpora habentur q̄ tres ordines sunt v3 ordō intelligentiarum, aīarum, & corporum. Fer s̄m ad dictum q̄, non oīa inferiora dependent a superioribus, ita q̄ denominentur ab eis, sed sola integra & perfecta, habentur quilibet trium p̄dicatorum ordinum diuiditur in duos ordines, nam non quilibet intelligētie denominantur a Deo, sed solum perfectę, vt illę quae non sunt ita perfectę, sic nō oēs animę sunt intellectuales, sed tantum aīe perfectę. Erunt ergo quaedam aīe intellectuales, vt aīe perfectę, & quaedam erunt aīe tantum, vt imperfectę. Sic nec oīa corpora erunt aīata, sed tñ corpora perfecta, Erunt ergo quaedam corpora aīata, vt corpora perfecta, & quaedam erunt corpora tñ, vt corpora imperfecta. Propter quod ex textu, vel ex duobus dictis in textu declarata est propositio tota. ¶ Deinde cum dicitur.

SECUNDA Pars Principalis Comment.

S
 Ed quia non omnis intelligentia pendet per bonitates causae primae nisi quae est ex eis in primis & completa & integra, ipsam enim potest recipere bonitates descendentes ex causa prima, & pendere per eas vt vehementer fiat sua bonitas.

Declarat propositionem propositam figuratam per partes continebat aut huiusmodi. P-
posito tres partes quarum prima erat q non ois intelligentia sunt divina, sed quedā sunt
divinae, & quedā sunt intelligentia tantum, secunda aut erat, q non ois anime sunt intelli-
gentiales, sed q quedam sunt intellectuales, & quedam aīa tantum. Tertia vero pars pro-
positiōis erat, q non oia corpora sunt animata, sed q quedam sunt corpora aīata, & que-
dam sunt corpora tantum. Tria ergo faciit, quia primo declarat primū, scđō scđm, & tertio
tertium. Secunda ibi (& similē non ois aīa.) Tertia ibi. (Et similiter non oē corpus.)

Dicit ergo (sed quia non ois intelligentia pender vel dependet per bonitates cauſę pri-
mę) supple dependentia tali q denominatur à Deo, & q dicitur divina (nisi) intelligentia,
(que est ex eis). i. ex intelligentiis (in primis). i. principaliſ. (& cōiuncta, & integra: ipsa. n.)
. i. ipsa intelligentia, que est in primis, & de supremis in intelligentiis, & que est completa,
& integra (pōt recipere bonitates) dependentes, vel (descendentes) ex eā prima &) potest
talis intelligentia (pendere). i. dependere (per eas). i. per tales bonitates (vt vehemens). i. vt
efficax (sūt sua bonitas) vel sua vitia, quāsi dicat quod non ois intelligentia dependet
sic à causā prima, quōd denominetur ab ea, & quōd dicitur divina, aut quōd habet vehe-
mentem vitiatem. i. simplicitatem, vel vehementer bonitatem, ita q possit dici divina, pro-
pter quod declarata est prima pars propositionis, v3 q non ois intelligentia est divina, sed
quedam intelligentia sunt divina, vt ille que sunt perfectę, & integra: & quedam sunt in-
telligentię tñ, vt illę, que deficiunt a tanta perfectione. ¶ Deinde cum dicit.

ET similiter nō omnis anima dependet per intelligentiam, nisi que est ex
eis completa, & integra, & vehementius similis cum intelligentia per hoc q
pender per intelligentiam, & est intelligentia completa.

Declarat secundam partem propositionis dicens (& similiter non ois anima dependet per
intelligentiam) supple ita quōd denominetur ab ea, & q dicitur intellectuales (nisi) anima
(que est ex eis). i. ex aīabus completa & integra, (& supple dī aīa intellectuales (vehemē-
tius similis). i. illa que est vehementius similis cum intelligentia (per hoc q pender per
intelligentiam, & est intelligentia completa). i. ex hoc est ipsius anime intelligentia cōple-
ta, in hoc complectur intellectuales ipsius aīę, & ex hoc dicitur intellectuales quia depē-
det per intelligentiam, & h3 aliquam vehementer similitudinem cum intelligentia. q. d. q
non omnis aīa est intellectuales, sed solum illa, que est completa, & integra: & que sic de-
pendet per intelligentiam q h3 similitudinem cum ipsa intelligentia. Ernt ergo aliqua aīa
intellectuales, vt illa que est completa, & perfecta, & aliqua est aīa tantum, vt illa que est
imperfecta, Anima n. humana, vel aīa cęlorum dependet ab intelligentiis, modo intel-
ligibili, quia possunt illuminari per eas, ideo tales aīę sunt intelligibiles: aīę autē brutorum,
& Plantarum non sic dependunt, sed sunt aīę tantum. ¶ Deinde cum dicit.

Et similiter non omne corpus naturale habet animā nisi quod est ex eis
complectum & integrum, quāsi sit rationale & secundum hęc formam sunt
reliqui ordines intelligibiles.

Declarat tertiam partem dicens (& similiter non oē corpus naturale h3 animā, nisi) cor-
pus (quod est ex eis). i. ex corporibus (complectum, & integrum quāsi sit rationale). i. ratio-
nabile, ita q quoddam corpus sit aī. tum, vt corpus integrum, & complectum, & perfectum
& quoddam sit corpus tantum, vt corpus imperfectum, & subdit q. (& scđm hanc formam
sunt reliqui ordines intelligibiles) nam & in ipsi ordinibus intelligibilibus, vt tam in intel-
ligentis diuinis q in intelligentiis tantum, sunt duo gradus scđm hanc formam, & hūc mo-
dum, quia quedam intelligentię diuinę sunt magis perfectę, & quedam minus perfectę,

Propō Vigesima. 66
sic ē, & in his que sunt intelligentię nā quedam sunt perfectiores, & quedam minus per-
fectę, & in aīabus tam intellectuales q in aīis, & in corporibus tam aīas quā in aīis est
asignare huiusmodi gradus, & huiusmodi ordines, & huiusmodi distinctiones.

PROPOSITIO VIGESIMA.

A VSA prima regit res creatas omnes, præter q commu-
licetur cum eis.

Fosig Auctor ostendit quō se hnt inferiora ad superiora, quia ab eis de-
pēdit tam sūm virtutem q sūm essentiam. In parte ista (vt dicitur) decla-
rat quō se habeant superiora ad inferiora, & specialit agit de eā prima, decla-
rans quō ipsa se habeat ad oia alia entia: & quō regat eas in determinando aut de regimine
primę causę, duo facit, quia primo determinat de huiusmodi in generali, secundo vero in
speciali ibi (primum est dices) in principio vigesimę primę propositionis. Circa primum
duo facit, quia primo circa regimen causę primę præmitit propositionem quādam. Se-
cundo propositionem præmissam declarat ibi (quod est quia regimen) ¶ Dicit ergo q
(causa prima regit omnes res creatas præter q communitate cum eis.)

Dubitet forte aliquis quō prima causa sic regit, & gubernat res præter hoc, q non cō-
municat cum eis. Dicendum q regere, & gubernare res est quantum est de, se deducere
eas ad debitum finem. Vnde ex hoc dicuntur retores ciuitatum regere, & gubernare ci-
ues, quia faciunt eos pacifice viuere, & permittunt eos solida pace gaudere, vt vauquiq;
liber ab impedimentis exortantis possit stititiam suam debitum consequi. Puniant etiam
retores ciuitatis malos, & exalant bonos, vt ex punitioe malorum, & subdit (ne puniti)
quiescat agere perueria, & exalatione bonorum quilibet (vt exalatur) dicit beneficere,
Agentia ergo illa per que res consequuntur fines suos dnt facere ad regimen, & guberna-
tionem rerum, sed hmoi agentia, vel agunt per naturam, vel per intellectum. Omnia autē
agentia tam per naturam q per intellectum si faciunt ad regimen, & ad gubernationem re-
rum op3, q committuntur rebus excepto sole agente primo, qui sic regit, & gubernat res
q non comunicat rebus. Cōmittit autē rebus est assimilari eis. Sed hmoi assimilatio pōt
esse, vel scđm spēs intelligibiles, vel scđm formas sensibiles. Rurius assimilatio scđm formas
sensibiles, vel pōt esse scđm identitatem, p pio quam, vel scđm identitatem remotā. Et scđm
hoc distinguemus triplex agens: Nā quoddam est agens alterans, quoddā vero est
agens alterans non alterans mouens tñ motū, quoddam autē est agens alterans non alterans,
nec locatū motum, sed est mouens non motum. Ergo aliter agit & faciunt ad reg, guberna-
tionem elementa & ea que sunt in sphaera actiue, & passiuę, aliter corpus celestia, & alie
intellectus. Elementa n. & existētia in sphaera actiue, & alterata: quolibet n. tale agens
aliter alteratur, vt si res calida debet in frigidari per aquam frigidam hmoi aqua frigida
sic alterat, & in frigidat rem calidam, q et ipsa aqua in se ipsa alterat, & calescit per hmoi rem
calida. Et quō dicitur est de frigido respectu calidi intelligendum est de calido respectu fri-
gidi. Calidū namq nō alterat frigidū, nisi ab ipō alteretur, & si calidum alterans frigidum
non in frigidū, quia ignis manens ignis non pōt frigidari, pōt tñ ignis fieri impurus, & esse
dus impurus aliquam remissionem caloris patitur. Vñ semper ignis circa partē illā ubi ardet
agit ardem nō continuam actionē q hēt ad ipsam aliquā impuritatē h3, & aliquā remissionē
caloris. Sphera n ignis circa partem illā nō est ita pura, nec ita scđm calorē intētia sicut est
circa orbē Lunę. Oia ergo talia agentia alterat alterata, & p rīs agēdo committit se rebus in
quas agit, quia recipit aliquā similitudinē illarū, reg, nam igne remittit calore est aliquo mō
assimilari frigido, & est aliquo mō frigido committeri. Nam sicut illud est albus quō nigro

C

B

m ij

Propō Vigēsimā.

D est impermixtus, sic illud est calidus quod est à frigido remouus, & in calore intentius. Remittitur. n. calore est aliquo modo frigido commisceri. Quicquid ergo sic agit in res, & alteratur à rebus, ipsi rebus in quas agit quodammodo permiscetur. Corpora et cœlestia in non agunt alterata, agunt tñ lo caliter mota, & in hoc quodammodo commiscetur rebus, n. quia non pnt mouere res, nisi, & ipsa moueantur. Hmōi tñ commixto, & hmōi asimilatio non est scdm aliquod simile propinquum, sed scdm aliquod simile remotum. Nam corpora supercœlestia mouent hæc inferiora motu ad formam, ipsa tñ non mouentur, nisi motu ad vbi, ipse autem motus ad vbi aliqualem similitudinem h̄ cum motu ad formam, h̄ tñ cum hoc magram dissimilitudinem. Aliquo ergo modo asimilantur, & commiscentur rebus in quas agunt corpora supercœlestia, ex quo non pnt res mouere, nisi & ipsa moueantur. Intelligenti aut, que mouent non mota, nec motu ad formam, nec motu ad vbi, sic faciunt ad regimem, & ad gubernationem rerum: & tñ rebus commiscetur. Nam intelligenti agit intelligendo. Constat aut q intelligentiæ non intelligunt res alias, nisi informare similitudinibus aliorum. Intelligendo ergo res aliquo modo permiscetur rebus, quia permiscetur similitudinibus, & speciebus rerum. Solus aut Deus sic regit, & gubernat res: quod nullo modo permiscetur rebus: quia non mouet alteratas sicut elementa, nec mouet motus sicut corpora supercœlestia, nec mouet similitudine informatus sicut intelligenti. Non ergo permiscetur Deus rebus mobilibus, sic quod permiscetur similitudinibus rerum mobilium, nec permiscetur rebus mobilibus, ita q moueatur aliquo genere motus, & in hoc mobilibus asimilatur nec permiscetur mobilibus sic, q à mobilibus alteretur. Sicut, n. dicitur album permisceri nigro, quia aliquo modo accedit ad ea, que sunt nigri, sic dicitur agens permisceri passio, qñ aliquo modo accedit ad ea, que sunt passio, & quando aliquo modo asimilatur passio, sic huc illa asimilatio fit secundum spem intelligibilem, sicut est in intelligentiis: sic fit per aliquod sensibile, & hoc vel fm similitudinem remotam, sicut motus localis aliquam similitudinem remotam h̄ cum motu ad formam, fm quem modum corpora supercœlestia asimilantur istis rebus inferioribus in quas agunt, sicut fit talis asimilatio per aliquod sensibile propinquum, sicut corpus frigidum agens in calidum permiscetur, & asimilatur calido, quia remittitur in frigiditate, vel aliquod suscipit de calore.

F **¶** Viterius forte dubitaret aliquis, quia videtur q ipse Deus regat, & gubernet res permixtus rebus. Nam cum regat, & gubernet res per suam sapientiam, & intellectum, & cum oē intelligere fiat per asimilationem, videt q & ipsam regimen primi fiat per hoc, q administratur similitudinibus rerum. Dicendum q in oī administratione est dare compositionem, vbi ergo nulla est compositio tñ nulla administratio. Ideo oē simplex fm quod hmōi est purum, & non admixtum, omne aut compositum fm quod tale aliquid participat de impuritate, & de administratione, scdm hoc ergo dicemus q aliter intelligere intelligendarum est per asimilationem, & aliter intelligere ipsius Dei, Nam intelligere ipsarum intelligentiarum sic est per asimilationem, q ipse asimilatio, & ipse spēs rerum per quas intelligentiarum sic estimantur rebus, sunt differentes realiter ab essentia intelligentiæ, & faciunt componem aliquam ipsa essentia, q quod est tñ quodammodo quædam permixtio, sed ipse Deus non sic asimilatur rebus, q in ipso sunt asimilationes rerum differentes ab eius essentia, facientes compositionem cum ipso: sed ipsa eius essentia est oīum rerum similitudo. Propter qd non ipse dicitur est, q intelligere Dei fit per asimilationem, nam hoc est asimilatio cui aliqd est ad dicitur per qd efficit simile. Et quia diuine entitæ nihil est ad dicitur, nō dicitur q Deo intelligat per asimilationem, sed intelligit oīa per suā essentia, quæ est oīum rerum similitudo, tñ ergo nulla est mixtio, quia ibi nulla est compositio: interio ergo Authoris est, q Deus sic regit res, q non commiscetur rebus, quia nō regit res per aliqd additū suæ entitæ, ex cuius compositione dicitur res commisceri, sed regit, & gubernat oīa manes in se purus simplex, & impermixtus. **¶** Viterius forte dubitaret aliquis quare Author hanc propōnem adducit, q prima causa regat res creatas pter hoc, q commiscet eū eis. Dicendum q forte Author hanc propōnem adducit ad remouendū errorē, & falsam quorūdam intellem circa regimē Dei. Creditur, nam aliqui

Propō Vigēsimā.

aliqui q nō posset Deus regere res nisi regeret eas eo modo quo res creatæ regit, alias res creatas. Nulla aut res creata regit res alias nisi aliquo modo distrahatur à seipia, vt videmus in regimine hoīum, q Reges & principes intendentes regimen aliorū distrahunt à quiete propria, quæ etiam videmus in regimine naturali, vt si elementa vel etā alia corpora existant in seipia ætiorum & passio, q agunt in aliquas res, & faciunt ad regimen aliquarum rerum, oīq q distrahantur à quiete propria, quia non agunt nisi alterata. Sic etā & corpora supercœlestia nō faciunt ad regimen istarū rerum nisi distrahata à quiete propria, quia nō possunt mouere nisi mota. Vrgo autē sic corpus q mouet nō motum (sicut nos Theologi ponimus esse cœli simplicem) nō est plenus speculationis declaratæ, quia p rationes humanas tale corpus esse non pōt sufficere declarari. De his, n. que p reuelationem sunt habita, tractata re plenus speculatio non admittit. Sufficiat aut ad plens scire q fm ea que via rationis possunt sufficere venari, nullum corpus pōt mouere nisi motu, & nisi distrahendum à quiete propria, sic etiam intelligentiæ (naturali loquendo) nō pōt facere ad regimen istorum inferiorum nisi distrahæ à seipis. Nam si intelligentia naturalis per seipiam cōtemplat & semp seipiam intelligit, at tamen eū conuertit se sup spēs aliorū (vt intelligat alia, aliquo modo remittit in intellectu sui ipsius. Intenta, n. ad intelligendum alia non ita plene cōtemplatur seipiam sicut si solū sui cōtemplationem intendere. Verum autē per gratiam possit tribui intelligentiæ q sic regat alia, q in nullo distrahatur à seipia, non est præteritū speculationis. Sufficiat autē ad plens scire, q naturali cognitione intelligentia non pōt esse intentata ad intelligendum alia nisi aliquo modo distrahatur ab intellectu sui ipsius, quō autem fiat talis distrahatio, & quō intelligit, quō intelligit seipiam quando est intentata ad intelligendum alia, in quæstionibus nostris Theologicis quas disputauimus de angelorum cognitione distans diximus. Si ergo Deus sic regeret res alias sicut res creatas, ita eant ad regimen aliorum, quia (vt dictum est) nulla res creata pōt naturaliter facere ad hmoi regimen nisi mixta rebus & nisi distrahata à quiete propria, & nisi distrahata à seipia, vel à cognitione sui ipsius) melius esset ponere q Deus nulli curā haberet de rebus quam q haberet hoc mō rerum quidamiam, quia si ipse hoc mō gubernaret res videretur, & fieret ipse Deus. Vñ & Epicuri opinantes Deum non posse hęc prouidentia rerum nisi spectare à quiete propria, & distrahatur à seipio, possent Deos esse otiosos, & dixerunt Deos de nullo curare, & nullarū rerum hęc prouidentia. Author ergo volens hunc errorem destruat dixit q prima cā sic regit oēs res creatas, q rebus aliis minime permiscet, q quod à quiete propria & à cognitione sui ipsius per tale regimen in nullo distrahatur. Nam per regimen rerū non pōt distrahī nisi in regendo res commiscetur rebus, vt per quæstiones sequentes clarius apparebit. Volens ergo Author ostendere q Deus in nullo distrahī, nec in aliquo impedit per sui regimē, ait q regit oēs res creatas pter q commiscet eū eis. **¶** Deinde et dicitur

PROPOSITIONIS Vigēsimæ Cōmentum.

Quod est, quia regimen ipsius non debilitat, neq destruit vnitatem eius exalaram super omne esse, nec essentia vnitatis eius scitūda pro

habet eam quin regat res. **¶** Proposita proposiōe declarat eam circa qd tria facit. Quia priō facit qd dicitur est. scdo quædā quæ supponit manifestat. Et tertio p modū recapitulationis oñ dicit, quō primam agens se habeat ad suos effectus & ad ea in q agit. Secunda ibi (& bonitas priā non inhiuit) tertia ibi (redcamus ergo & dicamus) circa primam tria facit fm q tripliciter proposiōem proposiā declarat. Secunda ibi (qd est quia cā priā) tertia ibi (& ipsa regit res creatas oēs) cōdantur aut sic, bene dictum est, q priā cā regit oēs res creatas pter q commiscatur cum eis. (qd est quia regimen ipsius), scilicet primæ. (Non debilitat, neq destruit vnitatem eius

Epicuri

K

Propōnis vigefimæ Cōmentum.

exaltatam super oēs esse) vel vt hęc quidam libri non debilitat neq; destruit unitatē eius exaltatam super oēs esse) vel vt hęc quidam libri non debilitat neq; destruit unitatē eius scđm virtutem exaltatam super oēm rem) Et subdit q; (nec essentia unitatis eius scđsa) i. separata à rebus) prohibet eam quā regat) i. q; non regat (res). q; d. ideo prima causa re-igit res absq; eo, quod cōmīscatur rebus, quia sūmū regimē non impedit suam unitatem, & sua unitas non impedit, nec prohibet quā regat res. i. non impedit regimē eorum.

L Dubitet forte aliquis quo regimē n. causā primā non impedit unitatem eius. Dicendum quod oīs alia res à primo agit per aliquid additum essentię sue, quia quod in oī alio ab eo differt substantia, virtus, & operatio. Sicut. n. oēs alius à primo, quia h; esse ab alio, non est sūmū effectus h; esse superadditum essentię, ita quia h; virtutem ab alio non est sua virtus, sed h; virtutem super additam substantię, quod si dicat quod t; oīs res h; essentia à primo, ideo videtur t; ex hoc sequi, quod res non sit illud quod est per essentiam, & quod nō sit sua essentia. Dicimus quod quælibet res est id qđ est per essentia, & id qđ est per essentiam verificat de re, t; re non existeret, vt hōie existeret vesp; est, quod hō. sit alia, & hōie non existeret vesp; est, quod hō sit alia, aliter t; & aliter. Nam hōie non existeret non est vera ista propositio hō est alia, nisi vna hac veritate v; quod res importata per hōiem h; essentiam habitudinem ad rem importatā per alia, sed hōie existit, hęc propositio homo est alia est vera dupliciter veritate, v; qđ essentiam dependentiam subiecti ad predictatum, & ppter actualē existentiam ambog; in tertio hōie. n. existentie vera est hęc propositio, hō est alia, quia id quod importat per hōiem, & quod importatur per alia actualiter existit in illo eodem individuo, siue in illo eodem hōie, qui ponitur actu esse, Q. uod res ergo sit id quod est per essentiam suam, & quod essentia sit essentia semp; verificatur, sed talis verificatio non est peca. Qualem rei existentiam, & quod essentia rei actualiter existat hoc non est, nisi per esse, quod recipit ab alio, ideo dictum est, quod res siue essentia rei non est sui esse, quia illud h; ab alio, nec est sua virtus, quia t; virtutem h; ab alio. Ideo dicebatur supra in propōne. 16 quod ens primum causā quod est intelligētia, nō est virtus, sed in est ei quędam virtus. Si ergo res causatā nō sunt sua virtus, non erunt sua operatio, nam virtus est media inter essentiam, & operationem. Quod ergo non est sua virtus non est sua operatio. Cum ergo regere res non sit, nisi aliquid agere, vel aliquid operari in rebus, quicquid agit per aliquid superadditum essentię suę est tale, quod eius regimē impedit suam unitatem, quia tale ens manens in sua unitate, & in sua simplicitate non pot; regere res, cum nō possit eas regere, nisi in eas agat, & cum non possit in eas agere, nisi habeat aliquid superadditum sęe substantię, & nisi à sua unitate, & à sua simplicitate recedat. Deus ergo quia oīa per se ipsum operatur, & quia agit per suam essentiam, & non per aliquid suę essentię superadditum, sic res regit, & sic in res agit, quod in nullo à sua unitate, & à sua simplicitate recedit, regimē ergo causę primę suam unitatem non impedit, nec destruit, nec debilitat.

N Verius dato quod regimē non tollat causā primā unitatem, Dubitet forte aliquis quō verificetur huius conuersa, v; qđ eius unitas non impedit eius regimē. Dicendum q; in alijs rebus à primo quia regimē impedit unitatem sequitur q; agant per aliquid superadditum substantię, & q; non sint sua virtus, sed habeant virtutem superadditā essentię: & per consequens sequitur, quod habeant virtutem participatā. In eā aut; prima vbi regimē non impedit unitatem, virtus est sua substantia: p; quod consequens est quod ipsa sit essentialiter sua virtus. Cum ergo id quod est essentialiter sua virtus plus possit agere, & plus possit res regere, & gubernare, unitas causę primę non impedit suam regimē, sicut ex unitate eius, eius regimē non nō tollitur, sed magis nobilitatur & crecit. Nā unitas facit in primo, q; sit essentialis sua virtus. Illud aut; qđ est centralis sua virtus plus h; de virtute, & est magis actiua, & pot; in res magis agere, & in cas magis agēdo pot; eas magis regere, & gubernare primū ergo p; sui unitatē, & simplicitatē nō est debilis, immo est viuacius, & efficacius in agēdo, & regendo res. Propter quod declarati est dictū Authōris quantū ad vitāq; partem. Videlicet quod regimē causę primę eius unitatem non

Propō Vigefimæ.

68

impedit & quod eius unitas non impedit eius regimē, ita quod res non regat.

Vicinus forte dubitet aliquis quō ex his verbis habet Authōr propositum. Vel vnde legitur hęc consequentia, q; si regimē primę causę nō destruit eius unitatem, & unitas non destruit suam regimē, q; ipsa non committatur rebus. Dicendum q; Deus est summe vnus, & summe simplex, ideo oīa cognoscit per suam essentiam, siue nihil cognoscit per aliquid essentię imperaditum. Cum ergo hoc sit non committere rebus, nō hęc alig; compositionem, quia mixto, siue commixto siue compositione esse nō pot;. Si ex hoc regimē non impedit suam unitatem, quia non regit, nec gubernat res per aliquid superadditum, nec per aliquid quod in ipso faciat compositionem. Et si unitas non impedit suam regimē, quia ad hoc q; regat, non op; q; aliquid addatur sibi, sed in sua unitate puritate, & simplicitate existens pot; oīa regere, & gubernare. Ex verbis ergo in ista positis sufficienter habetur, q; Deus ipse sit vnus, simplex, purus nullam in se hās compositionem, & per consequens ex verbis in littera positus sufficienter habetur, quod nullam in se habeat admixtionem, & nullo modo admittatur rebus, quia hoc siue committere esse nō pot;. Deinde et d.

QUOD est quia causa prima est fixa stans cū virtute sua pura semp;.

P

A dicitur secundam rationem dicens, quod est) videlicet quod causa prima non committatur rebus, (quia causā primā est fixa stans cum virtute sua pura semp;.)

Dubitet forte aliquis vnde legitur hęc consequentia, v; quod quia eā prima est fixa stans cum bonitate, vel cum virtute sua pura semp; ideo non committatur rebus. Dicendum quod vt pot; patere per habita cōmixto triplici in rebus inuenitur, v; quia non sunt fixę & c. per formā, vel quia non sunt stantes scđm situm, vel quia non sunt purę, sed hāt aliquid essentię superadditum. Et ista tria se hāt per ordinem, quia qđ non est fixam p; formā non est stans scđm situm, quia est mobile scđm locum, & quod non est stans scđm situm, nō est purum scđm essentiam, quia h; aliquid suę sęe superadditū. Hęc t; tria v; fixio per formam, stans scđm locum, & puritas scđm essentiam designant triplicē admixtionem, quam videmus in rebus. Nam in agendo, & in faciendo ad regimē rerum, aliter hāt admixtionē ista corpora inferiora, aliter impercellētia & aliter intelligentē. Nam hęc corpora inferiora admittentur rebus in quas agunt, quia aliter ab eis, & non sunt fixę scđm formam, corpora aut; supercellētia hāt aliquam admixtionem & aliquam assimilationē cum rebus in quas agunt quia nō mouent, nisi mota, huiusmodi ergo admixtio, & huiusmodi assimilatione non sunt originem ex motu locali: quia non sunt stantes secundum situm. Intelligentē aut; hāt aliquā admixtionem ad res in quas agūt: quia non sunt bonitates pure, nec hāt essentia purā, sed hāt eam admixtā similitudinibus reg; Cā vero prima q; est fixa stans nō mouetur scđm situm, e pura semp; cū bonitate sua nō hās in sua essentia aliquā admixtionē, ideo sic agit in res causatas & sic regit eas, q; vni eis nullam habet admixtionem. Dicitur et dicit.

ET ipsa regit res creatas oēs, & influit super eas virtutem vitę & bonitatis secundū modū virtutis eare. Prima enim bonitas nō influit bonitates supra res omnes nisi influxione vna. Veruntamen unaquęq; res recipit ex illa influxione secundum modum suę virtutis & sui esse.

A dicitur ad hoc idem tertiam rationem dicens, quod & ideo prima eā sic regit res, q; reb; non admittet, quia (& ipsa regit res creatas oēs & influit super eas virtutem vitę & bonitatem scđm modū virtutis eare). i. regit receptiuā, & scđm possibilitatē eare. Et subdit q; (puritas & bonitas nō influit bonitates supra res oēs, nisi influxione vna. Veruntamen unaquęq; res recipit ex illa influxione scđm modum suę virtutis &) secundum modum (sui esse.)

Dubitet forte aliquis, vnde legitur hęc consequentia v; q; si prima causa influit in oēs res secundum influxionem vnam, & q; tota diuersitas sumitur ex parte virtutis rerum

Propōnis vigesima Commentum.

69

receptiarum, quia vnaqueq; res recipit de illa in fluxu secundu modum suæ virtutis, & secundum modum sui esse, quō inquam ex hoc sequitur, q̄ prima cā non committetur rebus. Dicendum q̄ omne agens quod committetur rebus in quas agit, in res ipsas non agit s̄m dispositionem vnam, quod p̄ ex otibus modis committitur. Assignauimus, n. tria genera committitionum quia (vt diximus) aliter committitur rebus in quas agunt, hæc corpora inferiora, aliter supercaelestia, & aliter intelligentia. Illa. n. corpora inferiora committentur rebus in quas agunt, quia mouent mota, & non sunt flantia s̄m suam, intelligentiæ aut committentur rebus, quia agunt per intellectum, & per similitudines rerum, & non sunt pure s̄m essentiam, in otibus aut his modis committitionum, agentia non agunt secundum dispositionem vnam. Nam quæ agunt alterata sicut ita inferiora, nõ temper manent in eadem dispositione, quia alteratio ipsa est quedam variatio. Si ergo res sicut se h̄ ad effectum se h̄ ad agere, quæ non existunt in seipsis secundum dispositionem vnam op̄s q̄ non agunt s̄m dispositionem vnam. Ipsa et corpora supercaelestia, quia non mouent, nisi motus, non manent in eadem dispõs, & per consequens non agunt secundum similitudines rerum. Et ipse et intelligentię, quia agunt per intellectum informatum similitudinebus rerum, op̄s q̄ earum intellectus diuersimode informantur, non ergo manent semper s̄m dispositionem vnam, & per consequens non temper agunt s̄m eandem dispositionem. In omnibus ergo modis agendi si in quibus agens aliquo modo committetur passio, agens non temper manet secundum dispositionem vnam. Immo si bene aduertimus hoc est committenti passio, si non temper manere in seipso s̄m dispositionem vnam, sed variari secundum variatōnem calidi ad calidum aut comparatum h̄ quasi rationem frigidit. Si ergo h̄mōi mediocre calidum debeat calefacere frigidum alterabitur à frigido, & variabitur secundum variationē passio, quia h̄mōi mediocre calidum in seipso n̄ frigiditatem sentietur. Si vero illud mediocre calidum debeat infrigidare magis calidum variabitur secundum dispositionem ipsius calidi, quia in seipso calefet. Quæ ergo agunt alterata sicut ita inferiora committentur suis passioibus, quia non temper manent secundum eandem dispõ, sed variantur secundum motum, & conditionem passiouum. Corpora aut supercaelestia quæ mouent mota committentur suis passioibus, quia non temper manent in eadem dispõ, sed variantur secundum modum & conditionem passiouum. Vt si hoc pars calidi h̄ specialem influentiam suam, hanc partē terrę hoc est, quid est adaptata ad hanc partem, & h̄ rectum aspectum ad ipsam. Si ergo illa eadem pars calidi debeat influere in aliam partem terrę, op̄s q̄ coarctet se ad illam aliam partem, & q̄ habeat rectum aspectum ad ipsam. Illa ergo inferiora, quæ agunt alterata committentur suis passioibus, quia adaptant se eis secundum dispositionem formalem, vt secundum q̄ agunt in alia, & alia passio in seipsis aliter & aliter alterantur, & secundum dispositionem formalem in seipsis aliter & aliter disponuntur. Corpora vero supercaelestia committentur suis passioibus, quia coarctant se eis secundum dispositionem formalem, & secundum q̄ passioia secundum seipsum aliter & aliter ordinata sunt, sic oportet q̄ partes supercaelestium corporum aliter & aliter struantur, & diuersimode se coadapant suis passioibus, vt possint in ea influere. Intelligentiæ autem committentur suis passioibus, quia coadapant se eis secundum similitudines intellectuales, vt secundum q̄ agunt in alia, & alia passioia sic alijs, & alijs intelligentiis similitudinibus informantur. Deus aut non committitur rebus, quia non oportet q̄ secundum diuersitatem passiouum se diuersimode adaptet, sed eodem modo in se manens dat cuncta moueri. Quicquid ergo committitur suis passioibus quantum est de se non agit secundum dispositionem vnam. Sed quodcumq; tale agens s̄m diuersitatem passiouum ipsius suis passioibus diuersimode se adaptat. Immo vt diximus) nihil est aliud committenti suis passioibus q̄ non manere in se fixum, sed s̄m diuersitatem passiouum & eis se diuersimode coarctare, Deus ergo qui temper agit s̄m dispositionem vnam, & nunq̄ se diuersimode coadapant, suis effectibus manente committitur. Declarata est ergo contenta

Authoris

Propōnis vigesima Commentum.

70

Authoris v3 q̄ si prima causa temper agit s̄m dispositionem vnam, & tota diuersitas sumitur ex parte rerum subiectarum, q̄ ipsa rebus creatis nullatenus committitur. ¶ Vltimis forte dubitaret aliquis, quare Author ad probandum q̄ prima causa sic regit res, q̄ non committetur rebus. Ad hoc hæc res rōnes vel probationes, quarum prima est q̄ prima cā in suo regimine non recedit ab unitate, secunda est q̄ ipsa est fixa flans & pura, Tertia est q̄ ipsa agit in otibus s̄m dispositionem vnam. Dicendum q̄ ista tria se h̄t per ordinem, vt recedere ab unitate, non esse fixum, & flans, sed esse subiectum alicui variationi. & non operari secundum dispositionem vnam. Primo. n. res recedit ab unitate quādo est ibi compositio diuersorum. Secundo ex hoc q̄ est in re aliqua talis compositio res illa nõ est fixa, & flans, sed est alicui variationi subiecta, quia oē compositum est aliquo modo variabile. Tertio ex eo q̄ res in seipso variatur, sequitur q̄ non agit s̄m dispositionem vnam, Agentia ergo quæ committentur suis passioibus & quæ eis se diuersimode coadapant, quia (vt diximus) hoc est committenti passioibus, non manere in se sed se suis passioibus diuersimode coadapare, talia inq̄ agentia, quæ sic committentur, & diuersimode se coadapant, oportet q̄ sint composita, oportet q̄ in se non sint omnino fixa & flantia, sed sint alicui variationi subiecta, & op̄s q̄ non temper agant s̄m dispositionem vnam. Deus ergo qui sic regit res, q̄ est otio vnus in se essentia nullam in se compositiōnem h̄s, vt innotebat rō prima, qui t̄ sic regit res, q̄ est in se fixus, flans, & purus, vt dicebat ratio secunda, qui sic regit res q̄ quantum est de se temper agit s̄m dispositionem vnam, vt dicebat ratio tertia, op̄s q̄ tale agens sic res regat q̄ rebus ipsas non committentur. Prima ergo harum rationum sumitur s̄m, q̄ aliquid est in se, s̄m vno ex eius agere, Tertia vero ex eius modo agendi. Regens ergo q̄ nõ committitur rebus debet esse in se talis, q̄ non sit compositum (vt dicebat ratio prima) debet se agere, q̄ sit fixum in seipso, (vt dicebat ratio secunda) debet habere eadem modum agendi, q̄ agit secundum dispositionem vnam (vt dicebat ratio tertia.) ¶ Deinde cum dicitur

SECUNDA Pars Principalis Commentum.

¶ T Bonitas prima non influit bonitates supra oēs res, nisi per modum vnam: quia non est bonitas, nisi per suum esse, & per suam essentiam, & per suam virtutem, ita q̄ bonitas eius, & virtus, & esse, & essentia sunt res vna. Sicut ergo ens primum, & sua bonitas influit bonitates suas super res in fluxione vna.

¶ Quædam quæ supponit declarat, supponit autem, duo, v3 q̄ Deus agit secundum dispositionem vnam, & q̄ diuersitas habet esse ex parte recipientium. Duo ergo facit, quia primo declarat q̄ vntas est ex parte Dei, secundo ostendit q̄ diuersitas est ex parte recipientium, ibi. (& diuersificantur bonitates.)

¶ Dicit ergo q̄ (& bonitas prima non influit bonitates supra oēs res, nisi per modum vnti) quod est, quia non est bonitas) supple diuina influens in res, nisi per suum esse, & per suā essentiam, & per suam virtutem, ita q̄ bonitas eius, & esse suum, vel h̄t aliqui textus (q̄ bonitas eius & virtus, & esse, & essentia sunt res vna. Sicut ergo ens primum, & sua bonitas sunt res vna sic fit q̄ ipsam) primum (influit bonitates suas super res in fluxione vna.

¶ Notandum aut q̄ bonum est sui ipsius diffusiuum. Virtus ergo huius rationis in hoc consistit q̄ bonitas prima, i. diffusio prima, siue influentia primi non est, nisi per suum esse, quia ipse non agit nisi per suam essentiam, quæ est idem q̄ suum esse, non. n. agit per aliqua diuersitatem essentię suæ, est ergo talis diffusio per virtutem, quæ est idem, q̄ essentia: Ita q̄ in Deo bonitas, virtus, & essentia sunt res vna. Et quia sicut est, q̄ ibi ista omnia sunt vnum, sic oportet q̄ Deus in omnibus agit secundum vnam essentiam, quæ est omnino vna, in qua nulla est compositio, nec diuersitas. ¶ Deinde cum dicitur

X

V

Propōnis Vigēsimæ Cōmentum.

Et diuersificatur bonitates & dona ex concursu recipientis, Quod est, quia recipientia bonitates non recipiunt æqualiter: immo quædã eorũ recipiunt plusq̃ quædã. Hoc quidem est propter magnitudinẽ suæ largiatis.

¶ Ostendit quõ sit diuersitas ex parte recipientium dicens q̃ (& diuersificatur bonitates & dona ex concursu recipientis) quia secundum q̃ ripiens se habet aliter & aliter in concursu rerum. in ordine rerũ, sic aliter & aliter recipit (quod est). i. ita est, & ita contingit q̃ sit diuersitas ex parte recipientium (quia recipientia bonitates non recipiunt æqualiter: immo quædã eorum). recipientium (recipiunt plus) supple de bonitate diuina (quã quædam) .i. quã alia, & subdit q̃ (hoc quidem est) q̃ sit diuersificatur receptio (propter magnitudinẽ suæ largiatis) .i. sic capacitas: quia ubi in recipiente est maior largitas. i. maior capacitas ibi plus recipitur de diuina influenza & de diuina bonitate. Ita q̃ magnitudo largiatis potest referri ad ipsã recipientia, & potest etiam hoc referri ad ipsũ deũ, yr dicamus q̃ diuersificatur receptio pp magnitudinem largiatis suæ. i. largiatis & liberalitatis diuinæ. Nam Deus ita largus & ita liberalis est, q̃ se totum offert cuiuslibet creature, seu n. marquantur est ex se offertur totum cuiuslibet vasi, tamen quia vasa non sunt æqualia, ideo non æqualiter recipiunt de aqua maris, sic quia res creatę non sunt æquales, sed quædam sunt maioris capacitatis quã alia, & quædam minoris: ideo quædam recipiunt plus, & quædam minus de diuina bonitate. ¶ Deinde cum dicit.

TER TIA Pars Principalis Cōmentũ.

Redamur ergo & dicamus q̃ inter oẽ agens quod agit per esse suum tantum, & inter factum nõ est continuator neq̃ res alia media, & nõ est cõtinuator inter agẽs & factũ, nisi sit additio super esse. Et quando agens & factũ sunt per instrumentum: & non facit per esse suũ, & sunt composita. Quapropter recipiens recipit per cõtinuationẽ inter ipsũ & factore suũ: & tunc agẽs est se iunctum a suo facto. Agẽs vero inter quod & suũ factum nõ est cõtinuator penitus est agẽs verum & regẽs verũ, faciens res per finẽ decoris, post quod non est possibile q̃ sit decus aliud: & regit factum suum per vltimum regiminis.

¶ Quasi per modũ recapitulationis ostendit quõ agẽs primum se hẽat ad ipsas res in quas agit. Propter quod sciendũ q̃ in alijs rebus a Deo sola essentia agentis non potest applicari se ipsis passivis, sine ipsis effectibus: sed oportet q̃ in talibus essentia applicet se rebus mediante virtute quę est sup addita essentia: ita q̃ virtus agentis est id quod continuatur agens passo. Sed in Deo non sic est. Ipsa. n. essentia Dei per se ipsã absq; aliquo alio medio continuante agit in res. Propter quod ex parte Dei est virtus, quia in oibus agit p̃m vnã simplicem essentia suam. Duo autẽ facit auctor circa hoc, quia primo (vr diximus) quasi per modũ recapitulationis ostendit quõ Deus agit in res, quia agit sine cõtinuatione media, & pp hoc in sua actione & in suo regimine est magna pulchritudo & perfectus decor. Secundo probat q̃ sic sit ibi, (quod est quia nõ regit). ¶ Dicit ergo (redamur ergo & dicamus q̃ inter omne agens quod agit p̃ esse suum tantũ) inter tale inq̃ agens (& inter factũ) suum, nõ est continuator neq; res alia media) Deus. n. qui per sua essentia agit inter ipsũ & suũ effectum nulla est res media, & subdit q̃ (& nõ est) mediator, vel nõ est (cõtinuator inter agens & factũ, nisi sit additio sup esse) .q. d. q̃ tunc est aliquid in medium inter agens &

Propōnis Vigēsimæ Cōmentum.

factum cõtinuans agens suo facto sine suo passivo, quã est aliquid superadditũ ipsi effici. i. quã agens agit, p virtutem superadditam essentia: & quã agens & factum sunt per instrumentũ & non facit per esse suum) vult. n. dicit q̃ virtus est quasi organũ & instrumentũ. Quõ ergo agens est agens in factũ suum sine in passum per instrumentũ, per virtutem super additã essentia (quę est quasi organum & instrumentum eius) tunc tale agens non facit per suum esse, (& sunt cõposita) .i. & talia agentia non sunt simplicia, sed habent virtutem superadditam essentia: (Quapropter recipiens) .i. passum (recipit) supple a suo agente (per continuationem) .i. per virtutem medianam continuantem (inter ipsũ) passum (& factorem suum, & tunc agens est instrumentum a suo facto) quia tale agens non cõtingitur suo facto per essentiam suã quia aliquid est in medium inter ipsũ & factũ suũ, & subdit q̃ (agens vero inter quod & factum suũ non est continuator penitus) .i. inter quod & suum passum, nulla est virtus media superaddita essentia continens vnam alteri, cuiusmodi agens est Deus: tale agens (est agens verum & regens verum) faciens res per finem decoris post quod) .i. post quod decus (non est possibile q̃ sit decus aliud) .q. d. q̃ tale agens quod sic agit per suam essentiam non per aliquã virtutem superadditam & cõtinuantẽ tale. i. agens, sic est agens verũ & sic est regens verũ: q̃ in suo regimine est decus per finẽ. i. decus finalis & pulchritudo finalis post quẽ decorẽ, vel post quã pulchritudinẽ nullus est alius decor maior nec pulchritudo maior: & subdit q̃ (& regit factum suũ) .i. tale agens regit & gubernat suũ effectũ (per vltimum regiminis) .i. per regimen perfectũ & vltimum. ¶ Deinde cum dicit.

Quod est, quia nõ regit res nisi per modũ suũ, secundũ quem agit & nõ agit nisi per esse suũ. Ergo eius ens erit verũ eius regimẽ. Quapropter sit q̃ regit & agit per vltimũ decoris, & regimẽ in quo nõ est diuersitas neq̃ tortuositas & non diuersificatur operationes & regimẽ propter causas distas, nisi secundum meritum recipientium.

¶ Probat quod dixerat vsq̃ regimen talis agentis sit decorum & perfectum, dicens (quod est quia) tale agens (non regit res nisi per modum suũ) vel v habent quidam textus (regit res per modũ suum cõmuncem p̃m quem agit, & non agit nisi per esse suum,) suę per ens suum (ergo eius ens) siue eius esse (erit verum eius regimen) .q. d. quod suum agere est suum esse, & suum regere est suum esse (quapropter) quia sic est (sit quod) tale agens (regit & agit per vltimum decoris) .i. est per regimẽ vltimum & decoratum, & subdit quod (& regimen) supple diuinum est (in quo non est diuersitas neq; tortuositas) & subdit q̃ (& non diuersificatur operationes & regimen propter causas distas) quia hoc nõ est nisi factum meritum recipientium) quia secundum quod diuersificatur recipientia sic diuersificatur operationes & influentia: Appellatur autem hic meritum recipientium nobilitas & capacitas istarum rerum. Res. n. maioris & nobilioris capacitatis plus meretur recipere quã alia. ¶ Notandum autẽ quod intentio legis latoris debet esse inducere politiam ad vnitatem & pacem, nunq̃ autem est tanta vnitatis in politia, nec tanta pax sicut si legislator quantum est de se, se habet ad omnes uniformiter. Diuersitas autem sit solum ex parte ciuium, vr q̃ illi qui sunt maioris meriti, & qui plus laborant pro republica plus honorantur. Si ergo legislator quantum est de se vni formiter se habet & solum respicit ad diuersitatem ciuium, & prout videt eos maioris vel minoris meriti sic magis vel minus eos honorat, tunc tale regimen est valde decorum: quia tunc ibi nulla est tortuositas, neque ulla obliquitas, sed cuiuslibet prouidetur secundum suum meritum. Et quia hoc est in regimine primæ causę, quia ipsa quantum est de se se habet vni formiter ad omnia, & solum est ibi diuersitas secundum merita recipientium, ideo regimen suum est decorum & pulchrum in sine pulchritudinis.

PROPOSITIO VIGESIMA PRIMA.

Rimum est diues per feipfum & est diues maius.

A
In p̄pōi
cōc. 20. a

¶ Postquam A uxor determinauit de regimine caulæ primæ in generali, in parte ista (vt dicebatur) determinat de eius regimine in speciali ostendens in causâ prima esse ea quæ requiruntur ad perfectum regimen, propter quod quatuor facit secundum quod specialiter ad quatuor descendit quæ requiruntur ad perfectum regimen, sunt enim in perfecto regimine quatuor attendenda, videlicet Abundantia, excellentia, vniuersalitas, & vntas. Tunc. n. est regimen perfectum quando in principio est abundantia, vt possit subditis p̄uidere, q̄ in eo est excellentia, quia dignum est q̄ possidens & principans oīs sibi subiectus superet, & excellat, Tertio tunc est regimen perfectum, q̄ in principio est vntas, quia quod principatur particulariter nō principatur perfecte, sed quod principatur vs̄, Quarto & vltimo in regimine debet esse vntas, quia nisi princeps studeat vntati eorū quibus principatur, nunquam principabitur perfecte. Quatuor ergo facit Author in determinando de regimine & de principatu caulæ primæ, quia primo determinat de ipsius principantis abundantia, secundo determinat de eius excellentia, Tertio agit de ipsius regiminis vntate, & quarto agit de ipsius regiminis vniuersalitate. Secunda ibi (cā prima est super omne nomen) In propōne. 2. 2. Tertia ibi. (Omnis intelligentia diuina) In propōne. 2. 3. Quarta ibi (cā prima existit in oībus) In propōne. 2. 4. Circa primū duo facit, quia p̄rio proponit propōnem quandā. Secōdo propōnem p̄positā declarat ibi (& significatio eius est.) Dicit ergo q̄ (primū est diues p̄ seipsum & cā diues maius.)

¶ Dubitet forte aliquis quid sit esse diues. Dicendum q̄ (secundū philosophum in politis) nomen diuitiarum sumptū est, ab abundantia, vel etiam a non indigentia sumitur, siue a non deficiencia. Ille ergo est diues qui non indiget sed abundat, & inde est q̄ cū sint duo genera diuitiarum quædā naturales sicut frumentum vinum & cetera terre natalicia quæ subueniunt in digentie nostre; quædam autē sunt diuitiæ artificiales, sicut aurum & argentum & numismata, quæ per artificum horum iuuenta sunt ad satisfaciendum indigentie nostre, naturales diuitiæ magis merentur dici diuitiæ quàm artificiales; quia magis satisfaciunt indigentie nostre, per diuitias. n. naturales (per se loquendo) maiorem habemus sufficientiā quàm per artificiales, natura possit quis habere copiā auri, & argenti & tū mox erit fame, nisi aliud haberet. Vnde secundū fabulam reuocatur in Politicis q̄ cum quiddam noīe medica impetrasset à Dijs, q̄ quicquid tangeret ferret aurū erat ei maxima auricopia tamen oportebat eum fame perire, quia in oībus membris seruatur tactus, non poterat tamen oportere eum fame perire, quia in oībus membris seruatur tactus, non poterat ergo homo ite aliquid gustare nisi ipsum tangere, p̄p̄ quod secundum hypothesim positam illud quod gustare volebat conuertebatur in aurum, & fidebat in habile ad gustandum, Diuitiæ ergo artificiales indirecte & per aduentionem hominum satisfaciunt indigentie nostre. Naturales vero diuitiæ satisfaciunt nobis directe & per se. Differentia ergo quæ est inter diuitias naturales & artificiales sufficienter declarat q̄ diuitum esse non est non indigere, sed esse satisfaciendum. Hoc idem declarat per id quod philosophus in politicis dicit, v̄ q̄ diuitiæ sunt magis in expellendo quàm in contentando. Nam ex eo q̄ diuitiæ contentantur in nullo satisfaciunt indigentie nostre, sed tunc satisfaciunt cum expelluntur, vel consumuntur. Nā diuitiæ naturales quàm diu sunt in horreis nos non reficiunt, sed quando eas expendimus, vel quā eas in obum sumimus, tunc nos reficiunt, & tunc nostre indigentie satisfaciunt. Sic etiam & diuitiæ artificiales quàm diu in bursa contentantur in nullo nostre indigentie subueniunt, sed quā expendimus, & quā eas in cibum educimus, & ex illis cibis reficimur tunc nostre indigentie satisfaciunt.

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

gimem ita, quod quicquid indiget est aliquo modo compōsitum, illud autē quod est omnino simplex nullo indigere pot̄. Vnde si nos indigemus alimentis hoc est quia cōpōsi sumus ex contrariis, & quia sunt in nobis nature contrarie, v̄ calidum quod humidū depaſcit.

Aliqua. n. contrarietas est actui ad passivum, quia ergo calidum agit in humidum & cōtūmir ipsam, ideo semper indigemus restauracione, & ex hoc indigemus alimentis. Si autem non essemus cōpōsi ex contrariis non haberemus hmoi indigentia. Sed vt loquamur vs̄ de oībus compōsitis dicemus, q̄ omne cōpōsitum est valde indigens, primo. n. indiget partibus cōponentibus. Nam partes cōponentes non sunt ipsum totum cōpōsitum, totum. n. est realit̄ differentes a qualibet sui parte. Etiam quodlibet cōpōsitum non solum est indigens aliquo alio, sed etiam est indigens aliquibus alijs, quia indiget oībus suis partibus sine quibus esse non pot̄. Rursus quodlibet cōpōsitum non solum indiget partibus componentibus, sed etiam indiget agente & componente. Nam semper partes ex quibus resulstat aliquod vni & aliquod totum sic se h̄nt, quod vna illarum est in potentia & alia in actu. Nam nec ex duobus in actu sit vnum, nec ex duobus in potentia. Cum ergo potentia nunquam seipsum producat ad actū: oportet semper in talibus dare etiam agentem coniungentem actum potentie, siue potentia sit p̄existens tēpore actui, sicut in istis generabilibus & corruptibilibus materia tēpore p̄existit formæ per generationem inductæ, siue potentia sit actui & esse, ex essentia quidem tanquā ex potentia, ex esse autē tanquā ex actu. Hæc ergo compōsita indigentiam partū componentium & agentis cōpōsitionem facientis & conseruantis, tertiam ad indigentiam (quā quidam phantasticè imaginati sunt) non habent, v̄ alicuius cōglutinantis potentiam cum actu, ad hoc. n. q̄ ex potentia & actu fiat vnum, nec conglutinat nec conglutinat nec datur, necessarius est, vt copulet potentiam ex actu, per se. n. est, q̄ ex potentia & actu fiat vnum, propter quod in. 8. Metaphysicè dicitur quod non oportet querere quō ex materia & forma, vel vs̄ quō ex potentia & actu fiat vnum, hoc. n. (vt ibi. dicitur) non habet eam nisi motorem. In talibus. n. non querimus causam nisi efficiam rem & agētem reducētem potentiam ad actum, non autē querimus ibi eam aliquā mediā, quæ conglutinet potentiam cū actu: sicut ad hoc quod fiat domus requirit cementū, vt ibi. dicitur. Non. n. sic vnitur actus potentie sicut lapis lapidi. Omne ergo cōpōsitum est indigens tam partibus cōponentibus quàm cā agente & cōponente. Primum autē nullo indigere pot̄, Nam primū debet esse simplicissimum, quod si dicitur primū ens esse compōsitum, implicabitur ibi eōtradictio: quia semper componentia sunt priora compōsito. Si ergo esset cōpōsitum conseruens esset quod primū non esset primum haberet aliqua priora se. Primum ergo nō indiget partibus cōponentibus, quia caret oīno partibus, nec indiget cā agente & cōponente, quia cū sit primū non pot̄ h̄re aliquid prius se, quo fieri vel cōseruari indiget. Est ergo Deus vere diues, cū nullo alio a se indiget.

Falsa quo
rum opi
no.

¶ Vt erit autē cum esse diuitum dicat non solum nō esse indigentem, sed etiam dicat esse abundantem. Dubitet forte aliquis, vtrum Deus sic sit diues, quod sit bonus & perfectio nobis abundans. Dicendū q̄ duplī viā intelligere possimus quod Deus non solum sit nō indigens sed etiam sit oībus bonis & perfectiōibus abundans. Prima via sumitur ex actua hieate eius. Secunda vero ex esse ipsius. Prima via sic patet. Nam fm̄ philosophum primo Metaphysicæ malum & error solum ex potentia hieate habet esse. Ergo ab opposito perfē Pri. via.

¶ Oīo & bonum ex actualitate sumitur. Nihil. n. est aliud malum quàm priuatio boni, cum ergo priuatio sit semper annexa potentia, vbi nulla potentia, ibi nulla priuatio, & vtra me ibi nullum malum, sed summum bonum, quia perfectio & bonitas ex actu sumitur. Vbi erit ergo est actus purus ibi oīs bonitas & oīs perfectio habet esse. Et quia Deus est actus purus h̄m̄ij & nihil habens admixtum de potentia ibi non pot̄ esse imperfectio, aliqua nec aliqua indigentia. Nam si indigentia priuatione dicit. Et priuatio sine potentia esse non pot̄, vbi. nul. con. 19. La est potentia ibi nulla priuatio & nulla indigentia esse pot̄. Et sicut Deus nullam habet indigentiam quia nullam habet potentialem admixtam, sic habet oīum bonorum

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

C
lib. 1. fa-
bula de
Medea.

D

¶ Vltimus autem cum esse diuitum, sit nō indigere, sed abundare, dubitet forte aliquis, vtrum primum sit in aliquo indigens. Dicendum q̄ oīs indigentia ex compōne sumit originem ita

¶ Vtra me
dum pro
h̄m̄ij &

H

Abundantiam, quia est actus purus hās omnem rationē actus, sicut n. si eſſet albedo ſepa-
rata haberet quicquid perfectionis eſſe pōt in qualibet albedine, & haberet in ſe rationem
oīs albedinis: ſic quia Deus eſt actus ſeparatus in eo reſervatur oīs perfectio que eſſe poſ-
ſit in quocunq; actu, & in eo reſervatur rō omnis actus. Et quia actus & perfectio idem di-
cunt ſi in Deo reſervatur ratio oīs actus, in eo etiam reſervabitur ratio oīs perfectionis.
Eſt ergo Deus diues non ſolum quia in eo nō eſt aliqua in dignitate, ſed etiam quia in eo eſt
oīum bonorū & oīum perfectionū abundantia. ¶ Secunda via ad hoc idem ſumitur ex
ipſo eſſe & in idem redit cum prima via. Nam oīs bonitas & oīs perfectio ſumitur ex eſſe
ſapientia n. nullam perfectionem daret ſapienti niſi daret ei eſſe ſapientem. Nam & auari qui
habēt diuitias, & non ſunt diuites, nō ſunt inde perfectiores, ſed imperfectiores, ſi ergo oīs
perfectio ſumitur ex eſſe, & Deus eſt quoddam eſſe ſeparatum in quo reſervatur oē eſſe, cō-
ſequens eſt quōd & ipſe ſit quaedam perfectio ſeparata, in qua reſervetur ratio omnium
perfectiorum & omnium bonorum abundantia.

I

¶ Vltimus autē datur quōd ipſam primam ſit diues dubitaret forte aliquis. Verum ſit pro-
prium ſibi quōd ſit diues perfectum, & videtur quōd non, quia eſſe diuitem eſt eſſe ſuffice-
tem & perfectum, eſt ergo perfectio ſumatur ex actu & multa alia à primo habeat rōnem
actus multos alios à primo competet eſſe diues per ſeipſum. Dicendum quōd alia à primo
vel ſunt per ſe exiſtencia vel ſunt exiſtencia in alio. Et autē quod exiſtit, in alio non pōt cō-
petere q̄ ſit diues per ſeipſum quia nec ei competit q̄ ſit in ſeipſo nec per ſeipſum. Sed q̄
ſit in alio & per aliud. Et autē quod exiſtit per ſe non pōt cōpetere q̄ ſit diues per ſeipſum,
quia nec eſt actu per ſeipſum: quia nihil tale eſt ipſe actus vel ipſum eſſe, ſed omne tale eſt
participans actum & participans eſſe, ſolus ergo Deus qui eſt per ſe exiſtens ſic q̄ nō eſt
participans eſſe ſed eſt ipſum eſſe, eſt per ſe ipſum diues & non per aliud.

K

¶ Vltimus autē datur q̄ primū ſit diues & per ſeipſum diues dubitaret forte aliquis, Verum
ſit diues magis. Et v̄ q̄ aliquid aliud à primo poſſit eſſe & de ſacō ſit magis diues quam
ipſum primū, vel q̄ ipſe Deus. Arguerit aliquis q̄ ſit datur plures deos, quosq; vnus ſit per
fectior alio. Nam ſi actus eſt qui diſtinguit (vr declarari hēt. 7. Metaphyſicā) vbi nullus
actus, ibi nulla diſtinctio. Ideo materia, quia elementale eſt eſſe in potentia eſt vna per in-
dētiam in oībus habentibus eam, ergo ſicut vbi nullus actus, ibi nulla diſtinctio, & ibi nulla
multiplicatio, ita vbi oīs actus & nulla potentia, ibi maxima diſtinctio & multiplicatio.
Maior ergo eſt abundantia & multiplicatio deorum q̄ oīum, alium certum, & erūt plures
diſi pp omnimodam actualitatem. q̄ ſunt omnes alie res pp potentialitatem admixtam, Illi
autē diſi non erunt equales in perfectionibus: quia non poſſunt diſſerre niſi formalit: for-
mā autē ſunt ſicut numeri (vr declarari habet in octauo Metaph.) ſicut ergo non poſſunt re-
periri duo numeri formalit diſſerentes habentes æquales unitates, ita non poterunt repe-
ri diſi duo numeri formalit diſſerentes, quæ ſunt equales ſm perfectiones. Erit ergo Deus vnus
perfectior alio, quo poſſito quilibet talitū deortū erit per ſeipſum diues, quia quilibet huiū
erit per ſeipſum actus: ſed nō quilibet eſſet diues magis, quia eſſet vnus maior alio & per-
fectior. Dicendū q̄ non reperitur magis & minus niſi ex admixtione oppoſiti: ideo dē ter-
tio reſponderem, q̄ illud eſt albius q̄ nigro eſt impermixtus. Ex hoc ergo reperitur magis
& minus ſec permixtione maiori vel minori oppoſiti. Si hoc ergo reperitur magis & mi-
nus habet permixtione oppoſiti illud eſt albiſſimū & ibi non eſſet dare magis & minus.

T. c. 49.

L

Non. vni albiſſimum eſt albius alio albiſſimo, & quod dictum eſt de albo & nigro in-
legendum eſt de perfecto & imperfecto, de actu & de potentia. Nam (vr dictum eſt) perfe-
ctio ſumitur ex actu & imperfectio ſumit ex potentia, ſi ergo actus & potentia opponun-
tur, illud erit actualius qd eſt potentia impermixtus. In entibus ergo reperitur maior & mi-
nor actualitas, quia in eis reperit maior & minor permixtio potentialitatis. Si ergo eſt aliquis
actus nulli potentialitati permixtus, ibi non eſt dare magis & minus. Vnus n. actus purus nō
pōt habere plus de actualitate q̄ alius actus purus. Quicquid ergo eſt diues p ſeipſum eſt
actus p ſeipſum, & per cōſequens eſt diues magis, quia eſt oīno pfectior. Hoc ergo nomen

Cap. 9.

P

maius hic poſſum non hēt rōnem comparatiui ſed imperlatiui. Eſt n. ſentis q̄ primum eſt
diues p ſeipſum, & eſt diues maius i. diues maximū, quia nihil pōt reperiri magis diues eo,
nec æque diues ſicut ipſum. Qd̄ ergo obſiſt de multitudine deorū: dici debet q̄ vtrūq; ex
actualitate ſumitur diſtinctio, Vñ Deus qui eſt ſeipſo actus, eſt ſeipſo ab oībus alijs rebus
diſtinctus, attamen in actu nō eſt multiplicatio niſi per admixtionē potentie, ſicut n. forma
non diuiditur nec multiplicat niſi per materiam (vr dē in. 7. Metaph.) Sic actus non diuidit̄
nec multiplicat niſi per potentiam, non ergo poterunt eſſe plures actus, niſi ſiſtem in ali-
quo illorum ſit admixtio potentie. Impoſſibile eſt ergo eſſe plures deos, eſt hoc ſit de ra-
tione dei, quōd non habet aliquid potentialitatis admixtum. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propoſitionis Vigefimæ primæ.

Eſt ſignificatio eius eſt vnitatis eius, non quia vnitatis eius ſit in eo ſparſa.
Immo vnitatis eius eſt pura, quoniam eſt ſimplex in ſinem ſimplicitatis.

N

¶ Propoſita propoſe declarat eam habet autē propoſitio propoſita tres partes quarū pri-
ma eſt q̄ primum eſt diues, ſecunda eſt q̄ eſt diues p ſeipſum, & tertia eſt, q̄ eſt diues ma-
ius. Tria ergo ſacit quia primo declarat partem primam, ſ. quōd primum ſit diues. Secūdo
declarat partē tertiam, ſ. q̄ primum ſit diues maius. Et tertio declarat partē ſecundā, ſ. quōd
primum ſit diues per ſeipſum, ſecunda ibi (ſila ergo res eſt diues maius.) Tertia ibi (reſ-
que vero res.) Circa primū duo ſacit ſm quōd dupl̄ probat quōd primum ſit diues. Nā
primo probat hoc conſiderādo ipſum in ſe. Secundo cōparando ipſum ad alia ibi, (ſi autē
eius, non quia vnitatis eius ſit in eo ſparſa. Immo vnitatis eius eſt pura, quā eſt ſimplex in ſi-
ne ſimplicitatis) q. d. quōd ex vnitatis, & ſimplicitate primi, quia ſ. non hās vnitatis ſparſam,
Nam (vr patet) ſim queſtionibus pcedentibus, ex ſimplicitate primi probauimus, q̄ primum
eſt diues, & nullo indiget, ſed omnibus bonis ſm abundans. ¶ Notandū autē q̄ res cōpo-
ſitę hāt vnitatis ſparſam, hāt vnitatis ex pluribus aggregatam: ideo omnes tales res ſunt
indigentes, quia indiget partibus aggregatis, & indigent eā aggregante parte. Deus autē qui
eſt vnus ſimplicitate, non vnus vñione partium, non hēt vnitatis ſparſam, ſed hēt vnitatis
tem ſimplex, & ex hoc diues eſt, & nullo indigens, quia nec indiget partibus aggregatis,
quia nullas hēt partes, nec indiget eā congregante parte, quia (vr dictū eſt) ipſe eſt vnus
ſimplicitate non partium aggregatione. ¶ Notandū etiā quōd hanc eandem propoſem
ponit Proclus in. 2. 6. propoſe ſui libri ſub his verbis omne diuinum ſimplex eſt maxime
& propter hoc maxime per ſe ſufficiens: Eundem n. ſenſum habet hæc propoſitio cū pro-
poſitione huius authoris, videlicet quōd Deus ideo eſt per ſe ſufficiens, & ideo eſt diues
quia eſt maxime ſimplex. ¶ Deinde cum dicit.

O

Si autem aliquis vult ſcire, q̄ causa prima eſt, diues proūciat mentē ſuam
ſuper res cōpoſitas, & inquirat de eis in quifitione perſeruatā: Inueniet enī
cōpoſitum diminutū, indigens aut alio aut rebus ex quibus cōponitur. Res
autem ſimplex quæ eſt, bonitas, & vira, & vnitatis eius eſt bonitas, & boni-
tas eius eſt res vna.

¶ Probat quōd primū ſit diues cōparādo ipſum ad res alias dicens (ſi autē aliquis vult ſci-
re q̄ eſt prima eſt diues p̄ſeruatā mentē ſuam ſup res cōpoſitas, & inquirat de eis in quifitione
perſeruatā, inueniet n.) omne (cōpoſitum diminutū indigenſ, aut alio) quodā (aut re-
bus ex quibus cōponit. Res autē ſimplex) cuiusmodi eſt eſt prima (quę eſt bonitas & vira)

Propō Vigesima secunda.

per omnem quantitatem. Obiectum n. intellectus est quod quid est. Omne ergo quod non est participans esse, sed est ipsum puri esse, est super omne quidditatem, & per consequens super omnem intellectum. Dicemus n. q. quodlibet intelligit secundum modum substantiæ sue. Sicut n. quilibet res creata non est ipsa veritas, sed est participans veritatem, & nō est ipsam esse, sed est participans esse, sic modus intelligendi cumlibet rei creatæ ex cōmaturali cognitione est solū q. possit intelligere ea que participat veritatē, & ea que participat esse. Deus ergo qui non est participans veritas nec esse, sed est ipsa veritas & ipsam esse, ideo est super omnem intellectū. Vnde & Proclus in Cōmēto prædicto proponit hoc modo quod probat Deum esse super intellectū, quia v. est super substantialis & non est vnitū nec est participans veritatem, sed est ipsum vnum.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtū Deo competat cōplementū. Et videtur q. sic, quia illis rebus est completior, & quanto in se habet plures perfectiores, tanto magis verificabitur de ea q. ei cōpetat & pertinet cōplementum. Cū ergo Deus sit valde perfectus, & cū in eo sint omnes perfectiones potissime ad eum pertinet omne cōplementū. Dicendū q. aliter est perfectus Deus, & aliter res alia. Nā Deus est perfectus, nō quia sit substantus perfectioni, ita q. in eo aliud sit perfectio, & aliud quod perfectus, sed Deus est perfectus quia est ipsa perfectio: res autē creatæ sunt hoc modo perfectæ quia subsunt sue perfectioni. Propter quod scienda est vis in verbis ipsius Auctoris est aut q. est Deo non pertinet diminutio neq. cōplementum. Ex his n. verbis possumus tripliciter verari q. ipse Auctor negat Deum esse perfectum solum hoc modo, quia non est perfectus perfectione superiora dicta, ita q. ibi aliud sit perfectio, & aliud quod perfectus. Nam primo hoc patet si cōsideretur proprietates huius verbi pertinet. Nam oportet esse differentiam inter id quod pertinet & id cui pertinet. Hoc ergo modo Deo proprie pertinet cōplementum, si perfectetur perfectione quæ est ab eo differens. Secundo hoc idem patet si cōsideretur virtus huius vocabuli, cōplementum. Nam hoc videtur cōplementum quāsi alterius cōplementum. Non ergo proprie in alijs est cōplementū, nisi sit ibi aliquid deficientis, & aliquid superplus, ita quod in plenis est cōplementum deficientis. Sū quem modum actus est cōplementum potentie. ad illud ergo proprie pertinet cōplementum quod non est de se completum sed per aliquid aliud habet suum cōplementum secundum quem modū ad deum non pertinet cōplementum quia ipse non completur per aliquid aliud, sed ipse est sua perfectio. Tertio hoc idem patet ex eo quod in ista additur diminutio. Nam non loquitur hic Auctor nisi de cōplemento quod diminutioni opponitur, cōplementum autē oppositum diminutioni est cōplementum receptū in aliquo, quia opposita sunt apta natura fieri circa idē. Si ergo esset aliqua perfectio non receptibilis in aliquo, illi perfectioni nihil esset oppositum. Perfectioni ergo diuina nihil est oppositum. Quia si perfectio diuina haberet aliquid oppositum, tunc oporteret quod esset apta natura recipi in alio, circa quod haberet fieri suum oppositum. Cum ergo ista perfectio sit simplex, per se flans in nullo alio recepta, oportet quod nihil habet oppositum. Ad Deum ergo non pertinet cōplementum, & diminutio. ad Deum non pertinet cōplementum quod opponitur diminutioni, cū non sit determinatum ad aliquod genus, nec ad genus substantiale, nec ad genus prædicabile, vel prædicamentale. Ad genus n. substantiale determinatur omne habet cōplementum diminutioni oppositum, quia (vt diximus) opposita sunt apta natura fieri circa idē. Quod ergo non est aptū naturam fieri in aliquo, non proprie hēt oppositū ad rem aliquā. Rursus omne quod est aptū naturam fieri in aliquo est determinatū ad genus aliquod prædicabile siue prædicamentale. Immo tota eā quare Deus non est determinatus ad aliquod prædicamentū est, quia in eo nulla est potentialitas admixta, sed est quādam perfectio pura p. se flans. Quicquid autē habet potentialitatem admixtā est determinatū ad aliqd. genus prædicamentale. Perfectio ergo diuina quæ nō est apta natura recipi in aliquo, nec est determinata ad aliqd. genus, ad nullā ite oppositionē hēt pot. Ad Deū ergo nō pertinet cōplementū quod sit diminutioni oppositū.

Propō Vigesima secunda.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtrum ad Deū pertineat diminutio, & v. q. sic, quia (vt dicitur in 3. Physicorū) totum & perfectū idem sunt, vel proxima sū natura. Qd ergo nō habet rationem totius, non hēt rationem perfecti, sed Deus non habet rationem totius, quia caret partibus, ergo nec habet rationem perfecti, est ergo Deus quid imperfectū, & per consequens quid diminutum. Dicendū q. Proclus in 7. Propōne sui libri distinguit triplicem totalitatem dicens, q. ois totalitas aut est ante partes, aut est ex partibus, aut in parte. Esse n. totum sū ipsum, vel est totum secundum eam, vel est totum sū existentiam, vel est totum secundum participationem. Toti enim secundum causam cōpetit totalitas ante partes. Toti autem secundum existentiam cōpetit totalitas ex partibus sed toti secundum participationē cōpetit totalitas in parte. Omne n. quod est vel est participans perfectionem, vel est perfectio participans, vel est perfectio pura, perfectioni autem pure cōpetit totalitas secundum causam, siue totalitas ante partes, participanti autem perfectionem cōpetit totalitas secundum existentiam, siue totalitas ex partibus, sed perfectioni participans cōpetit totalitas secundum participationem siue totalitas in parte. Videmus enim q. albedini in materia non cōpetit omnis ratio albedinis, nec est albedo omnino perfecta, sed est albedo separata ei cōpeteret omnis ratio albedinis & illa albedo esset per omne modum albedo perfecta, & esset causa omni albedini. Talis ergo albedo esset albedo tota, quia non esset contraria per aliquid in quo reciperetur, totalitas etiam illius albedinis esset secundum causam: quia talis albedo est causa omnium albedinum, effectus autem totalitas eius ante partes, quia esset ante albedines participans, que sunt albedines secundum partem, totalitas ergo perfectionis pure est totalitas secundum causam & ante partes totalitas autē perfectio nis participans est totalitas secundum participationem, & in parte. Nam (vt diximus) albedo in materia non est albedo tota & perfecta, sed tantum participat de perfectione albedinis quantum paritur materia recipiens, quia omne quod recipitur in aliquo recipitur perfectionem recipiendam, sic magis vel minus de perfectione recipit, omnis ergo perfectio recepta in aliquo, non est perfectio totalis, sed est perfectio participans totalitatem. Quare habet necesse habet quandam suā totalitatem, quā totalitatem totam cōsequeretur si haberet esse purā non receptū in alio, vt albedo si esset separata totā suā totalitatem, nec totā suā perfectionem cōsequeretur, recepta autē in materia nō cōsequitur totā suā totalitatem, nec totā suā perfectionem: sed participat aliqd. de illa totalitate, & de illa perfectione. Ois ergo perfectio recepta in aliquo est perfectio sū participationem, quæ dā totalitas participans, vel est totalitas in parte, i. totalitas generalis & contraria, sed illud quod participat perfectionem, siue illud quod est cōpositū ex duobus, scilicet potentia participans, & ex actu siue ex perfectione participans, tale est esse totū sū existentiam siue totū ex partibus: Existens & esset ex multis partibus. Cōposita ergo q. participans perfectiones sunt tota ex partibus, perfectiones autē participans & existentes in cōpositis sunt totalitates secundum participationem, i. sunt totalitates participans, vel totalitates in parte, i. particulares & contrariæ secundum capaciter recipientes, sed si est aliqua perfectio pura & per se flans, cuiusmodi est perfectio diuina, ei cōpetit totalitas secundum eam & ante partes, Deus ergo est omnino perfectissimus, & ad eū nulla pertinet diminutio. ¶ Quod ergo arguebatur q. Deus non habet rationem totius: dicim, & ante partes, & tale totum est perfectissimum cui nulla cōpetit diminutio.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtrū Deus solus sit talis q. ad eum non pertineat cōplementum nec diminutio. Dicendum q. (vt pōt patere per habita) si esset aliqua perfectio pura, nō recepta in alio ad illā non pertineret cōplementum, quia non haberet aliquā per quod cōpleretur, sed ipsa esset sua perfectio: ad eam etiā non pertineret diminutio, quia haberet quicquid perfectionis esset. Si ergo esset vera opinio Platonis qui posuit multas perfectiones per se existentes, quas vocabat Ideas, sic magnā apparentiā haberet q. non

Tertia via.

E

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtrū Deo competat cōplementū. Et videtur q. sic, quia illis rebus est completior, & quanto in se habet plures perfectiores, tanto magis verificabitur de ea q. ei cōpetat & pertinet cōplementum. Cū ergo Deus sit valde perfectus, & cū in eo sint omnes perfectiones potissime ad eum pertinet omne cōplementū. Dicendū q. aliter est perfectus Deus, & aliter res alia. Nā Deus est perfectus, nō quia sit substantus perfectioni, ita q. in eo aliud sit perfectio, & aliud quod perfectus, sed Deus est perfectus quia est ipsa perfectio: res autē creatæ sunt hoc modo perfectæ quia subsunt sue perfectioni. Propter quod scienda est vis in verbis ipsius Auctoris est aut q. est Deo non pertinet diminutio neq. cōplementum. Ex his n. verbis possumus tripliciter verari q. ipse Auctor negat Deum esse perfectum solum hoc modo, quia non est perfectus perfectione superiora dicta, ita q. ibi aliud sit perfectio, & aliud quod perfectus. Nam primo hoc patet si cōsideretur proprietates huius verbi pertinet. Nam oportet esse differentiam inter id quod pertinet & id cui pertinet. Hoc ergo modo Deo proprie pertinet cōplementum, si perfectetur perfectione quæ est ab eo differens. Secundo hoc idem patet si cōsideretur virtus huius vocabuli, cōplementum. Nam hoc videtur cōplementum quāsi alterius cōplementum. Non ergo proprie in alijs est cōplementū, nisi sit ibi aliquid deficientis, & aliquid superplus, ita quod in plenis est cōplementum deficientis. Sū quem modum actus est cōplementum potentie. ad illud ergo proprie pertinet cōplementum quod non est de se completum sed per aliquid aliud habet suum cōplementum secundum quem modū ad deum non pertinet cōplementum quia ipse non completur per aliquid aliud, sed ipse est sua perfectio. Tertio hoc idem patet ex eo quod in ista additur diminutio. Nam non loquitur hic Auctor nisi de cōplemento quod diminutioni opponitur, cōplementum autē oppositum diminutioni est cōplementum receptū in aliquo, quia opposita sunt apta natura fieri circa idē. Si ergo esset aliqua perfectio non receptibilis in aliquo, illi perfectioni nihil esset oppositum. Perfectioni ergo diuina nihil est oppositum. Quia si perfectio diuina haberet aliquid oppositum, tunc oporteret quod esset apta natura recipi in alio, circa quod haberet fieri suum oppositum. Cum ergo ista perfectio sit simplex, per se flans in nullo alio recepta, oportet quod nihil habet oppositum. Ad Deum ergo non pertinet cōplementum, & diminutio. ad Deum non pertinet cōplementum quod opponitur diminutioni, cū non sit determinatum ad aliquod genus, nec ad genus substantiale, nec ad genus prædicabile, vel prædicamentale. Ad genus n. substantiale determinatur omne habet cōplementum diminutioni oppositum, quia (vt diximus) opposita sunt apta natura fieri circa idē. Quod ergo non est aptū naturam fieri in aliquo, non proprie hēt oppositū ad rem aliquā. Rursus omne quod est aptū naturam fieri in aliquo est determinatū ad genus aliquod prædicabile siue prædicamentale. Immo tota eā quare Deus non est determinatus ad aliquod prædicamentū est, quia in eo nulla est potentialitas admixta, sed est quādam perfectio pura p. se flans. Quicquid autē habet potentialitatem admixtā est determinatū ad aliqd. genus prædicamentale. Perfectio ergo diuina quæ nō est apta natura recipi in aliquo, nec est determinata ad aliqd. genus, ad nullā ite oppositionē hēt pot. Ad Deū ergo nō pertinet cōplementū quod sit diminutioni oppositū.

Supra D

Supra D

G

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtrum ad Deū pertineat diminutio, & v. q. sic, quia (vt dicitur in 3. Physicorū) totum & perfectū idem sunt, vel proxima sū natura. Qd ergo nō habet rationem totius, non hēt rationem perfecti, sed Deus non habet rationem totius, quia caret partibus, ergo nec habet rationem perfecti, est ergo Deus quid imperfectū, & per consequens quid diminutum. Dicendū q. Proclus in 7. Propōne sui libri distinguit triplicem totalitatem dicens, q. ois totalitas aut est ante partes, aut est ex partibus, aut in parte. Esse n. totum sū ipsum, vel est totum secundum eam, vel est totum sū existentiam, vel est totum secundum participationem. Toti enim secundum causam cōpetit totalitas ante partes. Toti autem secundum existentiam cōpetit totalitas ex partibus sed toti secundum participationē cōpetit totalitas in parte. Omne n. quod est vel est participans perfectionem, vel est perfectio participans, vel est perfectio pura, perfectioni autem pure cōpetit totalitas secundum causam, siue totalitas ante partes, participanti autem perfectionem cōpetit totalitas secundum existentiam, siue totalitas ex partibus, sed perfectioni participans cōpetit totalitas secundum participationem siue totalitas in parte. Videmus enim q. albedini in materia non cōpetit omnis ratio albedinis, nec est albedo omnino perfecta, sed est albedo separata ei cōpeteret omnis ratio albedinis & illa albedo esset per omne modum albedo perfecta, & esset causa omni albedini. Talis ergo albedo esset albedo tota, quia non esset contraria per aliquid in quo reciperetur, totalitas etiam illius albedinis esset secundum causam: quia talis albedo est causa omnium albedinum, effectus autem totalitas eius ante partes, quia esset ante albedines participans, que sunt albedines secundum partem, totalitas ergo perfectionis pure est totalitas secundum causam & ante partes totalitas autē perfectio nis participans est totalitas secundum participationem, & in parte. Nam (vt diximus) albedo in materia non est albedo tota & perfecta, sed tantum participat de perfectione albedinis quantum paritur materia recipiens, quia omne quod recipitur in aliquo recipitur perfectionem recipiendam, sic magis vel minus de perfectione recipit, omnis ergo perfectio recepta in aliquo, non est perfectio totalis, sed est perfectio participans totalitatem. Quare habet necesse habet quandam suā totalitatem, quā totalitatem totam cōsequeretur si haberet esse purā non receptū in alio, vt albedo si esset separata totā suā totalitatem, nec totā suā perfectionem cōsequeretur, recepta autē in materia nō cōsequitur totā suā totalitatem, nec totā suā perfectionem: sed participat aliqd. de illa totalitate, & de illa perfectione. Ois ergo perfectio recepta in aliquo est perfectio sū participationem, quæ dā totalitas participans, vel est totalitas in parte, i. totalitas generalis & contraria, sed illud quod participat perfectionem, siue illud quod est cōpositū ex duobus, scilicet potentia participans, & ex actu siue ex perfectione participans, tale est esse totū sū existentiam siue totū ex partibus: Existens & esset ex multis partibus. Cōposita ergo q. participans perfectiones sunt tota ex partibus, perfectiones autē participans & existentes in cōpositis sunt totalitates secundum participationem, i. sunt totalitates participans, vel totalitates in parte, i. particulares & contrariæ secundum capaciter recipientes, sed si est aliqua perfectio pura & per se flans, cuiusmodi est perfectio diuina, ei cōpetit totalitas secundum eam & ante partes, Deus ergo est omnino perfectissimus, & ad eū nulla pertinet diminutio. ¶ Quod ergo arguebatur q. Deus non habet rationem totius: dicim, & ante partes, & tale totum est perfectissimum cui nulla cōpetit diminutio.

H

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, Vtrū Deus solus sit talis q. ad eum non pertineat cōplementum nec diminutio. Dicendum q. (vt pōt patere per habita) si esset aliqua perfectio pura, nō recepta in alio ad illā non pertineret cōplementum, quia non haberet aliquā per quod cōpleretur, sed ipsa esset sua perfectio: ad eam etiā non pertineret diminutio, quia haberet quicquid perfectionis esset. Si ergo esset vera opinio Platonis qui posuit multas perfectiones per se existentes, quas vocabat Ideas, sic magnā apparentiā haberet q. non

Supra D

ſolum prima cauſa eſt illa ad quam nec pertinet completum, nec diminutio, ſed multæ alie res præter primam eam, vt oēs perfectiones abſtractæ viderentur hoc idem habere. Dicimus aut quod perfectiones abſtractæ quas poſuit Plato videntur hoc hæc, quod ad eas non pertinet complementum, nec diminutio, quia ſim rei veritatem hoc non habent. Valde tñ videretur apparet, quod non ſolum primæ cauſæ competere quod dictum eſt, ſed et omnibus alijs perfectionibus abſtractis. Sed cum falſa ſit opinio Platonis, (vt iuſtè dicitur reprobara eſt in 7. methaph.) & cum non ſit dare, niſi vnam perfectionem puram, & abſtractam, v3 perfectionem diuinam, beneficiam eſt, quod ſolè Deo hoc competat, quod ad eum non pertinet complementum, nec diminutio. Bene ergo iuſtè dicitur apte, quod cum ſit falſa opinio Platonis, & non ſit dare, niſi vnam perfectionem abſtractam, ſolus Deus eſt huiusmodi. Dico tñ, quod ſi eſt vera opinio Platonis, adhuc veritatem habere, quod primæ cauſæ non competet diminutio, neq3 complementum ſolum. Nam quantumcumq3 Plato poneret perfectiones abſtractas, poſuit tñ illas perfectiones ſeſumicam participare, ſta quod inferiores perfectiones participabant ſuperiores. Nam ſuperiora in inferioribus (ſecundum Platonem) reſeruantur participare, Inferiora aut in ſuperioribus excellenter. Cætera vero participatiue habebant ſecundum modum ſibi poſſibilem perfectiones primæ cauſæ. Omnibus ergo alijs perfectionibus à prima cauſa, dato tñ quod vera eſt opinio Platonis) pertinet diminutio, & complementum, vt ſi ſit hic ordo abſtractorum, q3 vivere ſit ſupra ſapere, & eſſe ſupra vivere in ſapere reſeruantur ſapientia eſſentialiter, ſed habebit vivere, & eſſe participatiue, eo q3 ſapere ſit infra vivere, & infra eſſe. Vivere vero habebit vitam eſſentialiter, ſed habebit ſapere, vel ſapientiam excellenter, eo q3 vivere ſit ſupra ſapere, & habebit eſſe participatiue eo, q3 vivere ſit infra eſſe. Ergo ſim Platonem per ſe ſapientia, & per ſe vita, vel ſapientia ſeparata, & vita ſeparata habent diminutionem, & complementum, diminutionem quidem, quia aliqua habent participatiue. Dicitur enim quod hoc poſito ſapere participaret vivere, & eſſe, vivere vero participaret eſſe. Cum ergo habere aliquid participatiue ſit habere illud modo diminuto, illa perfectionibus ſeparatis (hæc hypothèſi ſane) competet diminutio, & complementum, & eis complementum, quia quod ſe diminutum eſt, poteſt participare aliquo per quod competit ſibi complementum, ſic etiam ſi ſupra eſſe eſſet aliqua perfectio, ſolum eſt participatiue poſito Platonis, ſolum prima perfectio non participaret aliquo alio, & quia illa eſt prima cauſa, omnia autem alia aliquo modo eſſent cauſa, ideo beneficiam eſt, q3 primæ cauſæ non competit diminutio, nec complementum ſolum. Nam non habere diminutionem, nec complementum ſolum competit primæ cauſæ. Sicut ergo ſi vera poſito Platonis, ſine non, veritatem h3 q3 ſolum primæ cauſæ non competit diminutio, nec complementum.

M **U**terius forte dubitaret aliquis quid appelleret A uerborum habere diminutionem, & quid habere implementum. Dicendum q3 (vt p3 per dicta) ſolus Deus eſt ipſa perfectio, omnia aut alia perfectionem participari. In omnibus autem alijs à Deo eſt conſiderare ipſa ſuppoſita, quæ ſunt participatiua, & eſt ſibi conſiderare perfectiones ſuppoſitorum, quæ ſunt à ſuppoſitis participatæ. Poſſumus aut dicere, q3 tam ſuppoſitis participatiuis q3 perfectionibus participatis competit diminutio, & complementum. Perfectioni enim participatiue in ſuppoſito, ſine actu participatiuo in ipſa potentia competit diminutio, quia omne quod recipitur in aliquo non recipitur in eo ſecundum totam ſuam plenitudinem, ſed contrahitur, ſine participatiue ſecundum exigentiam recipientis. Hoc enim dicit participatiuum, quia ſim partem accepit. Perfectioni ergo participatiue in ſuppoſito, & actu participatiuo in ipſa potentia (eo ipſo q3 eſt qd participatiui) competit et diminutio. Rurſus autem talis perfectioni, vel tali actu competit complementum, quia oīs perfectio participatiua in ſuppoſito eſt complementum ſuppoſiti, & oīs actus participatiuis in potentia eſt quoddam complementum potentiæ. Sola aut diuina perfectio (quæ non eſt in alio recepta ne eſt diminuta, ſta q3 ſi limitata ſim exigentiâ recipientis, nec competit ei complementum, q3 i Deo nihil eſt præ perfectibile. Rurſus ipſa ſuppoſita participatiua perfectionem,

perfectionem, & ipſe potentia participatiua actus habent diminutionem & complementum, diminutionem quidem, quia non ſunt ipſa perfectio, complementum vero quia participatiue perfectionem. Ut tam ſuppoſitis per ſe existentibus perfectione participatiuis quàm etiam ipſis perfectionibus participatis competit diminutio & complementum. Attamen ſim intentionem huius Authoris per res quæ dicuntur hæc diminutionem intelligenda ſunt perfectio nes participatiue, quæ non hænt per ſe eſſe, nec per ſe agere, & per ea quæ hæc complementum intelligenda ſunt ipſa ſuppoſita participatiua perfectionem. Nam cum ipſa ſuppoſita participatiue, & habeant in ſe perfectiones, & cum ipſe perfectiones ſint quoddam complementum participatiuum earum, merito ipſa ſuppoſita habentia perfectiones dicuntur habere complementum.

M **U**terius forte dubitaret aliquis quid ex his verbis Author habeat intencum, q3 prima eſt ſi ſuper omne nomē quod nō oīatur, per hoc quod ipſa ſola eſt talis quod ſolè ei non pertinet diminutio neq3 complementum. Dicendum quod prout diximus, per habere diminutionem intelligit A uerborum perfectiones participatiue & per habere complementum intelligit ſuppoſita habentia perfectiones, conſtat aut quod perfectiones participatiue ſignificantur per noiā abſtractā, ſuppoſita aut participatiua perfectionem quandam exiſtente in ſuppoſito dicitur, Homo vero dicit ſuppoſitum hæc talem naturam & perfectionem; ſic & ſapientia participatiua dicit perfectionem quandam in alio: ſapientis vero dicit ſuppoſitum habens talem perfectionem. Habentia ergo diminutionem cuiusmodi ſunt perfectiones participatiue, ſignificantur per noiā abſtractā, habentia vero complementum cuiusmodi ſunt ſuppoſita participatiua perfectionem ſignificantur per noiā concretā. Nullum aut tale nomen eſt dignum tantæ excellentiæ quantæ eſt cauſa prima, nō n. poteſt cauſa prima nominari nomine abſtracto, quia hoc modo nominantur habentia diminutionem cuiusmodi ſunt perfectiones nō habentes per ſe eſſe, nec pōt digne nominari nomine concreto, quia hoc modo nominantur habentia complementum, quæ ipſe perfectionibus ſunt ſubſtantia. Cauſa autē prima ſine Deo & per ſe eſt, & nulli ſubest. Prout vero nulli ſubest non competit ei habere complementum, nec digne nominatur nomine concreto. Et quia omne nomen vel eſt per modum concreti, vel eſt per modum abſtracti, ideo ipſe Deus eſt ſuper omne nomen, & non pōt digne aliquo nomine nominari, Quare ſi bene cōſiderentur prætaxata patet, q3 prima cā quia non habet diminutionem neq3 complementum, ideo eſt ſuper omne nomen: quia non poteſt digne nominari noiā abſtracto nec concreto. Deinde et dicitur.

COM M E N T V M Vigefimæ Secundæ Propoſitionis.

Quod eſt, quoniam quod eſt diminutum & non completum non poteſt eſſe operatiuem completam, quoniam eſt diminutum.

Premiſſa propoſitè declarat eam. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt. Secundo epilogat circa determinata ibi (ſam igitur oſenſum eſt.) Circa primum tria facit. Quia primo declarat quid ſit habere diminutionem. Secundo declarat quid ſit habere complementum. Tertio ex his quæ dixerat declarat eam primam non habere diminutionem neq3 complementum. Secunda ibi (& completum) Tertia ibi (ſi ergo hoc ita.) Dicit ergo (quod eſt) ſupple q3 eſt prima non hēt diminutionem nec complementum (quoniā quod eſt diminutum, & non cōpletum non pōt eſſe operatiuem cōpletam quā eſt diminutum) vel quā eſt diminutum. q. d. quod hoc appellat eſſe diminutum quod non hēt eſſe cōpletum & quod non pōt eſſe operatiuem cōpletam. **N**otandum aut q3 res ſicut ſc. hænt ad eſſe ſolè habere ad agere, quod ergo non hēt per ſe eſſe, non hēt per ſe agere, Perfectiones ergo participatiue, & non per ſe exiſtentes dicuntur habere eſſe diminutum.

Propōnis Vigēsimæ secundæ Cōmentū.

xione completa, quā est bonitas, cui non est finis, nec dimensiones.

¶ Declarat quod dixerat, Continuetur autē sic, Benedictum est q̄ primum non est completum, nec diminutum, q̄ autē non sit completum p̄ (quā est causans res, & influens bonitates super eas in fluxione completa) & q̄ primum non sit diminutum patet (quoniam est bonitas, cui non est finis, nec dimensiones.)

¶ Dubitat forte aliquis quōd per hæc verba proberetur Auctoris intentio. Dicendum q̄ Auctor duo presertim de primo, y3 q̄ non erat completum, & q̄ non erat diminutum, ad quæ duo probanda, duo subiunxit. Nam ad probandum q̄ non erat completum (ut hic de completo loquitur, ait q̄ primum est creans res, quia effectus eius non presuppōit effectum alium, ideo sic illi debet attribui, q̄ in fluxione completa q̄ principaliter agit, & q̄ in agēdo non imitatur alicui alij. In fluxione completa, & non agit in fluxione completa, ut per virtutem superadditam, his virtutem limitatam, & non agit in fluxione completa, sed in fluxione limitata. Cum ergo completus (ut hic de completo loquitur) cuiusmodi est res participans per se actionem, non agit à seipso, quia agit per virtutē additam, & in actione tantentem alicui alij, & effectus eius est receptus in effectu alio. Deus ergo, qui est in omnibus ista non est quid completum. Rursum ad probandum, q̄ primum non sit quid diminutum dicit, q̄ est bonitas cui non est finis, nec dimensiones. Nam esse diminutum appellatur hic participata perfectio, quæ est perfectio recepta in alio. Propter quod si est perfectio recepta in intelligētia, est perfectio finita, si autē sit perfectio recepta in corpore, est perfectio in dimensiones: quia perfectio essentialis dependens à corpore, & non potens existere sine corpore extendit extensionem corporis. De ergo ens diminutum, i. ois perfectio recepta in alio, vel est finita, vel est plus est, quia non solum est finita, sed et est dimensiones huius, Deus ergo qui est bonitas carnis sine, & dimensiones huius, non est diminutum, nec perfectio recepta in alio: Tunc ergo est supplenda ratio Auctoris, q̄ si Deus non est ens completum non potest sufficere nominari per nomen significans in concreto, & quia non est ens diminutum, non potest sufficere nominari per nomen significans in abstracto. Et quia omne nomen figurat vel per modum abstracti, vel per modum concreti, consequens est q̄ ipse Deus sit sup̄ oē nomen, quia nō coepit et diminutio neq̄ complementum. ¶ Deinde, c. d.

¶ ONITAS ergo prima implet omnia sæcula bonitatibus, Veruntamen omne sæculum non recipit de illa bonitate, nisi secundum modum suæ potentiae.

¶ Concludit ex dictis conclusionem quandam, vel melius hæc pars continuari potest, ut dicatur, q̄ excludit causationem quandam, virtutis autē facit, infert, n. quandam conclusionem, quam inferendo excludit quandam causationem. Dixerat, n. supra, q̄ primum est influens bonitates in fluxione completa, quod exponit de diximus, q̄ alia agentia à primo, quæ agunt per virtutem superadditam hæc virtutem limitatam, & non influunt in fluxione completa, sed in fluxione limitata. Postea ergo quis cavillatur, & dicit, q̄ si primum est influens in fluxione completa, ergo oēs res recipiunt completam bonitatem, quam causationem remouet dicens (bonitas ergo prima implet oia sæcula) i. oēs res, & oēs dimensiones temporum (bonitatibus. Veruntamen oē sæculum). i. ois res solum suam durationem. (Non recipit de illa bonitate, nisi secundum modum suæ potentiae) quasi dicat, quōd Deus est de se in omnibus infinitum pelagus bonitatis, & offert se totum cuiuslibet reid, quāvis est de se in omnia in fluxione completa, sed quōd quilibet res non sit completa, & perfecta, & non

Propōnis Vigēsimæ secundæ Cōmentum.

& non habet abundantiam huius bonitatis hoc est, ex diuersitate recipienti, quia nō quilibet res capite de bonitate Dei quantum Deus ei offert, sed solum secundum mensuram suę capacitatis & dispositionis. ¶ Notandum autē quōd Damascenus dicit circa principium istius libri secundi quōd solummodo uno modo dicitur vniuersitasq̄ eorū, quæ sunt vitali duratio & ætas Deus ergo sua bonitate implet oēs res sicut suas durationes, quodlibet tū Damascenus dicit, quælibet res secundum suam durationem capite de bonitate illa secundi modum suę potentie suę. ¶ Deinde cum dicit.

¶ I AM ergo ostensum est & manifestum quōd causa prima est super omnem nomen quod nominatur & superior & altior.

¶ Epilogat circa determinata dicens (nam ergo ostensum est & manifestum, q̄ cā prima est super oē nomen quod nominatur & superior & altior) sup̄le est quocunq̄ nomine.

PROPOSITIO VIGESIMATERTIA.

¶ MNIS intelligentia diuina scit res per hoc quōd est intelligētia, & regit eas per hoc quōd ipsa est diuina.

¶ Dicebatur supra quōd tunc est optimum regnum quō regens hēt abundantiam, ut possit oibus subditis providere, quā habet excellentiam, ut necesse sit oibus subditis dignior, & quā habet vniuersalitatem & vnitatem in regendo. Nam & in fine. 12. metaph. scribitur (ubi dicit de regimine vniuersi) q̄ est vnus principatus & vnus princeps, quod non esset nisi Deus noster princeps, & nos regens in suo regimine haberet vnitatem & vnitatem. Postq̄ ergo Auctor egit de huius principis abundantia quæ dicit q̄ erat diues per seipsum, & de huius principis excellentia, quia dixit ipsam esse super oē nomen. Hic agit de vltimate regiminis, eius, ostendens nihil esse quod excludatur a regimine eius. Circa quod duo facit. Quia primo circa vltimate regiminis diuini proponit quantā pronem, secūdo proponem primum declarat, & manifestat (quod est quia) ex proprie autē eius possit talis formari ratio. Idem per quod alia participatia sunt talia, est maxime tale, & vlt. sed quicquid regit regit in eo quod diuinum, ita quōd ipsa intelligentia, quæ est primum eorum non regit res nisi in eo quōd diuina, & in eo q̄ participat de diuina bonitate. Ergo ipse Deus cuius participatione alia regunt est maxime rex & vlt. rex, & sanus est oia vlt. regere. De hac autē ratione tangitur in proponē tota virtus medijs v3 q̄ intelligētia huius sciat res in eo q̄ intelligētia nō hēt regit res nisi in eo quōd diuina, & in eo q̄ participat de diuina bonitate, i. aut quōd (ois diuina intelligentia scit res q̄ hoc quōd) ipsa est intelligētia, & regit eas per hoc quōd ipsa est diuina) ¶ Notandū autē quōd hanc eandem propositionem ponit proclus. 135. propositione sui libri sub his verbis, ois diuinus intellectus intelligit quidem vt intellectus, prouidet autē vt Deus. ¶ Notandum etiam quōd huius propositio non facit expresse mentionē de vltimate regiminis diuini, nō ad hoc debet referri Prop̄ ista, vt patet ex fine cōmentū. Nam ibi concluditur quōd ois res desiderat bonitatem primum, quod idem est ac si dicitur, quōd ois res regit suo regimine. Ad hoc ergo debet adaptari propositio, vt dicatur quōd deus hēt vlt. regimen, quia quicquid regit regit in eo q̄ est quid diuinum & in eo quōd participat diuinam bonitatem.

¶ Dubitat forte aliquis quō intelligētia regat in eo quōd diuina. Dicendum quōd bonitas diuina est quædam bonitas infinita, qua denatur bonitates & perfectiones in oia cetera. Perfectio autē quælibet, quædam actualitas est, ois autē actualitas quædam lux dici potest. Nam hic nosse lucis intelligitur aliquid manifestū, hic quocq̄ nosse actus aliquid manifestum intelligimus. Deus ergo ipse qui est lux pura nullam autē habens admixtam tenebrositatem sicut

Propō vigeſimæ tertia.

1

esse in electione quidam Dei est, q̄ producat hunc effectum, vel illum, sed ex quo elegit producere hunc effectum, oportet q̄ communicet ei esse secundum, q̄ requirit natura eius. Vt si elegit producere effectum atatum, oportet q̄ communicet ei esse qd̄ est vivere: & s̄m diuinitatem illius esse diuinitatem; & ceteræ perfectiones. Nam sicut aliud est esse animati, & inanimati, sic aliæ sunt perfectiones huius, & illius, Deus ergo producendo intelligentiæ dedit ei effectus q̄ illud esse est tale ad quod sequeretur nobilis operatio, quæ est intelligere hoc est ex natura recipiente tale effectus, est ergo ibi datus esse, & cōditio ipsius esse, sed datus magis est ex producente, conditio vero ex recipiente. Deus n. producendo naturam intellectuam, vel quamcumq; aliam naturam cauſatam offert ei totum pelagus sui effectus illa quæ limitata est s̄c̄m potentiam capacitatē suæ recipit determinatam esse. Intelligere ergo, vel habere aliquam aliam operationem determinatam pot̄ competere rei ex determinato esse, & ex determinata naturā; facere ad v̄t̄e regimē reḡi, cū hoc nō dicit determinatū esse, nō pot̄ cōpetere rei ex determinato et̄ne ex determinata natura, s̄ hoc competit ei ex virtute eius quod h̄z oī esse, & in quo referatur perfectio cuiuscūq; naturæ. Videtur ergo esse intentio a uirtutis q̄ intelligere (quia dicit determinatū modum agēti) competit intelligentiæ ex natura sua, vel ex modo substantiæ suæ. Habet n. talem naturā & substantiam, q̄ v̄t̄r consequitur talis virtus & talis opatio, sed facere aliquid ad v̄t̄e regimen rerum (cum in ipsis rebus sint tot gradus & tot diuersitates secundum esse) non pot̄ cōpetere intelligentiæ (vt dictum est) nisi virtute dei in quo referatur oī esse. Quod vero arguatur in contrarium v̄z q̄ ipsum intelligere habet intelligentiā a Deo, dicit debet q̄ totū habet intelligentiā a Deo, & naturam, & esse, & agere, n̄ ipsum esse & agere, vt intelligere pot̄ sunt considerari dupl̄, vel s̄m se vel s̄m quod sunt quid contractum, secundum se quidem sunt a producente, s̄m aut̄ quod sunt quid contractum h̄t ex recipiente. Ex qua intelligere dicit determinatum modum agēti. Vniuersale aut̄ regimen rerum quiddam iudicari. nationem & quantā v̄t̄erem ipotare videtur. Ideo illud ratione determinatū modi pot̄ attribui determinatæ naturæ, aliud aut̄ rōne v̄t̄eris si competit intelligentiæ erit ex vniuersali si sc̄licet ergo totum faciat Deus & naturam & esse, cauſat t̄ā determinatū esse imprimendo ipsum determinatę naturę. In determinata n. natura nō nisi determinatum esse habet produci, quod (quia rōne determinatæ naturæ contingit) naturæ ipsā, pot̄ attribui. Esse ergo intellectuale quod est quoddā excellens esse intelligentiæ pot̄ attribui, est n. determinatum quid. Quod aut̄ v̄t̄erius arguebatur q̄ regere magis competit intelligentiæ vt intelligentiā est, intelligere vero magis cōpetit ei vt diuina est, dicit pot̄ q̄ totum habet intelligentiā a Deo quod i regat, & quod intelligat. Nam (vt dicebatur) Intelligentiā (sicut & cetera creatā) nihil habet nisi ex mutatis. Quantum ergo ad habere totum est a Deo, sed quantum ad modum habendi facit natura propria aliquid. Nam s̄z oīs p̄fectiones s̄nt a Deo in c̄tus, s̄nt t̄i ibi (vt dictum est) eo nō quo requirit coḡ natura. Ex hoc ergo modo habendi p̄fectiones aliquæ tribuuntur creaturæ secundū se, vt quę important determinatum modū; alique vero attribuntur ei virtute superioris & v̄t̄s agentis vt q̄ ipor̄t v̄t̄erem quandam. V̄t̄erius forte dubitaret aliquis v̄t̄um oīs intelligentiæ s̄nt diuina, & videtur quod sic quia (vt dictum est) intelligentiā non regit res nisi vt est diuina, oīs ergo intelligentiā faciens ad regimen reḡ meretur dici diuina. Sed (secundum opinionem physioſophorum) nō est intelligentiā que non mouetur vel que non p̄terit anime mouentē orbē, & personę quę nulla est intelligentiā, quæ non faciat ad regimen rerum. Omnis ergo intelligentiā quædam est dici diuina, oppositum habetur in. 19. propōne, vbi dicitur q̄ ex intelligentiis quædam est intelligentiā diuina, quæ recipit de bonitatibus primis s̄nt puris receptionē nullam. Quæ diuina autem est intelligentiā tantum. Non ergo oīs intelligentiæ s̄nt diuina, sed aliquæ s̄nt diuina & aliquæ intelligentiæ tantum. Dicendum quod n̄c̄ dei intelligimus aliquid quod habet v̄t̄em influentiam, & quod facit ad vniuersalē regimen rerum. Non aut̄ ex quocunq; regimine siue ex quocunq; influentiā meretur aliquā dici diuinam, nisi illud regimen & illa influentiā sit vniuersalis. Hinc est quod Platonici Ideas vocauerunt Deos p̄ vniuersalē influentiam

Propō Vigēsimæ tertia.

influentiam quam habebant. Cum ergo res creatę diuidantur in corpora, animas, & intelligentias, illæ intelligentiæ habent vniuersalē influentiam & merentur dici diuina quæ habent alique modum causalitatis, super intelligentiis, animabus, & corporibus, & quia intelligentiæ superiores illuminant inferiores, & hæc alique modum causalitatis super eas, ideo superiores intelligentiæ vocantur diuinae, p̄ vniuersalē modum causalitatis super intelligentiis, animabus, & corporibus, s̄nt ipsi aut̄ intelligentiis superiores nullum modum causalitatis habent, s̄m q̄ huiusmodi intelligentiæ inferiores, nec animę, nec corpora, influentiā n. & cātas nō est ab inferiori ad superius, sed econuerso, quia semp̄ agens est principalis patiens.

V̄t̄erius forte dubitaret aliquis quid sit maius & excellentius, q̄ aliquid regere. Dicendum q̄ nulli est dubium quod aliquid intelligere est maius & excellentius, q̄ aliquid regere. Nam & corpora supercelestia faciunt ad regimen rerum. Vnde in duodecimo Meth. vbi Phys. Iosopus regimen vniuersi assimilat regimini domus s̄m seruos & liberos, vult cōmāter quod ad regimen vniuersi tanquam liberi se habeant supercelestia corpora. Cum ergo quilibet intellectus sit p̄sentior de corpore, intelligere erit nobiliss & excellentius quam regere secundum q̄ ad regimen faciunt corpora, sed loquendo de regimine vniuersali s̄m q̄ regere seculum q̄ ad regimen loquimur, multo excellentius est oīa v̄t̄e regimē q̄ oīa vniuersaliter intelligere. Nam oīa v̄t̄e intelligere pot̄ cōpetere etiam inferioribus intelligentiis inferior. n. intelligentiā oīa v̄t̄e intelligit tam quę sunt supra se, q̄ quæ sunt infra se, oī n. substantias intelligentiā oīam & habere vniuersalē modum causalitatis, s̄nt oīa, non pot̄ cōpetere nisi superioribus substantiis. Immo quanto superior est substantiā, & quanto superior intellectus tantum magis habet tale vniuersale regimen, quia magis pot̄ in plura influere. Et inde est q̄ regere simpliciter & vniuersaliter s̄nt Deo attribuitur, quia solus ipse est, superius, & solus ipse pot̄ oīa bonitate replere. ideo dicitur in cōmāter huius propositionis quod regens ergo est Deus benedictus & sublimis quantum ipse replet res bonitatis. Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis vigēsimæ tertiæ.

QUOD est, quia proprietates intelligentiæ est scientiā, & non est eius complementum & integritas nisi vt sit sciens.

Proposita propōne declarat & manifestat eam. Propter quæd sciendum hanc propōne (vt dicebatur) indutā esse ad probandum Deum habere vniuersalē regimen. Nam illud i possit non regit nisi in eo q̄ est quid diuinitatis q̄ & ipsa intelligentiā regit̄es in eo quod diuina, conſequens est quod Deus sit maxime & vniuersaliter regens. In hac aut̄ propōne duo proponuntur & certum intenditur. Proponitur n. q̄ intelligentiā secundum q̄ intelligentiā intelligit, & s̄m q̄ diuina regit̄e intenditur vero ex hoc q̄ Deus maxime & vniuersaliter regit̄e, quia nihil regit nisi in eo quod diuinum. Tria ergo s̄nt a uirtute quia primo declarat intelligentiā in eo q̄ intelligentiā intelligit. Secundo obdit q̄ regit̄e in eo q̄ diuina. Tertio s̄nt p̄missis probat intentum v̄z q̄ ad Deum ip̄s̄et maxime & vniuersaliter regere, & q̄ s̄nt regimē sit maxime v̄t̄e. Secunda ibi (Regens ergo est Deus) Tertia (ibi v̄t̄eris quibz) Dicit ergo (quod est) sup̄ple q̄ intelligentiā s̄nt res per hoc q̄ ipsa est intelligentiā (quia proprietates intelligentiæ est scientiā, & non est eius cōplementum, & integritas nisi vt sit sciens) Ad intelligentiā ergo p̄nt̄e s̄nt, & sua integritas & suum cōplementum est in sciendo.

Dubitet forte aliquis quo proprietates intelligentiæ sit scientiā, & quō sit eius integritas & cōplementum. Dicendum q̄ in oibus rebus est tria considerare v̄z substantiam virtutem, & operationem, si consideremus substantiam intelligentiæ s̄nt de eius proprietates vt virtutem dicitur eius integritas. Si operationem s̄nt eius cōplementum. Nam substantiam intelligentiæ est quid immaterialis, quia hoc est proprium rei intellectuales q̄ sit quid abstractū a ma-

In propō-
ne. 19. 4.

L

Supra. G.

K

influentiam

M

T. cō. 12.

Nam oīa
v̄t̄e intelli-
gere.

ista. q.

N

possit
t̄e. 13. 12.

O

Propō Vigesima tertia cōmentū.

omnes desiderant recipere intelligentiam ideo subdit (quod est, quia non est q. omnes res desiderant intelligere desiderant. Et tñ res oēs desiderat bonitatem ex primo, & desiderant recipere ipsam). I. primum, vel ipsam bonitatem primi (desiderio multo) & subdit q. (& in illo). I. q. ita sit res ita desiderant (non est aliquis qui dubitet). ¶ Notandum aut q. ex verbis in ista positus dupliciter potest formari rō. primo quidem ex primo verbo. scilicet q. res quæ recipiunt regimem intelligentiæ, recipiunt regimem caufatoris. Formetur ergo sic ratio. Quæ recipiunt regimem intelligentiæ, recipiunt non solum regimem intelligentiæ, sed etiam regimem cātoris, non aut econtra. Ergo regimem cātoris est maxime vniuersale, & vniuersū regimem intelligentiæ. Ex parte item ipsarum rerum restatur, quia oia quæ reguntur per intelligentiam, reguntur etiam per cātorum, sed non e converso. Patet itaq. verum esse quod dictum est, secundo potest formari hæc rō ex his que subduntur in ista. loquod non oia desiderant intelligentiam, oia vā desiderant bonitatem ex primo, quia hæc est voluntas primi, vt oia faciat recipere simul bonitatem. Formetur ergo sic rō. Illius cuius bonitatem oia desiderant, sed dei bonitatem oia desiderant, ergo &c. ¶ Notandum etiam q. bonitas primi non est bonitas determinata ad aliquod genus, sed est boni ois boni. Nihil ergo desiderat aliquod bonum quod nō desideret ipsam primum, cum in eo referuntur rō ois boni. Et quia bonum est quod oia appetunt (vt dicitur in primo Ethicorum) cōsequens est q. oia appetant bonitatem ex primo. Sed quia nulla res creata, nec intelligentia, nec aliquid aliud habet bonitatem nisi determinatam ad genus iō nullius cātoris bonitatem possunt oia desiderare. Quia ergo regere res est adducere eas ad bonum, iō de vniuersis solius bonitatem oia desiderant. ¶ Notandum etiam quod ex hoc patere potest quare intelligentia vt intelligentia intelligit, sed non regit nisi vt diuina. Habet enim intelligentia quoddam bonum determinatum quod est intelligere: deo sū quod intelligit intelligentia intelligit, sed non hēt in se illud pelagus bonitatis, vt oia possint desiderare eius bonitatem. Si regitur intelligentia facit ad vniuersalem regimem rerū, hoc non erit quia oia desideret bonitatem eius, sed in hoc erit intelligentia adiutus dei, vt vt res sub ea desideret bonitatem Dei. Nō ergo regit vt intelligentia & q. res desideret bonitatem eius, sed regit vt diuina, & vt facit ad hoc q. res desiderant bonitatem dei.

PROPOSITIO VIGESIMA QUARTA.

A VSA prima existit in oibus secundū dispositionē vnā, sed res oēs nō existit in cā prima secundū dispositionē vnā.

¶ In hac propōne (vt dicebat) Auctor determinat de vniuersitate regiminis caufę primę. Cuius quod duo faciūt, quia primo circa hoc p. ponit propōnem quam iam, secundo declarat eam ibi (quod est quia quamuis) Dicit ergo quod (cā prima existit in oibus sū dispositionem vnā, sed res oēs non existit in eā) prima secundum dispositionem vnā.

¶ Dubitaret forte aliquis quia vt fallam esse quod hic dicitur q. res non sint in cā prima secundum dispositionem vnā Nam cum Deus sit summe simplex & summe vnus, quicquid est in eo est ibi modo simplici & nō vno, itaq. que sunt ibi in Deo sunt simpliciter & etiam eocōde & secundum dispositionem vnā. Dicendum quod videmus duplicem modum existendi. Nam aliqua sunt in aliquo formaliter sicut calor ignis est in igne calefacto. Est. n. ignis suo calore formaliter calidus. Aliquid aut est in aliquo calidus, & sic calor ignis est i. p. so calefactibili, quia est eā quare ipsam calefactibilem calidat, non quod ipse calor calefactus, sed quia est rō calefactiōis: & cum distinguitur esse in aliquo formaliter ab esse in aliquo causaliter non debet accipi formaliter secundum quod dicit formam exemplarem, quia talis formaliter

Propō Vigesima quarta.

formaliter est causaliter, sed secundum quod est forma perfectioris & dñs esse secundum hoc ergo dicemus quod Deus est in oibus causaliter, & oia sunt in deo formaliter, sunt enim oia in deo formaliter quia perfectiones omnium generum sunt in eo: Nam sapientia, pulchritudo, & quicquid perfectionis est in aliquo genere eorum formaliter & veraciter est in deo. Non enim sic deus est sapiens sicut sol est calidus. Nam sol non est calidus q. habeat calorem formaliter, sed dicitur calidus tantum, quia facit alia esse calida, sed deus est sapiens, quia habet in se veraciter sapientiam, & loquitur modo quo possumus dicentes quod deus est formaliter sapiens per sapientiam suam. Dicimus aut quod loquimur modo quo possumus, quia deus non subdit sapientie sue sic materia sub est formæ: sed ipse est sua sapientia. Omnia ergo sunt in deo, quia in ipso sunt perfectiones omnium sed huius perfectiones omni sunt in deo vniuersales, & sunt idem quod deus: quia (vt dicit Aristoteles) creatura in creatore, non est aliud quam creatrix essentia. Deus etiam est in oibus est bonitas primi, & oia participant bonitatem eius. Sed sicut oia sunt in deo vniuersales & simpliciter, sic deus est in oibus multipliciter. Loquendo ergo de hoc nō essendi, sū quod res sunt in deo idem q. deus, & deus est in rebus idem quod res, oia sunt in deo vno nō, & deus est in oibus multis modis: ut oportet eius quod in propositione dicitur. Dicimus enim quod talis bonitas non est bonitas primi formaliter, sed formaliter est bonitas creata, hoc ergo nō deus sine bonitate eius est in rebus sū modum rerum. Propter quod est ibi sparsa & multiplicata & non secundum dispositionem vnā. Dicimus etiam quod perfectiones omnium creaturarum sunt in deo, sed tales perfectiones non sunt in eo formaliter quod causaliter, sed quid in causatur. Hoc ergo nō oia sunt in deo sū modum Dei & oia sunt idem q. deus propter quod oia sunt hoc nō in deo sū modum vnū. Alio modo dicimus oia esse in deo, nō prout deus est oia formaliter, sed prout est oia cōstituta quia oia causaliter. Et deus sine bonitate eius est in oibus nō q. oia sunt ista bonitas formaliter, sed quia oia causaliter a bonitate illa. Loquendo ergo de hoc nō essendi in, dicimus totum oportet eius quod dictum est Nam cā prima sū hunc modum dicendi existit in oibus causaliter sū dispositionem vnā: quia quantum est de se oia causaliter sū dispositionem vnā: Oēs tñ res non sunt hoc nō in deo sū dispositionem vnā: quia non oia causaliter ab ipso sū dispositionem vnā. Et secundum hunc dicendi modum procedit Auctor in hac propōne. Est ergo intentio presentis propōnis, q. prout res causaliter a deo est vniuersitas ex parte Dei agentis: quia ipse est in oibus agens secundum dispositionem vnā, & differentias est ex parte recipientium: quia nō oia sunt in ipso in oibus. i. agit in oibus secundum dispositionem vnā: oia autem non sū in eo, in oibus aguntur ab eo sū dispositionem vnā. Dicendum q. duplex est actio primi, vna qua res creat & etiam res instituit, alia qua res institutas regit. Loquendo aut de hac actione secunda, de qua magis videtur propōitio loqui: sapienter enim propōitio ipsa res institutas, & dicit deum esse in omnibus secundum dispositionem vnā: quia in omnibus agit vniuersaliter. De tali ergo actione non est dubium quod secundum naturam cursum tota diuersitas est ex parte recipientium. Vtraq. enim modo videmus diuersitatem in rebus. Nam aliquando patet eam esse vnā, ut in aqua congelata, a frigido & dissoluta in calido. aliquando vero conuertitur potius esse vnā ex parte agentis, & diuersitas ex parte passivæ ab eodem sole induratur lutum, & liquefit cera. sic autem dicere possumus de actione qua quā deus agit & gubernat res, quod sit diuersitas ex parte recipientium, nam in hac sententia non solum conueniunt Physiophi nāis peritaciōes hoc afferentes, sed etiam sancti. Vnde Dionysius quarto de diuinis nominibus dicit quod sicut sol non ratiocinans neq. precegens radios suos distindit in omnia corpora, ita quidem & bonitas diuina omnibus existentibus proportionabiliter immittit radios bonitatis suæ secundum ergo nature cursum deus vniuersaliter agit

Antelm mon. 36°

D

Dionysius

E

Propōnis Vigefimæ quartæ Cōmentum,

ia omnia, & totus & totaliter se offert oibus. Omnia tñ de ipſo capiunt ſecundum exigentiam ſuæ capacitatũ. Dicimus aut ſecundum naturę curſum, quia ſi vellet Deus poſſet aliter agere: adeo q̄ non tota diuerſitas eſſet: ex parte recipientium, qui de illo eſſe participentem ſuſceperunt quantum poterunt de illo capere. Et quod dictum eſt de eſſe intelligendum eſt de perfectionibus eiusdem ſpeciei. Nam ſicut in eadem re nõ poſſunt eſſe plura eſſe, ſic & in eodem ſubiecto plures perfectiones eiusdem ſpeciei eſſe non poſſunt. Propter quod & eſſe & alie perfectiones eiusdem ſpeciei nature ſuperaddite ex parte recipientium naturarum diſtinguntur. Perfectiones et̄ diuerſarum ſpecierum in diuerſis naturis diſtinguntur, quia nature ſunt ſicut numerica q̄ non repaſantur dua nature æque nobiles ſicut nec duo numeri ſpecie differentes habere p̄t æquales unitates op̄s etiam perfectiones in nobilitate receptas eſſe nobiliores. Aliquo ergo modo quantum ad eſſe communicatum naturis & quantum ad perfectiones ſuperadditas in prima creatione rerum ſunt uniformes ex parte Dei producentis, & diuerſitas ex parte recipientiũ. Erat quidem in poteſtate Dei producere diuerſas naturas, ſed q̄ communicaret eis diuerſum eſſe, & diuerſas perfectiones quales eis communicauit, hoc ideo erat, quia ſic requirebat diuerſas naturarum. Ipſe. n. Deus (vr ſepius diximus) ſe totum obtulit cuilibet nature producẽs dando eis de eſſe & de perfectionibus quantum poterunt recipere. Nullam .n. naturam deſtaulauit, quin communicaret ei quantum eſt ex ſe totum eſſe, & oēs perfectiones competentes ipi nature. Vtrum aut poterit in hoc naturã deſtaulare, vr non communicaret ei de eſſe, & de perfectione quantum poſſet recipere ipſa natura, & vtrũ aliquid nature poterit deſtaulare, vel et̄ deſtaulet perfectionem ſupernaturalẽ, Ita q̄ non ſolum naturam non deſtaulet, ſed ſuper erogaueit intelligere nõ eſt præſentis ſpeculationis, quia ad præſens de tali modo agendi non loquimur. ¶ Deinde cum dicit.

Propōnis Vigefimæ quartæ Cōmentũ,

82

in ipſo regimine, vbi iam ſupponitur diuerſitas naturarum) ſumitur aliquo modo (vr quantum ad communicationem ipſius eſſe) uniformitas ex parte Dei communicantis, qui ſe totum obtulit cuilibet nature producẽs, & diuerſitas ex parte recipientium, qui de illo eſſe participentem ſuſceperunt quantum poterunt de illo capere. Et quod dictum eſt de eſſe intelligendum eſt de perfectionibus eiusdem ſpeciei. Nam ſicut in eadem re nõ poſſunt eſſe plura eſſe, ſic & in eodem ſubiecto plures perfectiones eiusdem ſpeciei eſſe non poſſunt. Propter quod & eſſe & alie perfectiones eiusdem ſpeciei nature ſuperaddite ex parte recipientium naturarum diſtinguntur. Perfectiones et̄ diuerſarum ſpecierum in diuerſis naturis diſtinguntur, quia nature ſunt ſicut numerica q̄ non repaſantur dua nature æque nobiles ſicut nec duo numeri ſpecie differentes habere p̄t æquales unitates op̄s etiam perfectiones in nobilitate receptas eſſe nobiliores. Aliquo ergo modo quantum ad eſſe communicatum naturis & quantum ad perfectiones ſuperadditas in prima creatione rerum ſunt uniformes ex parte Dei producentis, & diuerſitas ex parte recipientiũ. Erat quidem in poteſtate Dei producere diuerſas naturas, ſed q̄ communicaret eis diuerſum eſſe, & diuerſas perfectiones quales eis communicauit, hoc ideo erat, quia ſic requirebat diuerſas naturarum. Ipſe. n. Deus (vr ſepius diximus) ſe totum obtulit cuilibet nature producẽs dando eis de eſſe & de perfectionibus quantum poterunt recipere. Nullam .n. naturam deſtaulauit, quin communicaret ei quantum eſt ex ſe totum eſſe, & oēs perfectiones competentes ipi nature. Vtrum aut poterit in hoc naturã deſtaulare, vr non communicaret ei de eſſe, & de perfectione quantum poſſet recipere ipſa natura, & vtrũ aliquid nature poterit deſtaulare, vel et̄ deſtaulet perfectionem ſupernaturalẽ, Ita q̄ non ſolum naturam non deſtaulet, ſed ſuper erogaueit intelligere nõ eſt præſentis ſpeculationis, quia ad præſens de tali modo agendi non loquimur. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENT V M Vigefimæ quartæ propōnis.

QUOD eſt, quia quantum prima causa exiſtat in rebus omnibus, in vnaqueq; recipit eam ſecundum modum potentie ſuę.

x

¶ Vigefimã propoſitione declaratur eam Circa quod duo facit, quia primo declarat eam in generali. Secundo in ſpeciali ſibi (quod eſt quia ex rebus.)

¶ Dicit ergo (quod eſt) in ipſe talis diuerſitas (quia quantum prima causa exiſtat in rebus omnibus eadem) ſimplex eſt inter res diuerſitas; quia (vnaqueq;) recipit eam) ſecundum ſuam primam (ſecundum modum potentie ſuę.) Poſſet ergo ſic formari ratio. Quidam vnum & idem agens eſt in diuerſis rebus, & vnaqueq; illarum rerum recipit de illo ſecundum modum potentie ſuę tunc eſt uniformitas ex parte agentis, & diſformitas ex parte recipientium: ſed ſic eſt prima causa reſpectu reſ; producta tunc, ergo etc. ¶ Deinde eſt dicit.

SEC V N D A Pars Principaliſ Cōmentũ.

QUOD eſt, quia ex rebus ſunt quædam quæ recipient cauſam primam receptione vna, & ex eis ſunt quæ recipient receptione multiplicata, & ex eis ſunt quæ recipient eam receptione æterna, & ex eis ſunt quæ recipient eam receptione temporali, & ex eis ſunt quæ recipient eam receptione corporali.

o f j

1

1

Rortia opino.

In proſi rtes. 18. propria.

ia omnia, & totus & totaliter se offert oibus. Omnia tñ de ipſo capiunt ſecundum exigentiam ſuæ capacitatũ. Dicimus aut ſecundum naturę curſum, quia ſi vellet Deus poſſet aliter agere: adeo q̄ non tota diuerſitas eſſet: ex parte recipientium, qui de illo eſſe participentem ſuſceperunt quantum poterunt de illo capere. Et quod dictum eſt de eſſe intelligendum eſt de perfectionibus eiusdem ſpeciei. Nam ſicut in eadem re nõ poſſunt eſſe plura eſſe, ſic & in eodem ſubiecto plures perfectiones eiusdem ſpeciei eſſe non poſſunt. Propter quod & eſſe & alie perfectiones eiusdem ſpeciei nature ſuperaddite ex parte recipientium naturarum diſtinguntur. Perfectiones et̄ diuerſarum ſpecierum in diuerſis naturis diſtinguntur, quia nature ſunt ſicut numerica q̄ non repaſantur dua nature æque nobiles ſicut nec duo numeri ſpecie differentes habere p̄t æquales unitates op̄s etiam perfectiones in nobilitate receptas eſſe nobiliores. Aliquo ergo modo quantum ad eſſe communicatum naturis & quantum ad perfectiones ſuperadditas in prima creatione rerum ſunt uniformes ex parte Dei producentis, & diuerſitas ex parte recipientiũ. Erat quidem in poteſtate Dei producere diuerſas naturas, ſed q̄ communicaret eis diuerſum eſſe, & diuerſas perfectiones quales eis communicauit, hoc ideo erat, quia ſic requirebat diuerſas naturarum. Ipſe. n. Deus (vr ſepius diximus) ſe totum obtulit cuilibet nature producẽs dando eis de eſſe & de perfectionibus quantum poterunt recipere. Nullam .n. naturam deſtaulauit, quin communicaret ei quantum eſt ex ſe totum eſſe, & oēs perfectiones competentes ipi nature. Vtrum aut poterit in hoc naturã deſtaulare, vr non communicaret ei de eſſe, & de perfectione quantum poſſet recipere ipſa natura, & vtrũ aliquid nature poterit deſtaulare, vel et̄ deſtaulet perfectionem ſupernaturalẽ, Ita q̄ non ſolum naturam non deſtaulet, ſed ſuper erogaueit intelligere nõ eſt præſentis ſpeculationis, quia ad præſens de tali modo agendi non loquimur. ¶ Deinde cum dicit.

R

Cō. ſi.

ia omnia, & totus & totaliter se offert oibus. Omnia tñ de ipſo capiunt ſecundum exigentiam ſuæ capacitatũ. Dicimus aut ſecundum naturę curſum, quia ſi vellet Deus poſſet aliter agere: adeo q̄ non tota diuerſitas eſſet: ex parte recipientium, qui de illo eſſe participentem ſuſceperunt quantum poterunt de illo capere. Et quod dictum eſt de eſſe intelligendum eſt de perfectionibus eiusdem ſpeciei. Nam ſicut in eadem re nõ poſſunt eſſe plura eſſe, ſic & in eodem ſubiecto plures perfectiones eiusdem ſpeciei eſſe non poſſunt. Propter quod & eſſe & alie perfectiones eiusdem ſpeciei nature ſuperaddite ex parte recipientium naturarum diſtinguntur. Perfectiones et̄ diuerſarum ſpecierum in diuerſis naturis diſtinguntur, quia nature ſunt ſicut numerica q̄ non repaſantur dua nature æque nobiles ſicut nec duo numeri ſpecie differentes habere p̄t æquales unitates op̄s etiam perfectiones in nobilitate receptas eſſe nobiliores. Aliquo ergo modo quantum ad eſſe communicatum naturis & quantum ad perfectiones ſuperadditas in prima creatione rerum ſunt uniformes ex parte Dei producentis, & diuerſitas ex parte recipientiũ. Erat quidem in poteſtate Dei producere diuerſas naturas, ſed q̄ communicaret eis diuerſum eſſe, & diuerſas perfectiones quales eis communicauit, hoc ideo erat, quia ſic requirebat diuerſas naturarum. Ipſe. n. Deus (vr ſepius diximus) ſe totum obtulit cuilibet nature producẽs dando eis de eſſe & de perfectionibus quantum poterunt recipere. Nullam .n. naturam deſtaulauit, quin communicaret ei quantum eſt ex ſe totum eſſe, & oēs perfectiones competentes ipi nature. Vtrum aut poterit in hoc naturã deſtaulare, vr non communicaret ei de eſſe, & de perfectione quantum poſſet recipere ipſa natura, & vtrũ aliquid nature poterit deſtaulare, vel et̄ deſtaulet perfectionem ſupernaturalẽ, Ita q̄ non ſolum naturam non deſtaulet, ſed ſuper erogaueit intelligere nõ eſt præſentis ſpeculationis, quia ad præſens de tali modo agendi non loquimur. ¶ Deinde cum dicit.

Propōnis Vigefimæ quartæ Cōmentū,

In 2° pōe
hæc.Ni.

T. cō. 121
& 138.

Ignificæ ſuſcipientes huiusmodi impreſſiones ſunt ſpirituales ſubſtantię, ideo non niſi ſpiritualiter ſuſcipiunt, ratione etiam impreſſionis ſpiritualiter ſuſcipiunt, quia (ſim hanc Auctorem) in aëribus cœlorum impreſſionem ſpēs intelligibiles ab intelligentiſ: in intelligentiſ etiam inferioribus, ſunt tales impreſſiones a ſuperioribus intelligentiſ, vel ſecundum veritatem (ſve ſupra diximus) oēs tales impreſſiones ſunt a Deo & ab ideo in mter diuina exiſtentiſ. In talibus ergo impreſſionibus ſuſcipiens q̄ impreſſionem eſt quid ſpirituale. Tertio per ſuſcipere ſpūaliter & corporaliter differentiſ corporalia a corporalibus ex modo recipiendi, quia q̄dam corporalia recipiunt corporaliſ, vt illa que inueniuntur realiſ, quædā vero recipiunt ſpūaliter vt illa que mutantur intentionaliſ. Nā (ſim phyloſophū in. 2. de aia) ſenſus eſt ſuſcepturus ſpēcificę ſine materia. Dē. n. ſenſus quodāmodo ſpūaliter inueniuntur, quia inueniuntur intentionaliſ. Intentiones. n. dñr ſpēs ſine materia, quia non hñt illū modum eſſendi realem, nec ſe ſibi inueniunt cōtrariantur intentionales forme, ſicut forme realiſ habentes eſſe in materia. Nā in eadem parte materię non pōt eſſe realiſ color albus & nigr: ſed in eadē parte aeris pōt eſſe intentionaliſ ſimilitudo albi & nigri. Immo niſi hoc eſſet nihil videremus; impedirent. n. ſe inueniunt intentiones, vt non poſſent ad oculū pervenire. In eadem autē parte materię nullo modo poſſunt eſſe colores plures nec differentiſ ſpēs, nec ſolo numero differentiſ. Quod ſi nec intentiones colorum poſſunt hoc mō pluriſcari in eadē parte aeris, tūc (vt dictū eſt) vna intentio ipſedictæ alię ne poſſit ad oculū pervenire, quod non cōtingit. Sed quilibet punctus albedinis multiplicat ad quilibet punctū aeris, & hoc mō ſit viſio, hoc etiā modo ſit q̄ vna & idem color videat a multis oculis. Appellamus autē punctū albedinis ita modicum de albedine, q̄ pōt facere intentionem ſuam: ſed hic vocamus punctū albedinis ita modicum de albedine, q̄ pōt facere intentionem ſuā in aere: ita q̄ ſi eſſet minor pars non poſſet talē ſimilitudinem facere. Punctus n. albedinis eſt minima albedo ſecundū formam nō minima ſim materiam: quia tale minimum nō eſt dare. Dicitur autē aliquid eſſe minimum tale ſim formam, quando eſt ita modicum q̄ ſi eſſet minus non haberet actionem talem: & hoc modo reperitur minimum vitium, & minima caro. Poſſet. n. eſſe ita modicum vitium, quod ſi eſſet minus, non haberet actionem vini, & ita modica caro quod ſi eſſet minor non haberet actionem carnalis. Poſſet. n. eſſe ita modica albedo, quod ſi eſſet minor non poſſet facere intentionem ſuam in aere. Illa ergo tanta albedo vocatur punctus albedinis: ſic etiam vocatur punctus aeris ita modicum de aere, quod ſi eſſet minus non poſſet intentiones colorum recipere. In omnibus enim actionibus naturalibus tam realibus q̄ intentionalibus eſt aſſignare hoc modo minimum & ex parte imprimentis & ſuſceptientis.

¶ Vterius autem quia diuerſitates iſtæ ſecundum recipere unitiſ, & multiplicare, per partem & temporaliter, corporaliter & ſpiritualiter aſſignatę ſunt in ſpiritualibus reſpectu ſpiritualium, & in corporalibus reſpectu corporatum, & in ſpiritualibus reſpectu corporalium. Ideo Dubitaret forte aliquis, vtrum huiusmodi aſſignationes ſint ſecundū mentem huius Auctoris. Dicendum q̄ ſim mentem Auctoris eſſet aliter incedendum. Sed de hōc ſequenti propoſitione quæretur. ¶ Deinde cum dicit.

Er diuerſitas quidem receptionis non ſit ex cauſa prima, ſed propter recipientem. Quod eſt, quia recipiens diuerſificatur. Propter illud ergo receptum eſt diuerſificatum. Influenſ vero exiſtens vnum indiuiſum inſiuit ſuper oēs res bonitates æqualiter bonitas nāq̄ quæ eſt cauſa prima inſiuit æqualiter ſuper oēs res, cauſa autē diuerſitatis influentis bonitatis ſuper res ſunt ipſæ res. Proculdubio igitur non inueniuntur omnes res in cauſa prima ſecundum vnum modum,

Propōnis Vigefimæ quartæ Cōmentū.

In 2° pōe
hæc.Ni.

T. cō. 121
& 138.

¶ Aſſignat rationem dicti, dicens (& diuerſitas quidem receptionis non ſit ex cauſa prima, ſed p̄ recipientem), quod eſt, quia recipiens diuerſificatur. Propter illud ergo receptum eſt diuerſificatum), q. d. q̄ diuerſificatio receptionis eſt, ex parte recipientiſ. Er ſubdit q̄ (influenſ vero exiſtens vnum indiuiſum inſiuit ſuper omnes res bonitates æqualiter) & ſubdit q̄ (bonitas nāq̄ que eſt cauſa prima) i. bonitas dei (Inſiuit æqualiter ſuper oēs res) & ſubdit (cauſa autē diuerſitatis influentis bonitatis ſuper res ſunt ipſæ res. Proculdubio igitur non inueniuntur oēs res in cauſa prima ſim vnum modum) q. d. quod hæc eſt ratio & cauſa dicti, quare ſicota diuerſitas eſt ex parte recipientium influentem, non autē ex parte influentis, quia ipſe Deus influens eſt, vna & indiuiſa. Qualiter autē hoc habeat veritatem poſſet ex dictis hoc eſſe aliquo modo manifeſtum. ¶ Deinde cum dicit.

Iam autem oſenſum eſt q̄ cauſa prima inuenitur in rebus omnibus per modum vnum: & non inueniuntur omnes res in illa per modum vnum.

¶ Epilogat circa determinata & duo facit, quia primo epilogat. Secundo ex habitis inferre concluſionem quandam. Ibi (ergo ſim modum propinquitatis) Dicit ergo (iam autē oſenſum eſt quod cauſa prima inuenitur in rebus oibus per modum vnum: & non inueniuntur omnes res in illa per modum vnum.) ¶ Deinde cum dicit.

Ergo ſecundum modū propinquitatis cauſæ primæ, & ſecundū modū quo res poſſit primā recipere cauſam ſecundum quāritatem illius poſſit recipere ex ea & delectari per eā. Quod eſt quia non recipit res ex cauſa prima nec delectatur in ea, niſi per modū ſui eſſe. Er non itelligo per eſſe niſi eſſe & cognitionem. Nā ſecundum modū quo cognoviſit res cauſam primā createm, ſecundū quāritatem illam recipit ex ea, & delectatur in ea, ſicut iam dictū eſt.

¶ Inferre ex habitis concluſionem quandam. Propter quod ſciendum, q̄ propinqua primo non ſolum recipiunt influentem ab eo, ſed etiam delectantur in tali influentia. Delectatio. n. proprie loquendo (vt vult phyloſophus in. 10. Ethicorum) non eſt ſine mente. i. ſine cognitione. Sola ergo ille res delectantur ex receptione talis influentis, quæ recipiunt huiusmodi influentem modo intelligibili. Er tales ſunt intelligentiſ in quibus ſim ſuam eſſe quod habeat intellectualem recipitur talis influentis modo intelligibili. Ideo ait q̄ (ſim ergo modum propinquitatis cauſæ primæ, & ſim modum quo res poſſit primam recipere cauſam ſim quāritatem illius) recipientes (pōt recipere ex ea, & delectari per eam. Q. uod eſt, quia non recipit res ex cauſa prima, nec delectatur in ea niſi per modum ſui eſſe.) ex ipſo. n. eſſe rei oportet accidere vel accipere modum receptionis, & ſubdit (& non itelligo per eſſe, niſi eſſe & cognitionem) q. d. q̄ iſtæ res ſim modum ſui eſſe recipiunt delectationem influentis primi a quo hñt eſſe, & cognitionem: i. a quo hñt eſſe intellectualem & cognitionem. Ergo etiam hinc loquitur de eſſe intelligit p̄ eſſe. ipſum eſſe intellectualem, & ſubdit (nā ſim modū quo cognoviſit res eam, primam createm.) ſive cauſantē (ſedm quāritatem illam) i. ſecundū quantitatem illius cognitionis quā habet de eā prima (recipit ex ea) influentis & delectatur in ea (ſicut iam dictum eſt). ¶ Notandum autē q̄ ex propinquitate ad primū res hñt eſſe intellectualem. Primū. n. eſt actus purus; propinqua quare ergo priō eſt hñt eſſe ſeparatū a materia q̄ eſt poſſetia pura, & quia ſeparata a materia ſunt de genere intelligibiliſ, eadē quæ eſt q̄ hñt eſſe propinquū priō eſt hñt eſſe intellectualem. Ergo per eſſe propinquū priō intelligit eſſe & cognitiua: eſſe cognitiua ſive intellectualem. Er q̄ talia ſit nature intellectualem